

**REDIGERET AF MARTHA SIF KARREBÆK,
CHARLOTTE SUN JENSEN & JANUS SPINDLER
MØLLER**

**SPROGLIGE LIV I DANMARK 2025:
FODBOLDFANS, OPVASK OG
SMØRREBRØD**

**KØBENHAVNERSTUDIER I
TOSPROGETHED
KØBENHAVNS UNIVERSITET
HUMANISTISK FAKULTET
2025**

**BIND
88**

SPROGLIGE LIV I DANMARK 2025: FODBOLDFANS, OPVASK OG SMØRREBRØD

Redigeret af Martha Sif Karrebæk, Charlotte Sun Jensen &
Janus Spindler Møller

Københavnstudier i tosprogethed bind 88
Københavns Universitet
Det Humanistiske Fakultet
København 2025

Copyright 2025: Martha Sif Karrebæk, Charlotte Sun Jensen, Janus Spindler Møller, Jannick Jæmbæk Olsen, Mary Sommer Boye Rasmussen, Nicklas Lau Nielsen, Katherinna Jane Jensen Jiménez, Amanda Maria Fischer, Vera Holten Jacobsen, Cecilie Borch Frøtlund, Clara Bæk Andreis, Annika Poulsen, Mille N. Dik.

SPROGLIGE LIV I DANMARK 2025: FODBOLDFANS, OPVASK OG SMØRREBRØD

Københavnstudier i tosprogethed bind 88
ISBN: 978-87-991122-1-0
ISSN: 0901-9731

Tak for finansiell støtte til Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet
Københavnstudier i tosprogethed udgives af Københavns Universitets Humanistiske Fakultet.

Redaktion:

Anne Holmen, Charlotte Øhrstrøm, Jakob Steensig, Janus Spindler Møller, Juni Söderberg Arnfast, Line Møller Daugaard, Marta Kirilova.

Redaktion af dette bind: Janus Spindler Møller, Martha Sif Karrebæk (gæsterektor), Charlotte Sun Jensen (gæsterektor)

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING: SPROGLIGE LIV I DANMARK 2025

*Af Martha Sif Karrebæk, Charlotte Sun Jensen & Janus Spindler
Møller.....5*

"HUSK AT GØR MOTHERFUCKING RENT" – EN SPROGLIG ETNOGRAFISK UNDERSØGELSE AF UTILFREDSHEDER FORBUNDET MED SNAVS I ET KOLLEKTIV

Af Jannick Jæmbæk Olsen.....8

FRA INSTAGRAM TIL TRIBUNERNE – SPROGLIGE VIRKEMIDLER, KØNSPERFORMANCE, OG IDENTITETSSKABELSE HOS FCK'S KVINDEHOLD

Af Mary Sommer Boye Rasmussen33

SPROG, SANG OG FÆLLESSKAB PÅ OB'S TRIBUNER

Af Nicklas Lau Nielsen.....54

"DET LYDER MEGET CAMBA" - SPROG, TILHØRSFORHOLD OG IDEOLOGISK POSITIONERING I SAMTALER MELLEM SØSTRE

Af Katherinna Jane Jensen Jiménez.....72

SOMMER, SOL OG SPROGLIGT SAMMENHOLD PÅ COSTA DEL SOL

Af Amanda Maria Fischer.....96

OMSORG UDEN ØJENKONTAKT

Af Vera Holten Jacobsen.....123

MERE TUSCH, MINDRE FILTER – LATRINALIA PÅ OFFENTLIGE TOILETTER I KØBENHAVN

Af Cecilie Borch Frøtlund & Clara Bæk Andreis.....145

**AT VÆRE I SANDHEDEN - EN SPROGLIG ETNOGRAFISK
UNDERSØGELSE I EN MENIGHED I JEHOVAS VIDNER**

Af Annika Poulsen og Mille N. Dik.....174

INTRODUKTION TIL SPROGLIGE LIV 2025: FODBOLDFANS, OPVASK OG SMØRREBRØD

Martha Sif Karrebæk, Charlotte Sun jensen &
Janus Spindler Møller

Humaniora er i dag presset af dimensionering, omstruktureringer, faldende ansøgertal og ikke mindst generelt dårlig omtale. Som forskere skal vi argumentere for humanioras værdi og plads i samfundet, for at vores forskning er 'rigtig' videnskab, og for at vi faktisk spiller vigtige roller i samfundet. Det er hverken nemt eller taknemmeligt at modsige folks forforståelse og forventninger. Men som undervisere har vi derimod en helt anden rolle og andre herlige muligheder. Vi hjælper nemlig unge mennesker med at finde deres egen vej som akademikere, med at udvikle en fagligt funderet nysgerrighed og med at anvende den teori, som vi alle står på skuldrene af, til at analysere og forstå verden. Det gør de studerende parate til at forstå og påvirke deres omverden på nye måder. På kurset Sproglig etnografi er omverdenens tvivl på humaniora sat uden for døren, og vi arbejder gennem et intenst semester med at klæde de studerende på til at møde alt det, de kender, med et nyt perspektiv – reflekterende og fulde af nye spørgsmål. Tilgangen Sproglig etnografi fokuserer på sprogets roller i menneskers liv, og der trækkes på etnografiske metoder i undersøgelserne af dette. Det handler om, hvordan mennesker anvender sprog til at forstå, organisere og ændre deres verden, og sprog forstås bredt. Fokus er på tegn og betydningsdannelse, som jo desuden rummer alt det, der er uden om sproget – følelser, fornemmelser, kroppe og materiale.

Kurset Sproglig Etnografi har kørt over mere end 15 år, og denne bog er den tredje i en serie af redigerede eksamensopgaver fra studerende. Det er en serie, som viser, hvad man kan undre sig over og interessere sig for, når man

går på fjerde semester på danskstudiet. Det er et resultat af en indsats over et helt semester, en slutspurt omkring eksamen og dernæst en sej omgang af efterbearbejdning og transformation, når eksamensopgaven skal blive til et kapitel i en bog. Med denne bog kan arbejdet deles med andre end eksaminator; de studerende bliver ikke bare vidensmodtagere og vidensproducenter, men også vidensformidlere. Dette er impact – både for os, for de studerende og for humaniora generelt. Vi skal understrege, at bogen jo kun har ganske få bidrag med – men det er et helt hold som har været sammen om de første fire måneders faglige udvikling. I undervisningen bidrager alle, og vi vil derfor takke alle studerende for deres indsats, engagement og bidrag til den kollektive læringsproces.

I denne bog kan man i Jannick Jæmbæk Olsens bidrag høre om, hvordan forskellige opfattelser af opvask håndteres i et bofællesskab – noget mange kan genkende fra deres eget liv. Vi ser eksempler på, hvordan opvask (og rod) håndteres på fælles møder, på skilte og opslag og i kollektivets fælles chatrum. Fodbold har været et gennemgående tema i de studerendes eksamensopgaver gennem alle årene, og denne gang har vi valgt at have to bidrag med. I både Mary Sommer Boye Rasmussens og Nicklas Lau Nielsens bidrag er der fokus på fodboldfans – nogle kommer fra Odense, og nogle bor i København. Begge bidrag kombinerer interviews med erfaringer fra stadion, hvor begrebet 'stemning' og 'stemningsskabelse' er helt centralt. I bidraget skrevet af Katherinna Jane Jensen Jiménez kommer vi tæt på de sproglige praksisser i en flersproget søskendeflok, hvor både dansk, spansk og engelsk rutinemæssigt anvendes. Katherinna viser hvordan det flersprogede repertoire bliver brugt systematisk til at signalere humor og skabe nærhed, og til at videregive familieidentitet til næste generation. Sangeren C.V. Jørgensen ironiserede i sin tid over danskerkolonier i Sydspanien. I Amanda Maria Fischers bidrag skal vi besøge en sådan danskerkoloni, hvor smørrebrød og danske flag spiller en stor rolle. Desuden

fortæller Amanda om, hvordan forskellige platforme og metoder skaber muligheder for deltagelse og for at opnå medlemskab af danskerfællesskabet. I Vera Holten Jacobsens artikel inviteres vi med ind i en frivilligbaseret organisation, som yder anonym chatrådgivning til unge kvinder. Fokus er omsorgssprog og evnen til at skabe nærvær og tillid online. Ved hjælp af observationer og interview med rådgivere viser Vera, hvordan rådgiverne praktiserer omsorg ved hjælp af bl.a. skrift, emojis og pauser. Skrift og afsondrede kønnede rum er også omdrejningspunktet i Cecilie Borch Frøtlund og Clara Bæk Andreis studie af skriftlige praksisser på offentlige toiletter, også kaldet latrinalia. På toiletterne møder vi alt fra politisk aktivisme til kærlighedserklæringer, som ifølge Cecilie og Clara både afspejler og former sociale relationer, identiteter og magtstrukturer. I Mille Nejbjerg Dik og Annika Poulsens bidrag kommer vi på besøg hos Jehovas Vidner. Mens de fleste kun kender denne religiøse minoritet fra korte møder og opslag, hjælper Mille og Annika os inden for murene, hvor det viser sig, at sprogideologier og ikke mindst forståelsen af "naturligt sprog" spiller en central rolle i praksis og forkyndelse.

Som det fremgår, handler bogen om hverdagsliv i Danmark eller blandt danskere. Alle emnerne, som forfatterne har valgt, er samfundsmæssigt relevante, vedkommende og væsentlige. Vi synes, dette bind viser humanioras potentiale og styrke som et perspektiv, der giver indsigt i mennesker og de liv, som leves af mennesker på særlige kulturelle, sproglige og ganske finurlige måder. Vi ønsker hermed god læselyst til alle, der har en interesse i, hvordan sprog og den sociale verden hænger sammen i de mindste hverdagsdetaljer, og hvordan sproget og verden gensidigt konstituerer hinanden.

"HUSK AT GØR MOTHERFUCKING RENT" – EN SPROGLIG ETNOGRAFISK UNDERSØGELSE AF UTILFREDSHEDER FORBUNDET MED SNAVS I ET KOLLEKTIV

Jannick Jæmbæk Olsen

INDLEDNING

I bofællesskaber er oprydning og rengøring en udbredt konfliktkilde. Hvad der for én person bare er et par tallerkener i vasken, kan for en anden ses som et brud på egne og fællesskabets normer. Men hvor meget skal der til, før man italesætter sin utilfredshed? Og hvordan gør man det på en ordentlig måde?

I denne artikel undersøger jeg, hvordan et københavnsk kollektiv navigerer sprogligt i utilfredshed forbundet med rod og opvask. Jeg undersøger herunder, hvilke sproglige strategier beboerne benytter for at udtrykke deres holdning og for at bevare den gode stemning.

Først vil jeg præsentere artiklens teoretiske ramme. Efterfølgende vil jeg præsentere de tre typer af data, jeg anvender: Et billede af kollektivets rengøringsskema, beskeder fra kollektivets gruppechat og en transskription af et husmøde. Dernæst vil jeg analysere data med fokus på, hvordan kollektivets beboere italesætter utilfredshed. Slutteligt diskuterer jeg, hvordan italesættelsen af utilfredshed belyser mere end bare individuelle holdninger til rod, nemlig også sociale roller, magt og fællesskab.

Kollektivet

Et kollektiv er ifølge Den Danske Ordbog:

"[en] boligform hvor flere personer eller familier bor i samme hus eller lejlighed og er fælles om udgifter, visse faciliteter og evt. også arbejdsopgaver og arrangementer, fx børnepasning og måltider - også om selve boligen eller de personer der bor der." (Den Danske Ordbog, u.å.).

Kollektivet i fokus for denne artikel bor i en herskabslejlighed på 178 m² i udkanten af Østerbro i København. Lejligheden består af to fælles badeværelser, en stor stue, et fælles køkken og fem soveværelser. Kollektivet har fem beboere: Anton, Solvej, Anna, Rita og mig, Jannick. Beboerne er 22-24 år gamle og kender hinanden fra et højskoleophold. Kollektivet har været mit hjem fra juni 2024 og et år frem.

TEORETISK RAMME

Artiklens teoretiske ramme tager udgangspunkt i fire perspektiver: Emersons (2008) analyse af håndtering af problemer blandt værelseskammerater forklarer, hvordan utilfredshed kommer til udtryk; Mary Douglas' (2002, oprindeligt 1966) beskrivelse af snavs som *matter out of place* forklarer, hvad utilfredsheden drejer sig om; Brown & Levinsons (1987) høflighedsteori giver et apparat til at analysere, hvordan ansigtstruende handlinger håndteres sprogligt, og slutteligt forklarer Blommaert & Malys (2014) model til undersøgelse af skriftsprog i det offentlige rum, hvordan et fysisk artefakt kan vise, hvordan producenten forholder sig til orden i kollektivet.

Respons til utilfredshed

Robert M. Emersons artikel *Responding to Roommate Troubles: Reconsidering Informal Dyadic Control* (2008) analyserer beretninger om problemer mellem værelseskammerater på

et universitet i perioden 1993-1996. Emerson identificerer tre typer af respons på utilfredshed blandt værelseskammerater (Emerson, 2008, s. 486).

Den første er en *handlingsrespons*, hvor den utilfredse beboer ikke italesætter problemet, men enten forsøger at ændre de forhold, som gør, at problemet kan opstå, eller udvikler måder at leve med problemet (Emerson, 2008, s. 491).

Den anden respons er en *klagende respons*, hvor den utilfredse beboer italesætter det, som går personen på og opfordrer den, der forårsager utilfredsheden, til at ændre adfærd (Emerson, 2008, s. 498). En klagende respons omfatter to essentielle komponenter: dels en ytring om utilfredshed og dels et forslag til korrigerende adfærd (Emerson, 2008, s. 498). Det er karakteristisk for klagende responser, at de kan ytres med et mere eller mindre anklagende sprogbrug (Emerson, 2008, s. 500).

Den tredje respons, som Emerson finder, er de *ekstreme responser*. Disse responser omfatter distancerende og straffende handlinger, hvor den utilfredse beboer hverken forsøger at ændre eller at leve med et problem, men i stedet bevidst prøver at skabe distance til eller straffe dem, som forårsager problemet (Emerson, 2008, s. 492).

Emerson understreger, at de tre typer af respons kan kombineres. Det vil sige, at ved et enkeltstående problem kan den utilfredse beboer indledningsvist tage en handlingsrespons i brug, og hvis ikke det løser konflikten, kan et nyt valg af respons være nødvendigt (Emerson, 2008, s. 492). I de analyserede data fokuserer jeg på klagende respons, da det netop er italesættelsen af utilfredsheder angående Mary Douglas' begreb 'snags', der er artiklens fokus.

Snavs

I *Purity and Danger* (2002) definerer antropologen Mary Douglas begrebet 'snavs'. Hun understreger, at man kan betragte "dirt as matter out of place" (Douglas, 2002, s. 36) - ting, som er placeret, hvor de ikke hører til, bliver altså til snavs. Snavs opstår på baggrund af systematisering og klassificering af ting:

"Dirt is the by-product of a systematic ordering and classification of matter, in so far as ordering involves rejecting inappropriate elements." (Douglas, 2002, s. 36).

'Snavs' opstår altså, når en ting havner uden for et etableret system. Fx er sko ikke 'snavs' i sig selv, men det er beskidt at stille dem på køkkenbordet. Ligeledes er mad ikke 'snavs' i sig selv, men køkkengrej hører ikke hjemme i soveværelset og bliver dér til snavs (Douglas, 2002, s. 36). Snavs handler i denne forstand ikke kun om hygiejne, men om brud med etablerede forventninger til hvordan ting og rum organiseres. Med andre ord er snavs uorden, og elimineringen af det er derfor en bestræbelse på at organisere omgivelserne (Douglas, 2002, s. 2). En vigtig pointe i denne sammenhæng er, at definitionen af 'orden' og hvornår noget bliver til snavs, i høj grad er subjektiv: "There is no such thing as absolute dirt: it exists in the eye of the beholder." (Douglas, 2002, s. 2). Konflikter angående opvask og orden i kollektivet handler altså ikke kun om ansvar og arbejdsfordeling, men også om at der kan være forskellige opfattelser af, hvad orden er for en størrelse. I min analyse er 'snavs' det fænomen, som de italesatte utilfredsheder omhandler. Samtidig danner begrebet grundlag for at forstå, hvorfor utilfredshed opstår. Snavs er netop ikke noget, der er urent og forkert i sig selv, hvilket kan danne konkurrerende opfattelser af, hvornår noget er snavs.

Høflighed

Penelope Brown og Stephen C. Levinson (1987) undersøger høflighed både som sproglig form og årsagerne bag anvendelsen af sproglige høflighedsstrategier. Deres grundantagelse er, at alle deltagere i sociale interaktioner ønsker at beskytte deres eget såvel som de andres *ansigt* (Brown & Levinson, 1987, s. 229). Ansigt består ifølge Brown og Levinson af to grundlæggende aspekter: negativt og positivt ansigt.

Negativt ansigt omfatter samtaledeltageres ønske om handlefrihed, mens *positivt ansigt* omfatter menneskers behov for anerkendelse og bekræftelse. På den ene side har mennesker brug for at være i fred og bestemme over sig selv, og på den anden side for at blive set af flokken (Brown & Levinson, 1987, s. 230).

Bestemte handlinger truer deltageres ansigt (Brown & Levinson, 1987, s. 234) og kaldes *face-threatening acts* – ansigtstruende handlinger (Brown & Levinson, 1987, s. 227). Disse handlinger kan være rettet mod og true det negative eller det positive ansigt – både hos afsenderen og hos modtageren – og sproglig høflighed er således en metode, der anvendes for at minimere sådanne trusler. Brown og Levinson opstiller fire sproglige muligheder for at udføre ansigtstruende handlinger.

Ved de *indirekte ansigtstruende handlinger* antyder afsenderen sin intention uden at formulere den direkte. Indirekte ansigtstruende handlinger kommer derfor til udtryk gennem ledetråde, som indikerer, hvad taleren ønsker at kommunikere; hvis A siger "Der står godt nok meget opvask i køkkenet", kan B tolke det som en opfordring til at rydde op, selvom det ikke er en direkte opfordring. Når en ytring er flertydig, kan den altså lettere forhandles (Brown & Levinson, 1987, s. 239–240).

En *ansigtstruende handling uden nedtoning* er den mest direkte udførsel. Der er her ingen tvivl om, hvordan ytringen skal tolkes, og der er ikke nogen nedtoningsstrategier i spil. Et

eksempel på sådan en handling er opfordringer med brug af imperativer; fx "gør x!" (Brown & Levinson, 1987, s. 240). Denne strategi anvendes hovedsageligt i akutte situationer, i situationer, hvor truslen mod modtagerens ansigt er meget lille, eller i situationer, hvor taleren er langt mere magtfuld end modtageren og dermed ikke mister sit eget ansigt ved at udfordre modtagerens (Brown & Levinson, 1987, s. 240). Denne strategi fremmer effektivitet og tydelighed, men kan tolkes som uhøflig, hvis fx relationen mellem afsender og modtager ikke er tæt.

En *ansigtstruende handling med positiv høflighed* tager hensyn til modtagerens positive ansigt ved at signalere fællesskab, og at afsenderen egentlig ønsker det samme som modtageren (Brown & Levinson, 1987, s. 242–243). Positiv høflighed ses bl.a., hvis afsenderen giver komplimenter til modtageren eller anvender 'vi' som subjekt (Brown & Levinson, 1987, s. 240).

Ved *negativ høflighed* tager afsenderen hensyn til modtagerens negative ansigt. Den negative høflighed kommer bl.a. til udtryk gennem forsigtige og undskyldende formuleringer, der indikerer, at afsenderen ikke ønsker at udfordre modtagerens handlefrihed (Brown & Levinson, 1987, s. 241).

Linguistic Landscape Studies

Linguistic Landscaping Studies undersøger især skriftsprog i det offentlige rum. Blommaert og Maly (2014) argumenterer for, at offentlige rum er sociale arenaer, hvor mennesker udøver og forhandler magt, regler og tilhørsforhold. Det offentlige rum er reguleret af magthavere, hvilket oftest kommer til syne gennem restriktioner (Blommaert & Maly, 2014, s. 3). Blommaert og Maly argumenterer desuden for, at tekst i det offentlige rum kan analyseres vha. tre akser: *past*, *future* og *present*. *Past* (fortid) omhandler meddelelsens fortid. Analysepunktet drejer sig både om, hvornår en tekst er blevet produceret, af hvem og hvordan. Det kan man se ud af fx

materialitet, placering og budskab. *Future* (fremtid) fortæller om meddelelsens adressater, som afsenderen har forestillet sig dem. Blommaert og Maly påpeger, at meddelelser altid har en intenderet modtager og en specifik intention. Fx er et rygning forbudt-skilt henvendt til rygere og har som oftest det formål at få dem til at lade være med at ryge på et givent sted (Blommaert & Maly, 2014, s. 4). Det betyder dog ikke, at det kun er rygere, der ser den slags skilte. Ved *present* (nutid) ser man på meddelelsens placering, som ifølge Blommaert og Maly aldrig er tilfældig (Blommaert & Maly, 2014, s. 4) – der er altid en grund bag valget af placering.

Denne artikel tager udgangspunkt i et kollektiv, altså et hjem. Kollektivet er dog en særlig slags hjem, da det bebos af fem ikke-beslægtede mennesker. Beboerne i kollektivet har hver deres værelse, men steder som køkken, stue og badeværelser er fælles og kan af den grund blive betragtet som offentlige rum i et mikrosamfund. Jeg vil analysere kollektivets skriftsprog i et af de offentlige rum – nemlig køkkenet.

METODE OG DATAREPRÆSENTATION

I kapitlet fokuserer jeg på, hvordan utilfredshed kommunikerer. Ligesom utilfredshed kan omhandle forskellige ting, kan det også kommunikerer på forskellige måder – nemlig skriftligt, mundtligt og via ikke-sproglige tegn. Mit empiriske arbejde til denne artikel bestod først og fremmest i at identificere beskedsekvenser fra kollektivets gruppechat, som kunne betragtes som et udtryk for utilfredshed, både eksplicit og implicit. Heri indgår opfordringer og påmindelser. I første omgang endte jeg med 97 beskedsekvenser. Jeg kategoriserede efterfølgende disse sekvenser ved at inddele dem i følgende kategorier: Opfordring, billede, matter out of place (herunder opvask), støj og tjans (faste huslige rengøringspligter af

fællesområderne, som beskrevet på kollektivets rengøringsskema). Disse kategorier kunne godt overlappe. Fx kunne en sproglig opfordring have et dertilhørende billede og omhandle opvask.

Af pladshensyn har jeg måttet fokusere mine analyser. Jeg valgte at se på utilfredshed angående det, som Mary Douglas kalder snavs: ting, som ikke ses som hjemmehørende et bestemt sted – dvs. det som man i almindelighed omtaler som rod. Jeg har endvidere taget udgangspunkt i utilfredshed, som omhandler kollektivets fælles køkken og stue, hvor individuelle opfattelser af, hvornår noget er snavs, kan udfordres. Efter dette valg stod jeg tilbage med 21 beskedsekvenser. I denne artikel analyserer jeg 4 af disse. Fælles for mine eksempler er således, at de omhandler en ansigtstruende handling, der italesætter utilfredshed vedrørende snavs. Mit empiriske materiale indeholder desuden en sekvens fra et af kollektivets husmøder, hvor italesat utilfredshed ofte har omhandlet opvask og oprydning.

Som nævnt består kollektivet af fem medlemmer, men det meste af mit materiale centrerer sig om Rita og Anna. Det bør også nævnes, at jeg som beboer i det analyserede kollektiv er en så integreret del af feltet, som man kan være. Jeg har forsøgt ikke at lade min egen opfattelse af snavs og min relation til kollektivets beboere farve mine analyser. Med andre ord handler analysen altså ikke om, hvad beboeren Jannick synes eller ikke synes, om de pågældende interaktioner, men om hvad der opstår og kan vises i materialet.

Alle kollektivets beboere er informeret om og har givet tilladelse til, at jeg må bruge deres udsagn. Beboerne er anonymiseret og har selv valgt deres pseudonymer.

ANALYSE

Rengøringsskemaet

Kollektivets rengøringsskema hænger centralt på en opslagstavle på lejlighedens bagdør i køkkenet lige ved siden af vasken. Skemaet er inddelt i kolonner med navne og de rengøringsområder, som den enkelte beboer har ansvaret for. Det giver et konkret overblik over ansvarsfordelingen i den pågældende uge. Skemaet blev lavet lige før, jeg flyttede ind i juni 2024. Efter en samtale med Rita og Anna ved jeg, at kollektivet havde et næsten identisk rengøringsskema med de forrige beboeres navne. Den eneste forskel er, at sætningen "(HUSK AT GØR MOTHERFUCKING RENT)" ikke stod på det gamle. Anna har lavet begge skemaer.

W = weekend
O = onsdag

RENGØRING
(HUSK AT GØR MOTHERFUCKING RENT)

	Anna	Rita	JANNICK	Solvej	Anton
UGE 24	Køkken, W	Blandet, O	Toilet, W	Toilet, O	fælles, W
UGE 25	Blandet, O	Toilet, W	Toilet, O	Fælles, W	Køkken, W
UGE 26	Toilet, W	Toilet, O	Fælles, W	Køkken, W	Blandet, O
UGE 27	Toilet, O	Fælles, W	Køkken, W	Blandet, O	Toilet, W
UGE 28	Fælles, W	Køkken, W	Blandet, O	Toilet, W	Toilet, O

TAK FOR DIN INDSATS

Eksempel 1

"(HUSK AT GØR MOTHERFUCKiNG RENT)" er bemærkelsesværdig, både fordi det er den eneste sætning på skemaet, og fordi den er skrevet med kuglepen, men overstreget med en lyserød tusch. Sætningen fremhæves således ved at være farverig og desuden ved at være placeret lige over beboernes navne. Beboerne får dermed svært ved at undgå at læse sætningen, når de kigger efter deres navn på skemaet. Det kunne tyde på, at sætningen er kommet til på det nye rengøringsskema som følge af en frustration over tidligere mangel på rengøring – et godt eksempel på Blommaert & Malys analysepunkt *past*.

Rengøringsskemaet er i sig selv en opfordring til at gøre rent og håndhæve skemaet. Skemaet tydeliggør nemlig en forventning om rengøring og gør dermed rengøring til en forpligtelse; samtidig gør skemaet også afvigelser fra tjanser synlige. Ytringen "(HUSK AT GØR MOTHERFUCKiNG RENT)" understreger derved skemaets implicite budskab og peger derfor imod analysepunktet *fremtid*. Blommaert og Maly fremhæver, at skilte i det offentlige rum henvender sig til specifikke målgrupper med specifikke effekter i tankerne (Blommaert & Maly, 2014, s. 4). Rengøringsskemaets budskab er rettet mod kollektivets beboere, hvis navne står på skemaet. Effekten, som skemaet prøver at fremkalde, er altså at få beboerne til at gøre rent.

Fra et pragmatisk perspektiv er sætningen "(HUSK AT GØR MOTHERFUCKiNG RENT)" et direktiv – altså en sproghandling "(...) hvormed taleren forsøger at få lytteren til at gøre noget." (Beck Nielsen, 2012, s. 55). Det er ifølge Brown og Levinson truende for modtagerens negative ansigt (Brown & Levinson, 1987, s. 234). "(HUSK AT GØR MOTHERFUCKiNG RENT)" er derfor i sig selv en direkte ansigtstruende handling og endvidere optonet med det forstærkende "MOTHERFUCKiNG". Vi er dog nødt til at se på resten af skemaets visuelle og sproglige udtryk for at danne os en samlet fortolkning af meddelelsen.

Skemaets budskab "(HUSK AT GØR MOTHERFUCKiNG RENT)" nedtones ved hjælp af et par forskellige ressourcer.

Sætningen "TaK FOR DiN iNDSATS" implicerer, at beboerne i kollektivet forventes at udføre deres rengøringstjans og er derfor truende mod modtagernes negative ansigt. Samtidig er sætningen en anerkendelse af modtagernes hårde arbejde. Vi kan med Brown og Levinsons termer kalde dette for positiv høflighed, idet modtagernes arbejde anerkendes og derved får taget hensyn til deres positive ansigt. Prikkerne over i'erne i "RENGØRING" og "TaK FOR DiN iNDSATS" er desuden erstattet med hjerter. Hjerter betyder i denne sammenhæng formentlig fællesskab og taknemlighed og fungerer dermed som en visuelt formidlet semiotisk nedtoning af skemaets opfordring til at gøre rent. Optoningseffekten af "MOTHERFUCKiNG" svækkes altså af skemaets øvrige høflighedsressourcer og går derfor fra at være en optoningsmarkør til at blive en mere humoristisk og uformel måde at fremhæve rengøringsskemaets budskab.

Gruppechatten

Nedtonede opfordringer

Som tidligere nævnt er opfordringer truende mod modtagerens negative ansigt, idet de udfordrer ønsket om handlefrihed (Brown & Levinson, 1987, s. 234). I følgende eksempler skal vi se, hvordan kollektivets beboere nedtoner den slags ansigtstruende handlinger i gruppechatten.

Eksempel 2

Anna skal gøre køkkenet rent og opfordrer kollektivets øvrige beboere til at tage deres egen opvask. Ifølge Brown &

Levinson kan denne handling betegnes som *conventionalized indirectness*; et simpelt ja-eller-nej-spørgsmål, der i praksis fungerer som en opfordring, da den sproglige formulering er konventionaliseret (Brown & Levinson, 1987, s. 241). I dette tilfælde henvender spørgsmålet sig til modtagernes vilje: "Vil i [sic!] ikke (...)". Intentionen er ikke at få et svar, men at få en handling udført, og modtageren vil ikke være i tvivl om, hvad Anna forsøger at kommunikere. Den konventionaliserede indirekte karakter fungerer imidlertid som en negativ høflighedsstrategi. Anna afslutter beskeden med en emoji af et sæt øjne, der kigger sidelæns. Ifølge Eli Dresner og Susan C. Herring (2010) kan sådanne emojis have en konventionel ikke-emotionel betydning, hvor de ikke udtrykker følelser, men markerer hvordan en ytring skal forstås (Dresner & Herring, 2010, s. 255–256). I dette tilfælde forstærker emoji'en Annas opfordring ved at signalere en forventning - Anna venter på en respons ved at 'kigge' på modtagerne; ligesom i en fysisk samtale.

Eksempel 3

I dette eksempel opfordrer Rita kollektivets beboere til at fjerne deres ting fra stuen, så hun kan udføre sin rengøringstjans. Rita nedtoner dog truslen mod det negative ansigt ved at skrive: "i [sic!] må gerne tage jeres ting fra stuen (...)". Valget af verbet "må" forpligter ikke beboerne til at fjerne ting fra stuen i samme grad som fx 'skal'. Derudover er "må gerne" en konventionel måde at anmode på. Rita letter her truslen mod modtagernes selvbestemmelse ved at signalere,

at handlingen, hun ønsker udført, ikke er tvunget (Brown & Levinson, 1987, s. 241). Yderligere benytter Rita det smilende humørikon ":", der har en pragmatisk snarere end en emotionel funktion (Dresner & Herring, 2010, s. 256–257). Humørikonet er ikke et udtryk for glæde, men signalerer, at beskeden skal forstås som venlig snarere end påtrængende eller irriteret og nedtoner dermed ansigtstruslen. Beskeden får en opadpegende-tommelfinger-reaktion fra Anna, som tyder på, at opfordringen er modtaget og accepteret.

Selvom utilfredsheden i høj grad er implicit i ovenstående eksempler, er det vigtigt at påpege, at opfordringer som disse kun italesættes, hvis afsenderen er utilfreds med en situation. Begge komponenter i Emersons definition af en klagende respons er altså til stede - nemlig en italesættelse af, hvad man er utilfreds med og en opfordring til korrigerende adfærd. Desuden omhandler utilfredsheden i begge situationer øvrige beboeres ting i lejlighedens fællesområder. Dette antyder, at et individuelt system bliver brudt når personlige ting efterlades i fællesområderne - og dermed bliver til snavs. Opfordringer som disse viser således Anna og Ritas individuelle holdninger til, hvornår noget er snavs.

Eksplícitte ytringer af utilfredshed

De forrige eksempler belyste, hvordan holdninger implicit kommer til udtryk gennem opfordringer. De følgende eksempler fremhæver, hvordan utilfredshed udtrykkes eksplicit.

Den "aftale", som Anna nævner i eksempel 4, refererer til kollektivets på daværende tidspunkt nye tiltag til at håndtere opvasken, nemlig at kollektivets beboere skulle tage deres egen opvask med det samme og dermed ikke efterlade noget.

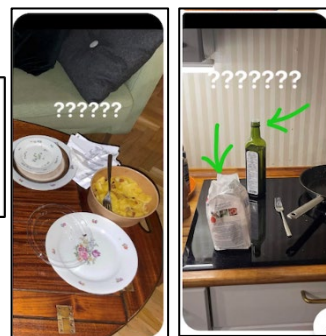
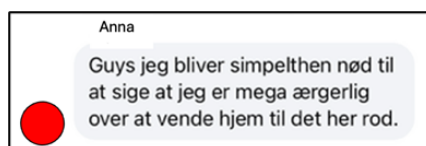
Eksempel 4

Anna indleder beskeden med at fortælle, hvad hun skal til at gøre: "Nu tager jeg den triste opvask det [sic!] [der] står ude i køkkenet (...)". Med det negativt ladede adjektiv "triste" understreger Anna, at opvasken er snavs fra hendes perspektiv. I sidste del af beskeden fremhæver Anna uretfærdigheden i situationen og den endelige italesættelse af sin utilfredshed: "Men det burde jo virkelig ikke være nødvendigt, med den aftale vi har indført, øv". Adverbiet "jo" hentyder til at ytringen er viden, der deles med dem, der er adresseret – i dette tilfælde, at kollektivets beboere burde vide, at opvasken ikke skal efterlades. Ligeledes viser verbet "burde", at Anna har en forventning om, hvilke standarder aftalen medfører - men de øvrige beboere lever ikke op til denne forventning. Ytringens alvor forstærkes af styrkemarkøren "virkelig". Med brugen af det følelsesladede udtryk "triste" og interjektionen "øv" understreger Anna desuden, at hun er irriteret over situationen, og ordene fungerer derfor som optoningsmarkører.

Således fungerer Annas besked i sin helhed som en kritik af kollektivets manglende overholdelse af aftalen om opvasken. Dette truer både modtagernes positive ansigter

ved at kritisere deres mangel på arbejde, men også deres negative ansigter, da Anna samtidig implicit opfordrer til en adfærdsændring. Den ansigtstruende handling er altså direkte. Ifølge Emerson kan beskeden betragtes som et klagende respons, som både indeholder "an expression of discontent about some behavior of the other" og "a proposed course of corrective action." (Emerson, 2008, s. 498), som i dette tilfælde er implicit.

Rita sender en opfølgende besked morgenen efter: "Husk nu ikke at sætte opvask ved vasken, nu det lige er blevet taget<3". Selvom Anna tog opvasken dagen før, er der alligevel nogen, som ikke har fulgt opfordringen om at vaske op efter sig selv. Ritas besked er en påmindelse, der opfordrer til at ændre adfærd og indeholder derved en implicit kritik af, at modtagerne ikke har fulgt opfordringen fra dagen før. Beskeden afsluttes med et humørikon af et hjerte – et positivt ikon, som endnu engang har en pragmatisk funktion, idet dets formål er at nedtone opfordringen og dermed nedtone ansigtstruslen. Intentionen med denne opfølgende besked kan derfor tolkes som en opfordring til at ændre adfærd, men samtidig fungerer den som en strategi til at undgå og forebygge lignende potentielt konfliktfyldte situationer i fremtiden.

Eksempel 5

Anna er kommet sent hjem fra arbejde, og alle i lejligheden er gået i seng. Hun sender beskeden: "Guys jeg bliver simpelthen nød [sic!] til at sige at jeg er mega ærgerlig over at vende hjem til det her rod." efterfulgt af to billeder: et af sofabordet i stuen, hvorpå der står tallerkner og mad, og et af komfuret i køkkenet, hvor der med to grønne tegnede pile fokuseres på en åben pose sukker og en olivenolie uden låg. På billederne har Anna henholdsvis skrevet seks og syv spørgsmålstejn. Anna formulerer det som en nødvendighed, at hun italesætter sin utilfredshed: "jeg bliver simpelthen nød [sic!] til at sige (...)". Anna henviser til billederne som "rod", og ytringen fungerer således som en kritik af modtagerens holdning til orden. Derudover understreger den emotive sprogbrug og styrkemarkøren "mega", at Anna føler sig utilfreds med dem, som har rodet: "jeg er mega ærgerlig over at vende hjem til det her rod.". At Anna er "ærgerlig" over situationen, viser også en skuffet forventning. Anna forventer nemlig, at snavs ikke skabes i fælleslokalerne. Situationen er altså anderledes end Annas forventning på en negativ måde.

Billederne knytter sig til teksten og fungerer derfor som en visuel repræsentation af det, der ikke lever op til Annas forventninger om orden. Derudover fungerer spørgsmålstegnene på de to billeder som en repræsentation af Annas opfattelse af situationen og udtrykker forundring og frustration. Hun stiller altså eksplicit spørgsmålstejn ved beboernes adfærd og standarder, men uden at udstille enkeltpersoner.

Annas italesætter således sin utilfredshed direkte i et klagende respons i håbet om en ændring (Emerson, 2008, s. 498). Beskederne er derfor truende mod modtagernes positive ansigt, idet hun kritiserer de øvrige beboeres syn på snavs (Brown & Levinson, 1987, s. 235).

Rita responderer på Annas klage den følgende morgen:

Eksempel 6

Her tilstår Rita, at det er hende, der har rodet: "Det er mig, jeg skal nok tage det". Ytringen er direkte og uden nedtoning. Ved en tilståelse truer Rita sit eget positive ansigt, idet hun anerkender, at hun har begået en fejl (Brown & Levinson, 1987, s. 237–238).

I den efterfølgende meddelelse gør Rita brug af en *account*, idet hun forsøger at retfærdiggøre sin handling ved at tilbyde en forsoningsgave (Scott & Lyman, 1968, s. 51): "Der er til gengæld kanelsnegle i skabet man gerne må tage af". Rita forsøger at redde sit eget positive ansigt ved at søge anerkendelse for sin betænksomhed og forsøger samtidig at genetablere den gode stemning.

I sekvensens tredje besked fralægger Rita sig ansvaret: "Men vi ryttede [sic!] alt op inden så resten er bare fra folks aftensmad og kage". I denne del af udvekslingen beskylder Rita de øvrige beboere for at stå for rodet – endnu en account, hvor Rita indrømmer at have udført en upassende handling, men hævder dens irrelevans, fordi andre udfører de samme eller værre handlinger (Scott & Lyman, 1968, s. 51). Rita nedtoner dog sin anklage og dermed truslen mod de anklagedes ansigt ved at bruge det bagatelliserende adverbium "bare", hvilket i øvrigt peger på, at Rita ikke opfatter mængden af snavs i fællesområderne på samme måde som Anna. Brugen af "bare" kan derfor ses som et udtryk for, at Rita ikke ser mængden af snavs som markant.

Rita afslutter sekvensen med en hjerte-emoji; en form for positiv høflighed, der her fungerer som et forsøg på at mindske en mulig konfliktfyldt situation ved at signalere, at de foregående beskeder var velmente, og at konflikten forhåbentlig er løst.

Udvekslingen mellem Anna og Rita viser på denne måde, hvordan sproglige såvel som ikke-sproglige ressourcer bruges i en korrespondance med afsæt i utilfredshed. Annas besked ekspliciterer hendes holdning til snavs og kritikken af dem, som har stået for det. I Ritas respons tager hun ansvar for rodet og truer derved sit eget positive ansigt. Efterfølgende forsøger hun at redde sit ansigt og nedtrappe situationen vha. et høfligt tilbud, som måske kan mindske den konfliktfyldte situation. Til sidst fralægger Rita sig dog det fulde ansvar og antyder samtidig, at Annas og hendes fortolkning af snavs er forskellige fra hinanden.

Husmødet

I det følgende præsenterer jeg kollektivets formidling af en opfordring på baggrund af utilfredshed i en ansigt-til-ansigt-situation. I kollektivet afholder man 'husmøder' i lejlighedens stue, hvor beboerne sidder rundt om sofabordet. Indledningsvis tager deltagerne en 'runde' og fortæller,

hvordan de hver især har haft det siden sidst. Efter runden byder deltagerne ind med 'punkter', som den enkelte deltager mener skal italesættes. Ved dette husmøde er jeg selv (J), Rita (R), Anna (A) og Solvej (S) til stede.

Anna har et punkt angående opvask og et klemmesystem, som blev implementeret et par uger tidligere. Klemmesystemet er en måde, hvorpå opvask knyttes til enkelte personer. Alle beboere har et sæt klemmer med deres navn på, som ifølge kollektivets aftale sættes på genstande, der skal vaskes op, men som man ikke kan nå at få gjort noget ved, inden man skal gå.

Eksempel 7 – Det skal vi bare være gode til.

- 1 A: og så opvask je- sy- folk er gode til
2 sådan (0.4) i hvert fald lidt gode til
3 at bruge (.) klemmer det er meget nice
4 R: mmh ((anerkendende lyd))
5 (0.5)
6 A: men (.) vi (0.6) der kommer stadigvæk
7 til at ligge sådan bestik (.)tit (.) i
8 vasken eller (.) ved siden af vasken
9 (0.4)
10 R: ja det er lidt sjovt
11 (1.1)
12 A: og og de:t det skal vi bare være gode
13 til (.) at tage (0.4)

I sin første tur anerkender Anna de øvrige medlemmers forsøg på at bruge klemmesystemet i form af ros (l. 1-3). Anna benytter her positiv høflighed – men hendes måde at gøre det på viser samtidig forbehold.

Annas begyndelse "je- sy-" (l. 1) er højst sandsynligt en afbrydelse af *jeg synes*, som hun i stedet ændrer til "folk er (...)" (l. 1). Dette kan tolkes som, at Anna nedtoner sin opfordring på forhånd, da hun ved at skifte fra det subjektive *jeg synes* til en mere objektiv og observerende ytring af "folk" tager

hensyn til modtagernes positive ansigt. Reparaturen gør altså den efterfølgende opfordring til en observation snarere end en personlig holdning eller en anklage. Anna udfører desuden en reparation fra "gode" til "i hvert fald lidt gode" efter en kort pause (l. 2-3) og mindsker dermed sin ros af kollektivets indsats. Med pausen og ændringen i ordvalget truer Anna samtidig de øvrige deltageres positive ansigt, idet hun subtilt indikerer, at hun ikke er helt tilfreds med opvaskens status – altså en form for kritik (Brown & Levinson, 1987, s. 235).

Kritikken antydes endnu engang, da Anna efter en pause indleder med "men" (l. 6). Yderligere laver hun endnu en reparation ved at ændre "vi" til "der" (l. 6), hvilket understreger, at hun ikke mener, at det er hende, der lægger bestik i vasken. En upersonlig sætning som denne gør desuden, at Anna ikke udpeger nogle bestemte personer, men alligevel udelader sig selv. Den forholdsvis lange pause, inden Anna ændrer subjektet, tyder på, at dette er et bevidst valg med henblik på endnu engang at nedtone den efterfølgende opfordring.

Ritas respons "ja det er lidt sjovt" (l. 10) viser, at hun har set bestikket i vasken. Med ytringen giver Rita udtryk for, at hun ikke ved, hvor opvasken kommer fra, og hun viser anerkendelse af, at det ikke er helt i overensstemmelse med de normative forventninger; derfor er det "lidt sjovt", at der bliver ved med at være snavs på trods af aftalen.

Efter en pause kommer Anna med den endelige opfordring – at "vi" skal blive bedre til at tage opvasken (l. 12-13). Ved at vælge "vi" som subjekt sidestiller Anna sig selv og modtagerne som ligeværdige deltagere og nedtoner sin opfordring (Brown & Levinson, 1987, s. 243). Vi kan med Brown & Levinsons termer kalde dette en direkte ansigtstruende handling, som tager hensyn til modtagernes positive ansigt.

Eksempel 8 – En pestokniv i balance

14 (0.4)

15 R: ja (.) [øh][>]
 16 S: [der har][<] ikke været så meget har
 17 der (.) eller [hvad] [>]
 18 A: [der har][<] tit lige været sådan(0.5)
 19 så ligger der en gaffel i vasken eller
 20 så altså jeg har så taget det (0.5)
 21 øh eller så ligger der lige en
 22 pestokniv (.) sådan på (.) i i balance
 23 sådan (.) agtig
 24 (0.4)
 25 S: [mmh ((anerkendende lyd))][>]
 26 A: [øh]
 27 R: [ja xxx] [<] der ligger tit noget
 28 sådan lige på kanten eller [sådan] [>]
 29 A: [ja] [<]
 30 R: nede i vasken
 31 (0.6)
 32 A: ja
 33 (0.7)
 34 R: men ja (.) det er bare lige (.) husk
 35 lige småtingene

Lidt efter stiller Solvej spørgsmålstegn ved Annas kritik (l. 16-17). Solvej mener ikke, at der har "været så meget" (l. 16), hvilket tyder på, at hendes opfattelse af, hvornår noget er snavs, og hvornår det er alvorligt nok til at italesættes, varierer fra Annas opfattelse.

Anna forklarer efterfølgende, hvordan der har ligget bestik i og omkring vasken (l. 18-23). Her går hun fra en generel observation til en specifik genstand, nemlig pestokniven. At Anna nævner et konkret objekt og beskriver dets placering i detaljer, viser, at opvasken nager hende i en sådan grad, at hun har lagt mærke til og husker præcis, hvordan tingene lå. Bruddet på normen er altså betydningsfuldt for hende. Anna kommer samtidig med en mulig forklaring på, hvorfor Solvej ikke har lagt mærke til

opvasken; Anna har nemlig vasket op (l. 19-20). Som Emerson påpeger:

“cleaning up another’s messes does signal one’s own dissatisfaction with their cleaning practices, but in an indirect, muted, and hence thoroughly nonconfrontational fashion.” (Emerson, 2008, s. 496)

Ved at sige ”jeg har så taget det” efterfulgt af en kort pause (l. 19-20) implicerer Anna, at det ikke burde være hendes opgave at tage andres opvask efter indførslen af klemmesystemet. Adverbiet ”så” understreger dette, da det fungerer som en form for selvretfærdiggørelse. Anna kommunikerer egentlig: ”jeg har taget opvasken, når nu ingen andre gjorde det”. Denne handlingsrespons til en utilfredshed fungerer altså som en indirekte kritik af kollektivets øvrige beboere. Ved ikke at udpege en gerningsperson, men blot sige at hun har taget opvasken, viser Anna desuden, at hun er utilfreds uden at personliggøre konflikten, som derved forbliver på et gruppeniveau. Rita giver Anna ret i observationerne om den forsømt opvasks placering (l. 27-30) og kommer efterfølgende med opfordringen: ”men ja (.) det er bare lige (.) husk lige småtingene” (l. 34). Med det selvinitierede reparatur fra ”det er bare lige” til direktivet ”husk lige” forsøger Rita at afværge fremtidige situationer som disse. Opfordringen er i høj grad nedtonet vha. de bagatelliserende adverbier ”bare” og ”lige”. Den ansigtstruende handling nedtones dermed med negativ høflighed, idet opfordringen fremstår som lille og dermed mindre truende mod modtagernes selvbestemmelse. Samtidig med dette bagatelliserer Rita indirekte Annas opfattelse af snavs og røber sin egen. Rita har desuden set, at der tit ligger forsømt opvask (l. 26-29) og refererer til det som ”småting” (l. 35); endnu en bagatelliserende formulering. Med dette ser vi, hvordan forskellige opfattelser af, hvornår noget er snavs, sprogligt indikeres i ansigt-til-ansigt-kommunikation.

DISKUSSION OG KONKLUSION

Opfordringer som "HUSK AT GØR MOTHERFUCKiNG RENT" og "Vil i ikke tage jeres opvask" er ansigtstruende, men bliver nedtonet igennem sproglige og multimodale strategier. At ytringerne kan være konfliktskabende, men samtidig nedtones, viser, at beboerne hele tiden må balancere mellem ønsker om orden og ønsker om at undgå konflikter.

Min analyse peger på, at standarder for orden forhandles socialt og lokalt, og at konflikter kan opstå, når disse standarder er forskellige. Identifikationen af, hvornår noget er snavs, er ikke objektiv, fælles og fastlåst, men subjektiv og til forhandling - det samme gælder, hvorvidt et problem er så væsentligt, at det skal italesættes. Det er således ikke kun rodet og opvasken, der i sig selv udgør problemet, men kollektivets beboeres individuelle opfattelser af, hvad der betragtes som snavs. Det ser vi bl.a. i eksempel 5, hvor Anna reagerer på det, hun opfatter som snavs, mens Rita ikke deler vurderingen. Dette kommer til udtryk både ved det bagatelliserende sprogvalg, men også ved, at hun ikke har ryddet op efter sig selv i første omgang.

Endvidere har kommunikationsmediet betydning for, hvordan utilfredsheden udtrykkes. I mine data ses de mest direkte formuleringer af utilfredshed i gruppechatten (jf. eksempel 4 og 5). En forklaring kan være, at en gruppechat er et asynkront medie, hvor afsenderen ikke skal stå ansigt til ansigt med modtageren. Ved det fysiske husmøde er interaktionen synkron, og behovet for ansigtsbevarende strategier som ros og inklusion øges. Dette kommer især til udtryk gennem tøven og reparatur, og utilfredshed formuleres ofte indirekte som et fælles anliggende frem for som individuel irettesættelse. Mediet påvirker dermed ikke kun, hvordan utilfredshed udtrykkes, men også hvor direkte beboerne tør være.

I min tid i kollektivet var det overvejende Anna, som udtrykte sin utilfredshed angående snavs. Ligeledes forsøgte Rita gentagne gange at nedtrappe konfliktfyldte situationer, selvom hun muligvis ikke delte Annas opfattelse af, hvornår noget er snavs eller af alvoren af overtrædelserne. Anna positionerer sig dermed som den, der definerer standarder ved ofte at italesætte dem. Derved får hun indflydelse på, hvilke standarder der skal overholdes, og hvilke normer der gælder - altså en form for autoritet. Om hendes positionering virker, afhænger imidlertid af de øvrige beboeres efterlevelse og tilslutning til Annas ytringer.

Når man som Anna ofte italesætter utilfredshed og opfordrer til at holde aftaler, kan det også have den konsekvens, at hun får tildelt en særlig rolle som kontrollerende. Det kan i sig selv føre til utilfredshed blandt kollektivets øvrige beboere. Clark et al. peger i artiklen "Managing Conflict in Shared Housing for Young Adults" (2020) på, at for høje forventninger til renlighed førte til problemer blandt deres informanter (Clark et al., 2020, s. 6). Desuden kan den autoritære rolle gøre Anna sårbar i kollektivets sociale fællesskab, da de øvrige medlemmer kan ende med at se hendes værdier og normer som meget forskellige fra deres egne.

Selvom denne artikel tager udgangspunkt i ét specifikt kollektiv, peger analyserne alligevel på nogle mere generelle pointer om hverdagslivet i bofællesskaber. Analyserne belyser nemlig, hvordan beboere i bofællesskaber i praksis håndterer uenigheder, fordeler ansvar og forhandler individuelle og fælles normer og værdier; og sproget viser sig, at være et essentielt redskab. Det at bo sammen handler altså ikke kun om at dele en fysisk bolig, men om løbende at skabe fælles forestillinger om, hvordan hverdagslivet skal fungere – på trods af forskelligheder.

LITTERATUR

- Beck Nielsen, S. (2012). Sprogpsykologi: Det teoretiske grundlag. (1. udgave.). Samfundslitteratur.
- Blommaert, J., & Maly, I. (2014). Ethnographic linguistic landscape analysis and social change: A case study. *Tilburg Papers in Culture Studies*, 100.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). Politeness—Some universals in language usage. I *Can you reach the salt: Pragmatikkens klassiske tekster*. Roskilde Universitetsforlag.
- Clark, V., Tuffin, K., & Bowker, N. (2020). Managing conflict in shared housing for young adults. *New Zealand Journal of Psychology*, 49(1), 4–13.
- Douglas, M. (2002). Purity and danger an analysis of concept of pollution and taboo. Routledge.
- Dresner, E., & Herring, S. C. (2010). Functions of the Nonverbal in CMC: Emoticons and Illocutionary Force. *Communication Theory*, 20(3), 249–268.
- Emerson, R. M. (2008). Responding to Roommate Troubles: Reconsidering Informal Dyadic Control. *Law & Society Review*, 42(3), 483–512.
- kollektiv—Den Danske Ordbog. (u.å.). I *Den Danske Ordbog*. Hentet 8. maj 2025, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=kollektiv>
- Scott, M. B., & Lyman, S. M. (1968). Accounts. *American Sociological Review*, 33(1), 46.

TRANSSKRPTIONSNØGLE

- (2.9) markerer pause i sekunder
[] markerer overlappende tale
[>] [<] markerer hvilke sekvenser der overlapper

**FRA INSTAGRAM TIL TRIBUNERNE
– SPROGLIGE VIRKEMIDLER, KØNSPERFORMANCE, OG
IDENTITETSSKABELSE HOS FCK'S KVINDEHOLD**

Mary Sommer Boye Rasmussen

INDLEDNING

Fodbold er Danmarks nationalsport. Fodboldkampe som fænomen skaber en unik social ramme, der tiltrækker tusindvis af mennesker og fans – når det er herreholdet, som spiller. Jeg har spillet fodbold som barn og som ung. Jeg er desuden kæreste med en dedikeret FCK-fan, der ofte italesætter sin passion og tilhørsforhold til herreholdet. Det har gjort mig nysgerrig efter at undersøge de narrativer, der opstår i og omkring kvindefodbold. Jeg vil derfor i denne undersøgelse tage udgangspunkt i F.C. Københavns kvindehold, der blev lanceret i 2024. Jeg vil analysere ud fra et sproglig etnografisk udgangspunkt. Den etnografiske anskuelse opfatter ikke kun sproget som en kommunikationsform, men også som en social praksis, hvori identitet, køn og tilhørsforhold bliver etableret og performet. Min undersøgelse tager udgangspunkt i tre typer data: den digitale kommunikation på Instagram, interview med capo Tina Thorman og observationer under en af kvindeholdets hjemmekampe. Titlen capo dækker over en engageret fan, som ikke blot er tilskuer, men aktivt bidrager i fanmiljøet. Capoen bidrager ved at skrive sange og kampråb samt ved at bestemme, hvornår der skal råbes og synges under kampen. Yderligere kan capoen kendes ved at stå forrest på fantribunen – ofte vendt mod de andre fans frem for mod spillet på banen og ofte med en megafon for at forlænge sin stemme og sproglige rækkevidde.

Jeg vil analysere, hvordan sproglige virkemidler og semiotiske ressourcer bliver anvendt på Instagram til at skabe

identitet og tilhørsforhold omkring FCKs nyligt etablerede kvindehold. Yderligere vil jeg undersøge, hvordan køn bliver inddraget og performet via sproglige handlinger. Jeg vil analysere capo-rollen samt, hvordan capoen opfatter klubbens portrættering af kvindeholdet. Dernæst vil jeg undersøge, hvordan capoen og fangruppen eksplicit udtrykker deres tilhørsforhold gennem sang og bannere til en specifik fodboldkamp. Til slut vil jeg diskutere sammenhængen mellem den officielle kommunikation og fanfællesskabets egen identitetsskabelse.

TEORETISK RAMME

Min teoretiske ramme udgøres af Blommaerts teori om identitetskonstruktion, Barthes teori om intertertekstualitet, Butlers teori om kønsperformativitet og Goffmans teori om samtaleroller.

Jan Blommaert beskriver identitet som skabt og vedligeholdt gennem sprog og semiotiske ressourcer, som er med til at indikere tilhørsforhold. Semiotiske ressourcer dækker over alle de tegn, vi (mere eller mindre bevidst) udsender. Blommaert skriver: "I would propose that we see identity not as a property or a stable category of individuals or groups, but as particular forms of semiotic potential, organised in a repertoire." (Blommaert 2005: 207). Blommaerts identitetsbegreb fremhæver altså den dynamiske brug af semiotiske ressourcer. Yderligere bygger Blommaert videre på sin identitetsdefinition ved at beskrive, hvordan identitet er noget, vi gør, og at den i høj grad skabes og vedligeholdes af andre end os selv "in order for an identity to be established, it has to be recognised by others. That means that a lot of what happens in the field of identity is done by others, not by oneself" (Blommaert, 2005: 205).

Sammen med identitetsbegrebet anvender Blommaert begrebet indeksikalitet. Indeksikalitet dækker over, hvordan

tegn kræver en særlig forforståelse og peger på sociale og kulturelle betydninger samt fællesskaber (Blommaert, 2005). Jeg vil inddrage Blommaerts teori om indeksikalitet i min analyse af de semiotiske ressourcer for at forstå deres betydning for identitetsskabelse.

Hvor indeksikalitet i Blommaerts teori handler om at skabe betydning via værdiladede semiotiske resurser, dækker begrebet intertekstualitet over, hvordan specifikke elementer i en tekst kan skabe betydning hos modtageren gennem reference til andre tekster. Jeg vil inddrage intertekstualitet i undersøgelsen af, hvordan fans af kvindeholdet skaber referencer, og hvordan intertekstualitet bliver brugt som et aktivt værktøj i forbindelse med den officielle kommunikation på Instagram. Intertekstualitet som begreb stammer fra litteraturvidenskaben og bygger på genkendelighed og interne referencer. Roland Barthes beskriver intertekstualitet som "(...) a tissue of citations, resulting from the thousand sources of culture" (Barthes & Burke, 1995: 128). Jeg vil fokusere på, hvordan intertekstualitet skaber genkendelighed, bidrager til en tilhørsfølelse hos fangruppen og bliver brugt som en identitetsmarkør.

Ligesom Blommaert argumenterer for, at identitet er noget, vi gør, og noget, som skal accepteres af andre, argumenter Judith Butler for en performativ tilgang til køn. Ifølge Butler bliver kønnet og vores kønsforståelser påvirket af samfundet og verden omkring os (Butler, 2011). Butlers teori bygger på ideen om, at køn og kønsidentitet bliver opfyldt og skabt på baggrund af performative handlinger, som kommer til udtryk i det hegemoniske sprog, dvs. det alment accepterede og dominerende sprog, samt gennem vores sproglige- og sociale handlinger. Kiesling (Kiesling, 2019) arbejder ud fra Butlers teori, men fra et lingvistisk udgangspunkt. Kiesling understreger vigtigheden af sproget i den performative kønsteori. Hvor Butler undersøger køn fra et filosofisk og sociologisk udgangspunkt, tilføjer Kiesling et lingvistisk og sprogligt perspektiv. Hermed bidrager Kiesling

til at gøre den performative teori nemmere at anvende på sproglige praksisser.

Fra et nærsprogligt perspektiv vil jeg bruge Butlers teori til at undersøge, om brugen af kønsindekser bidrager til at skabe rammen om holdet og fankulturen.

I sin teori om samtaleroller argumenterer Goffman for, at taler-rolle er kompleks. Den inkluderer således både det, han kalder en *animator*, *author* og *principal* (Goffman, 1979). Animatorrollen beskriver Goffman som en "talking machine" (Goffman, 1979: 17) – altså som frembringeren af det kommunikerede. Efter *animatoren* etablerer Goffman den anden talerrolle: *author*, der bliver defineret som "(...) someone who has selected the sentiments that are being expressed and the words in which they are encoded." (Goffman, 1979: 17), dvs. den, der udvælger de specifikke ord og sætningsstrukturer. Dernæst kommer *principal*, "(...), someone whose position is established by the words that are spoken, someone whose beliefs have been told, someone who has committed himself to what the words say." (Goffman, 1979: 17). Denne talerrolle er ansvarlig for synspunkter og forestillinger, som udtrykkes i ordene. Ligeledes dækker *principal*-rollen over den officielt ansvarlige taler. Dette kan fx være et firma, der står som afsender.

Jeg vil i min analyse anvende ovenstående teori om talerens rolle til at forstå den kommunikative situation, der opstår under en fodboldkamp, hvor én person dirigerer, hvad der skal synges, og hvornår der skal råbes.

Goffmans teori inviterer til at analysere data ud fra mere end blot det sproglige perspektiv. Den større sociale ramme er nødvendig at inkludere.

Tidligere studier af køn, sport og interaktion

Tredway (2018) undersøger kønsperformance i sportens verden. Tredway tager udgangspunkt i Butlers performative teori og undersøger, hvordan sport, køn og sociologi går hånd i hånd angående kvindelige atleter. Tredway finder, at

kvindelige atleter ofte bliver sat i en unik position som rollemodeller og frontfigurer udelukkende på grund af deres køn, som gør dem? normafvigende ~~placering~~ i en ellers mandsdomineret sportsverden. Jeg har valgt at støtte mig til Tredways artikel i mine tre analyser. Ligeledes vil jeg referere til Callies (2023). Callies undersøger, hvordan bannere agerer som multimodale virkemidler i fankommunikation i en specifik kulturel kontekst. Callies finder, at de fanskabte virkemidler er komplekse og gennemtænkte ned til mindste detalje. Callies relevans for denne undersøgelse kommer særligt til udtryk i min analyse af den fanskabte kommunikation, hvor vil jeg tage udgangspunkt i, hvordan fans udtrykker tilhørsforhold og holdninger under en fodboldkamp.

DATA OG METODE

Mine data består af et Instagram-opslag, en indsamling af digital kommunikation inkl. emojis på Instagram, et interview, feltnoter samt observationer. Første datatype er et udvalgt Instagram-opslag fra den officielle profil for FCKs kvindehold. Det opslag jeg tager udgangspunkt i er fastholdt og kan til hver en tid findes på profilen. Valget af indslaget skyldes bl.a., at jeg finder den fastholdte kommunikation lettere at arbejde med end den flygtige (fx stories). Yderligere har jeg systematisk optalt brugen af udvalgte emojis på profilens seneste 100 opslag (dateret 24. maj 2025). For at overskueliggøre de indsamlede data har jeg udarbejdet et histogram.

Den anden analyse fokuserer på et interview med kvindeholdets capo Tina Thorman. Thorman udtrykker her sin egen holdning og taler hverken på klubbens eller øvrige fans vegne. Men eftersom det er Thorman, der dirigerer, hvad der skal synges og råbes i fællesskab til kampene, anser jeg hende som en frontperson for fangruppen. Yderligere er det

Thorman, der skriver teksten til de fleste af de sange, som fangruppen synger. Tina Thorman har indvilliget i at optræde med både for- og efternavn i dette kapitel. Interviewet med Tina Thorman kan beskrives som et semistruktureret kvalitativt sociolingvistisk interview (Thøgersen, 2005), som har til formål at forstå, hvordan mennesker fortolker og er i verden med særligt fokus på sammenhængen mellem sprogbrug og omverdensforståelse (Thøgersen, 2005).

Sidst har jeg indsamlet data via observationer og feltnoter i forbindelse med Thormans virke som capo til en hjemmekamp. Kombinationen af observation af og interview med den samme person skaber et mere nuanceret billede. En begrænsning ved interviewet er, at der kan være en diskrepans mellem, hvad den interviewede siger her, og hvad vedkommende så egentlig gør. Handlinger kan være ubevidste eller uerkendte og dermed ikke blive italesat. De vil først vise sig ved observation (Tjørnhøj-Thomsen, 2011). Yderligere åbner interviewet op for svar på spørgsmål, som den interviewede måske aldrig har taget stilling til eller overvejet førhen. I de tilfælde kan svaret ses som en konstrueret rationalisering. For at indsamle de bedst mulige data til kampen indtog jeg en åben observationsstrategi (Tjørnhøj-Thomsen, 2011: 63). Til hjemmekampen satte jeg mig øverst på tribunen med overblik over hele fangruppen og Thorman centralt placeret. Udbyttet af mine observationer er billeder og feltnoter, herunder noter om sangvalg og generelle iagttagelser af fangruppens handlinger, råb, hop osv. I dagene efter kampen systematiserede jeg data og anonymiserede ansigterne på de personer, som indgik på billederne.

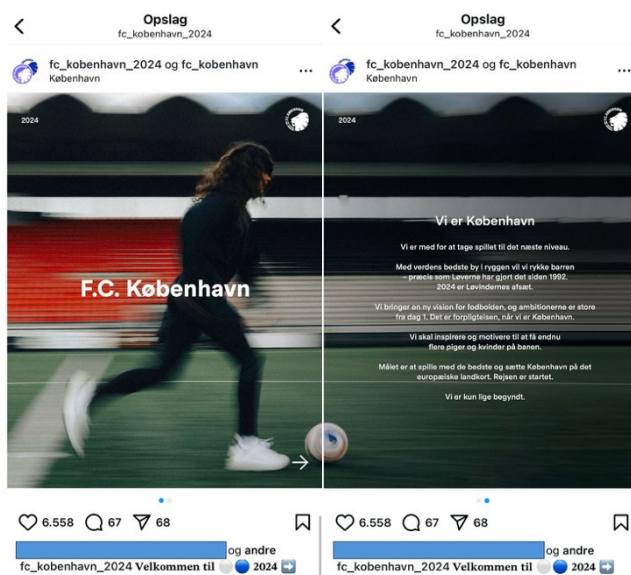
ANALYSER

Jeg har valgt at opdele min analyse i tre afsnit. Inddelingen er baseret på de tre forskellige typer data, som analyserne tager

udgangspunkt i. Den performative kønsteori og det sproglige perspektiv er gennemgående på tværs af analyserne.

Analyse af kommunikationen på Instagram

Først vil jeg analysere den officielle kommunikation fra FCK, som den fremkommer på kvindeholdets Instagram-profil: @fc_koebenhavn_2024. Jeg har udvalgt det første opslag på profilen, der blev offentligt gjort 13. juni 2024. Jeg har primært udvalgt dette opslag på baggrund af dets historiske betydning, da dette opslag annoncerede kvindeholdet. Opslaget indeholder to billeder. Først ses et sløret billede af en kvinde, der løber med en bold, og på billedet er teksten *F.C. København* (se billede 1). Jeg vil dog fokusere på det andet billede i rækken. Det indeholder en længere tekst og har et sløret stadion i baggrunden (se billede 2). Jeg vil undersøge brugen af semiotiske resurser med fokus på, hvordan de bidrager til at skabe identitet, men også hvordan særlige emojis fremstår "kønnede".

Billede 1

Billede 2

Teksten på billede 2 starter med *Vi er København*. Allerede med de tre ord etablerer afsenderen fællesskab. Brugen af ordet *vi* går igen syv gange. Ordvalget er et sprogligt greb, der bidrager til konstruktion af identitet. *Vi* indekserer social inklusion, der indirekte skaber en indikation hos modtagerne om, at de er en del af klubben.

Blommaerts definition af identitetsbegrebet bygger på tanken om, at de semiotiske ressourcer er indikationer for tilhørsforhold og identitet. *Vi* er her et konkret eksempel på en semiotisk ressource, der er med til at skabe identitet. Foruden *vi* bliver der også anvendt andre identitetsskabende ord. Her vil jeg fremhæve brugen af intertekstuelle referencer i relation til "2024 er løvindernes afsæt". For modtagere uden kendskab til FCK vil *løvinder* ikke danne konnotationer, men for en fan vil ordet give genklang. FCKs herrehold kendes som løverne, og løvinderne er derfor oplagt som kaldenavn for den kvindelig side af klubben. Brugen af den intertekstuelle reference er identitetsskabende og konstruerer sprogligt en relation fra fansiden af herreholdet til fansiden af kvindeholdet.

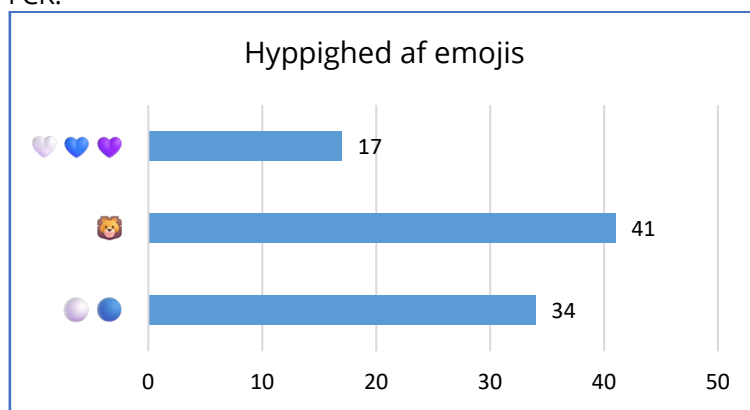
Ordvalget er mere end en intertekstuel reference. Butlers teori om kønsperformativitet bygger på tesen om, at køn bliver skabt via performative handlinger. Når FCK vælger den kvindelige pendant til det maskuline ord *løve*, bidrager de til at konstruere kønnet i klubben. Butlers teori anser køn som en social konstruktion, der bliver fastholdt via gentagne handlinger og interaktioner (Butler, 2011). Holdet bliver henvist til som *løvinderne* på flere opslag, og dermed er det gentagne performative handlinger. Men hvorfor henviser afsenderen til holdet via en subtil kønsperformance, eftersom det er sporten, der er omdrejningspunktet? Tredway skriver: "Female athletes are in a unique position to be the vanguard of social activists challenging socially expected gender ideals because of their athletic skill and physical power." (Tredway, 2018: 423). Tredway argumenter for, hvordan kvindelige atleter bliver sat i en unik position som aktivistiske frontfigurer. En position, som kvindeholdets spillere tildeles

via den kommercielle fremstilling på Instagram. På opslaget står: "med verdens bedste by i ryggen vil vi rykke barren". Formuleringen er, hvad Searle vil kalde en kommissiv (Searle, 1969). En kommissiv er et løfte, og løftet bliver i dette tilfælde givet på baggrund af spillerne og klubben. Gennem opslaget lover afsenderen, at de vil *rykke barren* og skabe plads til kvinder i sporten. Her indtræder kvindeholdets spillere i den aktivistiske rolle, som Tredway definerer. Tredway beskriver, hvordan rollen tilfalder kvindeholdets spillere på baggrund af deres køn. Hvorvidt dette er spillernes eget ønske eller en konsekvens af den officielle kommunikation, ved jeg ikke. Jeg mener dog ikke, at den samme aktivistiske rolle tilfalder herreholdet, eftersom deres kønsperformance bliver opfattet som normen inden for fodboldverdenen.

Blommaerts identitetsforståelse bygger på ideen om, at identitet er noget vi gør fx via sproglige og andre semiotiske ressourcer (Blommaert, 2005). De semiotiske ressourcer indebærer bl.a. emojis. Jeg vil derfor analysere brugen af forskellige emojis på Instagram-profilen. Her med udgangspunkt i, hvordan specifikke emojis præger klubbens sproglige budskab og indeholder intertekstuelle referencer og følelsesmæssig betydning.

På de seneste 100 Instagram-opslag fra kvindeholdets officielle profil kan jeg konstatere, at 🐾, ○● og 💙💜 er de emojis, som forekommer hyppigst på profilen. Løven optræder på 41 % af opslagene, de farvede cirkler er på 34 % og hjerterne på 17 % (se figur 1). De forskellige emojis bidrager identitetsskabende på hver sin måde. Jeg antager, at 🐾 henviser til det sociale tilhørsforhold omkring klubben. Løverne/løvinderne er ikke kun kælenavne, men løven er også klubbens logo og maskot. Emojien fungerer indeksikalt i kommunikationen, eftersom den henviser til den sociale ramme omkring FCK, en reference som fans vil forstå på baggrund af deres tidligere tillærte sociale erfaring. ○● bidrager yderligere, eftersom modtageren kun vil kunne afkode hensigten med farvevalget, hvis de har kendskab til klubben. 💙💜 kræver ligeledes forforståelse, men der er

en yderligere detalje, som de andre anvendte emojis ikke trækker på. Konventionelt set forbindes hjerter med kærlighed, romantik og typiske også noget feminint. Yderligere vil jeg fremhæve farvevalget. Traditionelt set vil lilla blive betragtet som en pigefarve. Jeg tolker dermed, at der i farvevalget ligeledes opstår en kønsindikation, hvis modtagerens indekserer lilla som en pigefarve. Denne tolkning bliver understøttet, da jeg gennemgår herreholdets seneste 20 opslag. Her har to af opslagene henholdsvis det blå og det hvide hjerte, men ingen af opslagene har det lilla. Afkodningen af emojis som identitetsindikationer bliver ligeledes understøttet, når jeg kigger nærmere på profilens kommentarspor. Flere privatpersoner kommenterer profilens opslag og bruger selv 🐯, ○, ● og 💜💙💜. Jeg har fået lov af capo Tina Thorman til at henvise til vores korrespondance på Instagram. Her oplevede jeg, at når Thorman skrev, afsluttede hun ofte sine beskeder med både løven, det lilla hjerte og det blå hjerte, hvilket viser, hvordan en fan aktivt adopterer klubbens kommunikation og anvender den på sociale medier. Emojis bliver altså en aktiv del af den kommunikative ramme på Instagram. De forskellige markører supplerer den skrevne tekst med indeksikalitet og intertekstualitet, som alle kræver en forforståelse og et kendskab til kulturen, der kendetegner FCK.

Figur 0.1

Analyse af caporollen: interview med Tina Thorman

For at opnå indblik i hvordan fangruppen forstår og tolker den officielle kommunikations portrættering af kvindeholdet, har jeg interviewet kvindeholdets capo Tina Thorman.

Da jeg foretog interviewet, var jeg især interesseret i at forstå, hvordan Thorman opfatter den officielle kommunikation omkring fodboldklubben, men også hvordan Thorman selv bidrager sprogligt i sit virke som capo. Før jeg uddyber dette, vil jeg definere caporollen med Thormans egne ord.

01 Mary:	til dem som ikke ved det (0.3) eller aldrig har
02	hørt ordet før hvad er så en capo
03 Tina:	jamen altså en capo det er den der står med
04	øhh (0.4) megafonen og synger for og
05	sørger for at at publikum er med og øh ja
06	skaber stemning

Udrag 1

Rollen er sproglig interessant og positionerer Thorman anderledes end de øvrige fans. Til at analysere caporollen vil jeg anvende Goffmans teori. Eftersom Thorman "er den der står med megafonen og synger for" (l. 03-04), indtager Thorman flere roller, herunder både animator og author. Animatorrollen kommer til udtryk via Thormans brug af hendes fysiske stemme. Med sin stemme råber, synger, og leder Thorman fangruppen. Goffman bemærker også selv, hvordan animatoren kan gøre brug af rekvisitter i sin funktion som talemaskine (Goffman, 1979: 16-17). Thorman beskriver, hvordan hun aktivt bruger en megafon for at forlænge sin sproglige rækkevidde (03-04). Thormans udtalelse understøtter hendes placering i animatorrollen. Authorrollen er ikke en selvfølge for en capo. Men i Thormans tilfælde, er hun selv med til at skrive nogle af sangene (uddrag 2).

01	Tina: der hvor mit fokus det er (0.4) jo at være med til
02	at skrive sangene og øh fremføre sangene og få
03	gang i den ja

Uddrag 2

01	Mary: hvilke ord slogans eller ord forbinder
02	du med kvindeholdet?
03	Tina: (.) jamen jeg synes jo den der vi følger jer fra
04	starten fra vanløse til parken er god (.) på første
05	dagen havde nogen fra fanklubben til den første
06	dag også fået øh trykt det på klistermærker og
07	t-shirts men det havde jeg ikke forstillet mig da
08	jeg lavede de to linjer at det ligesom ville blive
09	sloganet for (0.4) for kvindeholdet (.) ellers er der
10	jo også øhh we love you fc we do

Uddrag 3

Thorman udtrykker sin position gennem sine egen tekster og overleverede sange i fanmiljøet. Thorman udtrykker ikke kun sin egen holdning, men taler på klubbens vegne (se uddrag 3). I eksemplet fremhæver Thorman selv, hvad hun mener er sloganet for kvindeholdet "vi følger jer fra starten fra Vanløse til parken" (l. 03-04). Kampråbet starter med pronomenet *vi*, der fremhæver et fællesskab og udtrykker både håb for fremtiden og loyalitet over for holdet. Når Thorman synger netop denne sang, repræsenterer hun gruppen og taler i den kollektive fangrupper navn.

Efter at have fået caporollen defineret af Thorman var jeg interesseret i at undersøge, hvordan hun oplever den officielle kommunikationen omkring kvindeholdet, samt om Thorman oplever en særlig kønnet kommunikation.

01	Mary: hvordan oplever du at fck portrætterer kvinde-
02	holdet udad til (.) for eksempel på de sociale
03	medier
04	Tina: jeg synes det er altså jeg kan godt lide de putter
05	nogle andre lag på som ikke er i herrefodbold (.)
06	altså det bliver en anden form for kultur som jeg
07	jo ikke har set sådan før i fodbold og det synes

08	jeg er enormt interessant at det jo bliver sådan
09	lidt øhh fashion og der vil nogen så sige uha nej
10	det er måske lidt kvindet men det synes jeg ikke
11	nødvendigvis at det er jeg synes jo bare det er
12	interessant man ser det der også men altså det
13	hele handler jo stadig om fodbold det er jo ikke
14	kønnet og det er for mig rart jeg synes fodbold
15	er en sport og jeg synes at (0.4) øhh at det er
16	nogle forbilleder og jeg synes at de de er meget
17	meget søde og tæt på og hallo det kunne man jo
18	godt savne nogle gange i herreverdenen og jeg
19	tror at det er den kultur fck er ved at øhh at
20	skabe det kan jo blive noget

Uddrag 4

Thorman beskriver, hvordan det for hende ikke er betydningsbærende, at det netop er kvindeholdet, hun følger, men at det derimod handler om fodbolden og sporten (l. 14-15). Thorman uddyber i interviewet, hvordan kvindeholdet bliver brugt i en mere social og kulturel ramme end fx herreholdet, og at dette for nogen kan fremstå "kvindet" (l. 10). Thorman beskriver ligeledes, hvordan kvindeholdet er blevet til "forbilleder" (l. 16). Jeg vil fremhæve passagen, hvor Thorman kalder de kvindelige spillere for forbilleder. En positionering Tredway definerer som en konsekvens, når kvinder optræder i en verden, der ligger udenfor deres normative kønsramme (Tredway, 2018: 423). Jeg tolker Thormans betegnelse af kvindeholdets spillere som *forbilleder* som en kønsperformativ handling. Dette bliver understøttet, da Thorman kort efter fortæller, hvordan hun savner samme initiativ og tilgængelighed fra herreholdet. Herreholdet bliver anset som "normale" i fodboldverdenens kønnede normativitet og bliver derfor ikke automatisk gjort til kønspolitiske forbilleder (Tredway, 2018). Herrernes køn bliver ikke fremhævet eller på anden måde gjort relevant, eftersom normen er, at en professionel fodboldspiller er en mand.

Thorman anser ikke den officielle kommunikation for kønnet, men som interviewet udfolder sig, tildeler Thorman dog kvinderne en specifik rolle qua deres køn. Hermed bidrager Thorman gennem sit sprogbrug til at performe kønnet for det specifikke hold. Det er dermed et eksempel på, hvordan kønsroller er socialt internaliseret og ikke altid bevidste handlinger (Butler, 2011).

Analyse af kønsperformance og identitetsskabelse på tribunen

Sidst vil jeg analysere identitetsskabelse og kønsindekser, som de fremgår af den kollektive stemme på fangruppens bannere, samt hvordan Thorman bidrager i sit virke som capo.

I ovenstående analyse anvendte jeg Goffmans begreber til at analysere og forstå caporollen. Caporollen kræver et interagerende publikum, der også bidrager sprogligt, og Thorman henvender sig direkte til fangruppen. Fangruppen påtager sig primært animatorrollen. Animatorrollen kan ses i den måde gruppen fysisk bruger deres stemmer til at gentage Thormans ord. Goffman skriver "Plainly, reciting a fully memorized text or reading aloud from a prepared script allows us to animate words we had no hand in formulating and express opinions" (Goffman, 1979: 18), hvilket opsummerer fangruppens sproglige handlinger.

Jeg har valgt at observere Thorman i caporollen under en hjemmekamp for at få indblik i hendes sproglige handlinger, og hvordan de bidrager både identitetsskabende og kønsperformende. Jeg har derfor valgt at transskribere en af de sange, Thorman hyppigt brugte.

01 Tina: fc kvinder (0.3) vi håber at i vinder
02 Publ: fc kvinder (0.3) vi håber at i vinder

Uddrag 5

Thorman udvælger, hvilke sange der skal synges. I uddrag 4, beskriver Thorman, hvordan det for hende er vigtigt, at fokus

er på fodbold og ikke køn (l. 32-34). Dog opstår der diskrepans mellem, hvad Thorman siger og gør. I uddrag 5 bruger Thorman ordet kvinder, der performer holdets køn. Ordvalget er markant, eftersom Thorman understreger, at hun ikke fokuserer på køn, men på sport. Alligevel tilskriver Thorman kønnet en central betydning gennem sin tekst. Fangruppen gengiver teksten og synger med. Sangen bliver her en kollektiv kønstilskrivelse, indikation og performance. Yderligere bidrager sangteksten til identitetsskabelse. Pronomenet *vi* danner et fællesskab og indekserer social inklusion. I fællesskabet skaber den enkelte fan tilhørsforhold og tilskriver sig fanidentitet. Derfor bliver den gentagende brug af *vi* til en identitetsmarkør.

Foruden observationerne af sprogbrug på kampdagen har jeg noteret, hvordan sproget kom til udtryk gennem forskellige kanaler. Her brugte fangruppen bannere, flag og merchandise som identitetsindikationer. Kvindeholdets fangruppe havde medbragt flere bannere, jeg har udvalgt de tre bannere, som fremgår på billede 3. Jeg har valgt banneret med teksten *løvinderne*, eftersom det er fastgjort til tribunen og er til stede under alle hjemmekampene – herefter benævnt som banner 1. Yderligere har jeg udvalgt de to bannere med teksten *op, op oprykning* og *1. division*, disse to bannere vil jeg herefter benævne som banner 2 og banner 3.

Billede 3

Banner 1 har teksten *løvinderne* efterfulgt af en tegnet løve. Den intertekstuelle reference løvinderne er gennemgående i både den officielle kommunikation og i fangrubbens sprog. På banner 1 bliver referencen både understreget sprogligt og billedligt Callies beskriver brugen af tegn som velovervejede metaforer med stor betydning for fangruppen (Callies, 2023). Fangruppen understreger dermed både sprogligt og metaforisk deres tilhørsforhold via banner 1. Tegningen af løven udfylder den samme rolle som emojis gør på Instagram. Det er med andre ord også en identitetsskabende semiotisk ressource. Ligeledes er farvevalget betydningsbærende. På Instagram bruger klubben den lilla hjerteemoji. På banner 1 er løven lilla, og yderligere kan man på højre side i billede 3 se et flag, som også er lilla. Fangruppen accepterer den lilla farve som en indeksikal reference til kvindeholdet og anvender den aktivt i deres egen kommunikative portrættering. Yderligere viser den prominente placering af regnbueflaget inklusion og åbenhed for minoriteter. En åbenhed, som jeg tænker, måske kan kobles til kvindernes egen minoritetsplacering i en mandsdomineret sportsverden.

Kiesling skriver, at indeksikalitet og performance hænger sammen (Kiesling, 2019: 49). Jeg vil fremhæve fangruppens brug af ordet løvinderne som en kønsperformance. Når fangruppen omtaler spillerne som løvinder, bidrager de til anskuelsen af holdet som netop et kvindehold og ikke blot et fodboldhold. Jeg anser dette som kønsperformance, eftersom kaldenavnet er en naturlig forlængelse og intertekstuel reference til herreholdet. Hermed deler de identitet med herreholdet og deres perception af at være "dyrenes konge". Banner 1 bliver et eksempel på, hvordan fangruppen skaber en kønsperformance gennem deres kommunikative handling. Jeg vil fremhæve den gennemgående brug af lilla. Farven kan ligeså bidrage til opfattelsen af fodboldholdet som særligt *kvindeligt*. Dette bliver dog kun aktuelt, hvis den enkelte opfatter farven som en såkaldt pigefarve. Det kræver en særlig indeksikal forforståelse der er op til den enkeltes sociale og kulturelle referenceramme (Blommaert, 2005).

Banner 2 og 3 anvender de samme farver som banner 1, men de bruger andre sproglige træk. Fx er der på banner 2 gentagelser. Gentagelsen af ordet *op/oprykning* understreger afsenderens fokus, skaber rytme og tilføjer derved en slags musikalsk element.

Endvidere vil jeg fremhæve de to bannere, eftersom de får en interaktiv funktion. Efter at fangruppen havde stået med banner 2 og 3, hentede spillerne de to bannere og bragte dem ned på banen. Efterfølgende postede den officielle Instagram-profil et billede af spillerne, der holdt bannerne. Dette er et eksempel på, at fankommunikationen aktivt bliver understøttet af klubbens spillere og efterfølgende bliver kulturen styrket af det officielle FCK. Fangruppens portrættering, sprog og visuelle virkemidler bliver her én til én den samme som det officielle FCKs.

DISKUSSION

Jeg vil nu diskutere sammenhængen mellem den officielle kommunikation og fanfællesskabets egne sproglige tiltag. Den officielle og den fanskabte kommunikation har hver deres afsender og agenda, men bidrager til at danne en enslydende ramme om kvindeholdet. Den officielle kommunikation har et legitimerende aspekt integreret i sin tekst. Den fanskabte kommunikation har derimod et mere emotionelt præg. Både den officielle og fanskabte kommunikation arbejder på at skabe tilhørsforhold og en fanidentitet, som modtageren kan spejle sig i. Til det bruges forskellige semiotiske ressourcer. På Instagram anvendes løveemojien og det lilla hjerte, og på bannerne tegninger af løver og en lilla skrift. Ingen af de sproglige og visuelle valg er tilfældige. Endnu en fællesnævner for afsenderne er et inkluderende ordvalg, her især pronomenet *vi*. Thorman bruger pronomenet som author, mens klubben også er principal, da de offentliggør kvindeholdet på Instagram. Den officielle kommunikation skaber inklusion, og fangruppens brug af ordet skaber et automatisk tilhørsforhold.

I min undersøgelse har jeg anvendt Butlers teori om kønsperformative handlinger til at analysere de forskellige sproglige valg. Min undersøgelse rejser spørgsmålet om, hvorvidt det kønnede fokus kan undgås, eller om det er en nødvendig fase hen mod en mere ligeværdig status for henholdsvis kvinde- og herreholdet. At det kønnede fokus bliver beskrevet som ubevidst, men dog er konsekvent og kontinuerligt, vidner om et paradoks. En stor del af nyhedsværdien i det ny-opstartede kvindehold, er netop, at det er kvinder, som udgør holdet. På samme tid skal fokus dog ikke være på køn, men sport – i hvert fald for fan og capo Tina Thorman. Men kan det kønnede fokus overhovedet undgås, hvis man samtidig skal skabe en ny identitet? Via den fanskabte kommunikations brug af intertekstuelle reference som fx løvinder, bliver de kvindelige atleter profileret kønnet,

selvom det muligvis ikke er hensigten. Dog bliver kvindeholdet ikke knyttet til de klassiske kvindelige kønsstereotyper, men placeret i et mandsdomineret felt og fremhævet som kvindelige igennem den mandlige sportsverden. Fangruppen omkring holdet søger ikke at kønne kvindeholdet og drager derfor ikke paralleller til typiske kvindelige køns kategorier, men bruger derimod det mandlige afsæt til at danne rammen om holdet, her f.eks. via den feminine modifikation af ordet løver/løvinder.

Et eksempel på, hvor internaliserede de kønsperformative handlinger er, at jeg også selv har bidraget til den kønnede portrættering. Jeg har kontinuerligt henvist til fodboldholdet som *kvindeholdet*. Ordvalget har været ubevidst og dermed er jeg selv medskaber af det kønnede blik på holdet.

At fangruppen tager udgangspunkt i den officielle kommunikation, viser en fanloyalitet, som ikke forhandler, men overtager den officielle portrættering og bygger videre på det sproglige univers. Det fremgår bl.a. ved Thormanns digitale fodspor i form af emojis, hendes sangtekster, samt fangruppens bannere. Accepten af den anden parts kommunikation kan ligeledes ses hos FCK, som deler billeder af fangruppen og deres bannere på Instagram.

KONKLUSION

Jeg har i dette kapitel undersøgt, hvordan identitet, tilhørsforhold og køn kommer til udtryk på tværs af platforme og personer i kulturen omkring FCKs kvindehold. Via min analyse af den officielle Instagram-profil kan jeg konkludere, at semiotiske ressourcer og intertekstuelle referencer er essentielle virkemidler i legitimeringen og portrætteringen af det nyligt etablerede kvindehold. De semiotiske ressourcer er identitetsskabende og kønsperformative, men kun hvis

afsender og modtager har den samme indeksikalske referenceramme.

Endvidere har jeg analyseret capoens sproglige rolle via Goffmans teori om talerens rolle. Her bliver det unikke sproglige aspekt ved caporollen understreget. I interviewet beskriver Thorman, hvordan fankommunikationen for hende hverken er "kønnet" eller "kvindet", men fokus er på sporten. Denne tilgang anvender hun i sine egne kommunikative valg.

Min tredje analyse viser, hvordan fangruppen gennem forskellige bannere samt deres kollektive stemme, dirigeret af Thorman, indikerer tilhørsforhold, loyalitet og desuden tilskriver fodboldholdet et socialt køn. Yderligere åbner de etnografiske observationer op for en større indsigt i Thormans ubevidste handlinger. Jeg konkluderer, at selvom Thorman udtaler, at hun ikke tilskriver kønnet betydning, bidrager hun ligeledes til at performe det sociale køn.

Gennemgående i mine analyser bliver det tydeligt, at kønsindikationer hyppigst er handlinger opstået på baggrund af en internaliseret kønsopfattelse.

LITTERATUR

- Barthes, R., & Burke, S. (1995). 'The Death of the Author'. I Authorship (s. 125–130). Edinburgh University Press.
- Blommaert, J. (Red.). (2005). Identity. I Discourse: A Critical Introduction (s. 203–232). Cambridge University Press.
- Butler, J. (2011). Kønsballade: Feminisme og subversionen af identitet (T. Houborg, Overs.). THP.
- Callies, M. (2023). Politics and fan communication in football stadia in Germany – a multimodal linguistic analysis of protest banners. *Soccer & Society*, 24(7), 958–973.
- Goffman, E. (1979). Footing. 25(1–2), 1–30.
- Kiesling, S. F. (2019). Language, gender, and sexuality: An introduction. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Lauridsen, P. S., & Svendsen, E. (2021). Medieteorier (1. udg., Bd. 2021). Samfundslitteratur.

- Mansfield, L., Caudwell, J., Wheaton, B., & Watson, B. (Red.). (2018). The Palgrave handbook of feminism and sport, leisure and physical education. Palgrave Macmillan.
- Searle, J. R. (1969). Speech acts: An essay in the philosophy of language. Cambridge U.P.
- Thøgersen, J. (2005). Sprog og interview, interview og sprog—Interviews som dataindsamlingsmetode i sprog- og sprogholdningsforskning. NyS, Nydanske Sprogstudier, 33, Article 33.
- Tjørnhøj-Thomsen, K. H., C. Rubow, T. (2011). Kulturanalyse—Kort fortalt. Samfundslitteratur.

SOCIALE MEDIER OG INTERNETSIDER

Instagram. (2025.-a). Hentet 20. maj 2025, fra https://www.instagram.com/fc_kobenhavn_2024/

Instagram. (2025.-b). Hentet 29. april 2025, fra https://www.instagram.com/fc_kobenhavn/

NYT: Danmark bruger sociale medier mest i EU. (2025.). Hentet 20. maj 2025, fra <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/nyt/NytHtml?cid=46771>

vi,2—Den Danske Ordbog. (2025.). Hentet 21. maj 2025, fra <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?select=vi,2&query=vi>

SPROG, SANG OG FÆLLESSKAB PÅ OB'S TRIBUNER

Nicklas Lau Nielsen

INDLEDNING

I 2023/2024-sæsonen af den danske Superliga var der et samlet tilskuertal på 1.940.600 mennesker (Danmarks Statistik 2024). Min undersøgelses fokus er på fællessanges rolle på danske fodboldstadions. Norton & Morgan-Ellis (2024) undersøger fællessange og finder bl.a., at eksisterende fællesskaber bruger fællessang som en måde at forstærke deres samhørighed og fælles identitet (Norton & Morgan-Ellis 2024: 22). Dette finder jeg interessant ift. de eksisterende fællesskaber på et fodboldstadion, og derfor er det oplagt at undersøge, hvordan fællessang bliver brugt til at styrke samhørighed og kollektiv identitetsfølelse blandt fans. Norton & Morgan-Ellis argumenterer desuden for, at fællessang kan skabe nye fællesskaber, som ellers ikke ville opstå (Norton & Morgan-Ellis 2024: 22-23). Men fællessang kan faktisk også skabe strukturer, som man skal tilpasse sig for ikke at blive ekskluderet af det syngende fællesskab (s. 24). Dette kan fx være maskuline strukturer, der for nogen synes aggressive. Jeg inddrager begge disse perspektiver i min undersøgelse af sang på et fodboldstadion, nærmere bestemt på tribunerne til OB's kampe.

Odense Boldklub er en af Danmarks ældste fodboldklubber og fungerer ikke bare som en fodboldklub, men også som en kulturel institution på Fyn. Klubben har loyale, passionerede og højtsyngende fans. Fra et etnografisk perspektiv undersøger jeg, hvorvidt sangene, sangteksterne og sproget på tribunen bidrager til konstruktionen af fællesskab og gruppeidentitet, og om de også kan virke ekskluderende. Dette vil jeg undersøge gennem deltagerobservation og interviews med OB-fans og med

inddragelse af Jan Blommaerts flydende identitetsbegreb samt Brubaker & Coopers opdeling af begrebet til *groupness*, *commonality* og *connectedness*. Min problemformulering er:

Hvordan spiller ordlyden i sangene sammen med andre identitetsressourcer (sproglige som ikke-sproglige), som tilbyder fans identifikation og muligheden for at indgå i et fællesskab? Hvorfor kan samme ordlyd også virke ekskluderende?

TEORETISK RAMME

Om fodboldsupportere, fællesskab og ritualer

Hvad får tilskuere til at tage til fodboldkampe og støtte holdet i tykt og tyndt? Damsgaard et al. (1997) opdeler bevæggrundene i fire dimensioner: *stemningsoplevelser*, *fællesskab*, *livsstil/identitet* og *ritualer/myter* (Damsgaard et al. 1997: 33-34). Især kategorien stemningsoplevelser er relevant for min undersøgelse. Artiklens forfattere beskriver, hvordan supportere bliver en del af et fællesskab, når de synger og bevæger sig i takt sammen på tribunen. De oplever en *deindividualisering*, som bl.a. ses ved, at især unge drenge i euforiens rus kan finde på at omfavne andre tilskuere, som de ikke kender i forvejen (Damsgaard et al. 1997: 35). Fællesskabet, som konstitueres, kan opdeles i to forskellige typer. Der findes *det nære fællesskab*, hvor tilskuere finder sammen i venskaber, som også har betydning uden for tribunen, og så findes der *det brede fællesskab*, som har mere overfladisk karakter; her interageres blot under kampene (Damsgaard et al. 1997: 37). *Ritualer* kan både foregå verbalt, i form af fx fælles tilråb rettet mod en bestemt spiller og nonverbalt, som når tilskuerne hopper i takt eller tager armene rundt om hinanden. Ritualerne bidrager dermed til at

konstituere en samhørighedsfølelse tilskuerne imellem og binde fællesskabet sammen (Damsgaard et al. 1997: 41-42). Damsgaard et al. (1997) skelner mellem forskellige supportertyper. I forhold til denne undersøgelse er det især *hard-core-supportere*, der er relevante, da de udgør de mest passionerede og stemningsskabende tilskuere. Kategorien består typisk af unge mænd, og for dem er fællesskabet og stemningen det centrale, mens selve spillet på banen er knapt så vigtigt (Damsgaard et al. 1997: 44). Disse tilskuere oplever at kunne opføre sig mere løssluppet end i hverdagen, og i nogle tilfælde kan det også føre til aggressiv adfærd (Damsgaard et al. 1997: 35).

Identitetskonstruktion

Ifølge Blommaert (2005) finder identitetskonstruktion sted i samspil med den givne kontekst (Blommaert 2005: 203). Identitet skal ses som "bestemte former for semiotisk potentiale, organiseret i et repertoire" (Blommaert 2005: 207). Det vil sige, at man konstruerer identiteter ud fra semiotiske og identitetsopbyggende ressourcer. Alle har dog ikke samme adgang til identitetsopbyggende ressourcer, og derfor danner mennesker forskellige typer af identitetsrepertoarer (Blommaert 2005: 207). Sprog er et eksempel på en semiotisk ressource, og Blommaert forklarer, at en bestemt sprogbrug, selv et enkelt ord, som er udtalt med dialekt, kan benyttes til at signalere tilhørsforhold til en gruppe af mennesker (Blommaert 2005: 208).

I forlængelse af Blommaerts dynamiske udlægning af identitetsbegrebet vil jeg anvende Brubaker og Cooper (2004). Som Blommaert anser Brubaker og Cooper identitetsbegrebet som flydende, men de mener også, at begrebet er tvetydigt og bør nuanceres, før det er brugbart i en akademisk og analytisk sammenhæng (Brubaker & Cooper 2004: 1). Derfor introducerer de andre begreber. Følelsen af at tilhøre en bestemt, solidarisk og sammenknyttet gruppe beskriver de med begrebet *groupness* (Brubaker & Cooper

2004: 20). Herunder benytter de *commonality* til at beskrive, når en gruppe mennesker deler forskellige karakteristika og oplevelser, og *connectedness* til at beskrive forholdet personerne imellem. Følelsen af groupness forudsætter både *commonality* og *connectedness* (Brubaker & Cooper 2004: 20).

Ekskluderende elementer på tribunen

Kerwin og Hoeber (2022) skriver om koblingen mellem fanidentitet og kønsidentitet, og de argumenterer for, at sport generelt bliver associeret med maskulinitet (Kerwin & Hoeber 2022: 140). Kvinder kæmper med at passe ind i eller forsøge at modarbejde de hegemoniske, maskuline strukturer, som eksisterer på et stadion. Kvinder, som forsøger at passe ind i strukturerne, kan fx gøre det ved at nedtone deres femininitet, understrege maskuline træk eller fremhæve deres sportskendskab, mens kvinder, som forsøger at modarbejde strukturerne, afviser dominerende, maskuline træk som overdrevet druk, at buhe eller komme med sexistiske bemærkninger (Kerwin & Hoeber 2022: 140).

Jones (2008) undersøgte homofobi og sexisme blandt tilskuere til fodboldkampe i England. Hun observerede, at tilskuerne bl.a. råbte "you are playing like girls" (i spiller som piger) og homofobiske termer som "poof," "ponce" og "wuss" (homofobiske og nedsættende betegnelser for henholdsvis homoseksuelle mænd, feminiserede mænd og en 'svækling'), når de var utilfredse med spillernes præstationer (Jones 2008: 520-521). Derudover observerede hun sexistiske kommentarer mod kvindelige dommere, sikkerhedsvagter, politibetjente, boldpiger og kvindelige medfans (Jones 2008: 520). Som også Kerwin og Hoeber observerede har kvinder forskellige strategier til at håndtere sexistiske og homofobiske tilråb på tribunen. Nogle kvinder konfronterer de mennesker, som opfører sig sexistisk og homofobisk, nogle kvinder nedtoner det og kalder det "banter" (for sjov eller drilleri), og nogle kvinder accepterer sexisme som en del af fodboldkulturen; dermed distancerer de sig fra "feminine"

fans (Jones 2008). Mange kvinder føler sig altså tvunget til at skjule deres femininitet for at passe ind i den engelske fodboldkultur, hvor sexistisk og homofobisk adfærd anses som normalt.

Med den teoretiske ramme sat er vi nu parate til at undersøge, hvordan fodboldtilskuere skaber et maskulint fællesskab gennem fællessang.

DATA OG METODE

Udgangspunktet for opgaven bunder i min egen interesse for fodboldklubben, som jeg har fulgt i mange år. Som barn tog min far mig ofte med på Odense Stadion, og der oplevede jeg, på egen krop det fællesskab, som der kan opstå omkring et tilhørsforhold til en fodboldklub. Ende-tribunen, Richard Møller Nielsen-tribunen, eller i daglig tale "Stiften," bestod primært af de tilskuere, som ønskede at stå op under kampen, og som ønskede at tage del i slagsangene. Her er der en capo, altså en fan, der fungerer som stemningsleder og koordinerer og vælger sangene, som står foran fansene i et såkaldt capotårn med ryggen mod banen. Efter jeg flyttede til København og efter nogle år uden den store interesse for klubben, skete det flere gange, at jeg drog til udebanekampe i Københavnsområdet. På et udebaneafsnit er man kraftigt i undertal, og da man som udehold kun har et lille område til rådighed på tribunen, kommer man helt naturligt tættere på sine medfans. Man kunne høre sangene tydeligere, og man begyndte selv at synge med. Jeg begyndte at tænke over, hvorfor man blev draget af sangene. Kunne sangene og ordvalget i disse spille en faktor i skabelsen af det tætte fællesskab og den følelse af gruppeidentitet, som jeg havde oplevet på egen krop? Man kan derfor sige, at dette etnografiske projekt forholder sig til det etnografiske princip *making the familiar strange* (Rampton et al. 2015: 15), da jeg selv har befundet mig på tribunerne og fundet sproget og sangene helt naturlige. Jeg vil se på udebanekampe, da disse har en helt anden, mere kompakt og intim tribunedynamik

end hjemmebanekampe, hvor tilskuerne har et helt stadion at sprede sig over, og man derfor nemmere kan lægge afstand til de stemningsskabende fraktioner.

I analysen har jeg taget udgangspunkt i sange fra tribunen. Sangene er valgt på baggrund af feltarbejde og deltagerobservation til en fodboldkamp mellem Hvidovre IF og OB d. 14/3-2025, og alle sangene er derfor aktuelle og betegnende for, hvad der synges på tribunen i 2025. Jeg har udvalgt sange, der er interessante ift. dette kapitels problemformulering. Det inkluderer sange med sprogbrug, der kan forekomme inkluderende eller ekskluderende, sange, som kan knyttes til Odenses historie, sange med brug af fynsk dialekt og sange med et kropsligt og fysisk betonet ordvalg. Alle disse sange er interessante ift. makskulintet og i min skelnen mellem eksklusion og inklusion på tribunen.

Derudover har jeg foretaget interviews med forskellige OB-fans. I interviewene har jeg undersøgt tilskuernes egne oplevelser af sangene og sproget på tribunen. Jeg var interesseret i deres begrundelser for at tage til fodboldkampe, hvad det giver dem at synge med på sangene og generelt deres oplevelse af sangene som inkluderende og ekskluderende. Derudover har jeg spurgt ind til deltagernes oplevelser af magtforhold på tribunen samt ordvalget i sangene. Interviewene er semistrukturerede, da jeg på forhånd har valgt nogle fokuspunkter, men ellers har ladet samtalen flyde. Jeg har med informanternes samtykke lydoptaget interviewene på min telefon. Derefter har jeg overført lydoptagelserne til min computer, lyttet interviewene igennem og transskriberet udvalgte dele. Informanterne er blevet pseudonymiseret for at sikre deres anonymitet.

ANALYSE

Jeg har valgt at bygge analysen op omkring forskellige temaer. Til hvert tema knytter der sig et interviewuddrag, hvor temaet

diskuteres sammen med en informant. Desuden bringer jeg en sang fra tribunen, hvor jeg undersøger, hvordan temaet reflekteres. De fire temaer, som jeg behandler, er: *Ritualer på tribunen, ekskluderende elementer på tribunen, ordvalget i sangene og benyttelse af dialekt på tribunen.*

Informanterne Viktor og Mikkel er begge født og opvokset på Fyn, men bor i dag i København. Viktor er 25 år og flyttede fra Fyn i 2021. Da han boede på Fyn, var han også OB-fan, men efter at han flyttede til København, har det taget fart. Viktor fortæller, at han nyder at komme til de udebanekampe, som OB spiller i Københavnsområdet, og at det er en måde at have noget hjemligt at følge med i sammen med andre fynske fraflyttere. Også for Mikkel har OB altid været fodboldklubben, han har fulgt. Han forklarer, at OB er hele Fyns hold, så det har været helt naturligt. Mikkel er 24 år og flyttede til København i starten af 2023. Mikkel har en lillebror, som har spillet på klubbens ungdomsakademi, så han er derfor kommet meget i klubben og har i dag et meget nært forhold til klubben. Ligesom Viktor nyder Mikkel at tage til udebanekampe i Københavnsområdet med sine venner, og han har desuden ofte taget til udebanekampe i Jylland. Disse to informanter er valgt, da de som unge fynboer bosat i København fastholder en stærk tilknytning til OB på trods af geografisk afstand. Derudover har begge informanter mange års fan-erfaring og dermed et godt indblik i sangene og sproget på tribunen.

Ritualer på tribunen

I dette afsnit undersøger jeg, hvordan ritualer på tribunen kan være med til at styrke følelsen af fællesskab og samhørighed. Som Damsgaard et al. (1997) påpeger, kan ritualer – både verbale og kropslige – være med til at konstruere en fælles identitet og dermed skabe en *deindividualisering* og kollektiv gruppeidentitet. I forlængelse af dette er det interessant at undersøge, hvordan specifikke ritualer, som opstår i forbindelse med sangene, bidrager til oplevelsen.

Da jeg spørger Viktor, om han har oplevet ritualer i forbindelse med sangene, svarer han følgende:

Interviewuddrag 1: Ritualer ved sangene
Interviewer (I), Viktor (VIK)

01 VIK: øhh som når man synger (.) øhh nogle
02 sange for eksempel
03 så lægger man armene om [hinanden] (>)
04 INT: [ja] (<)
05 VIK: som ligesom er sådan en øhh (1.2)
06 altså det nærmest en del af
07 af [sangen] (>)
08 INT: [ja] (<)
09 VIK: så kan man ligesom høre så sådan nu
10 begynder folk (.) at lægge armene
11 og så er det sgu lidt så vil jeg
12 faktisk sige at det er lidt øhh
13 ligegyldigt om du står ved siden af
14 en kammerat på den ene side og så
15 måske (0.8) en anden ob fan på den
16 anden [side] (>)

I dette uddrag forklarer Viktor, hvordan man "lægger hænderne" om hinanden til bestemte sange. Han forklarer, at det er ligegyldigt, om man står ved siden af en person, som man ikke kender i forvejen - det foregår helt naturligt. Her ses, hvordan en rituel handling bidrager til at konstituere et fællesskab og en følelse af samhørighed (Damsgaard et al. 1997: 41-42). Der skabes *connectedness*, når man tager armene rundt om hinanden, som ritualet foreskriver (Brubaker & Cooper 2004: 20). Man kommer desuden tæt på personer, som man ikke kender i forvejen, og derfor kan begrebet *deindividualisering* benyttes (Damsgaard et al. 1997: 35). Man fremstår som en samlet enhed på tribunen gennem ritualet. Viktor beskriver i linje 6-7, at det nærmest er en del af sangen, at man tager armene om hinanden.

Sang 1: Én gang Odense, altid Odense

1 én gang odense altid odense
2 hey (.) hey
(fortsætter således)

Dette er et eksempel på en af de sange, hvor tilskuerne lægger armene om hinanden. Desuden hopper de i takt. Da jeg observerede det til en kamp, var det tydeligt, at tilskuerne vidste, hvad der skulle ske, allerede da capoen begyndte at synge for. De startede med det samme med at lægge armene om hinanden. Sangen igangsætter altså et ritual, som skaber en samhørighedsfølelse tilskuerne imellem (Damsgaard et al. 1997: 41-42).

Ekskluderende elementer på tribunen

I dette afsnit belyser jeg, hvordan der er en risiko for at blive ekskluderet på tribunen. Der eksisterer altså også elementer, som modarbejder konstruktionen af fællesskab; de har ofte en maskulin karakter (Kerwin & Hoeber 2022; Jones 2008). Jeg har udvalgt et interviewuddrag med Mikkel, hvor det fremgår, at tribunen præges af unge drenge. Mikkel er selv en ung mand, men han har ofte stået lidt væk fra de mest larmende tilhængere og har derfor også iagttaget andre blive ekskluderet. Mikkel starter med at forklare, at der kommer flest mænd i alderen 15-25 år på tribunerne, og han fortsætter:

Interviewuddrag 2: Ekskluderende elementer på tribunen

Interviewer (I), Mikkel (MIK)

01 MIK: øhm (.) ja faktisk med drenge altså
02 helt ned til ja
03 jeg vil sige 15-årsalderen
04 eller noget i [den stil ik] (>)
05 INT: [okay] (<)

06 MIK: har deres egne OB [fanggrupper](>)
 07 INT: [okay](<) hvorfor hvorfor tror du
 08 det er sådan har du nogen idé om det
 09 hvis du bare skulle [gætte](>)
 10 MIK: [jeg tror](<) måske det godt kan være
 11 øh jargonen der kan være lidt sådan
 12 (1.2) måske lidt ekskluderende
 13 INT: ja
 14 MIK: øhm det kunne sagtens være noget med
 15 altså faktisk også bare det
 16 man synger i i sangene ik
 17 det jo det er jo ligesom øhm (0.8)
 18 nu står vi her med
 19 altså [drengene](>)

Mikkel beskriver fanggrupperinger på tribunen, som hovedsageligt består af unge drenge. Som beskrevet kan visse fanggrupperinger ses som *nære fællesskaber*, hvor de unge drenge etablerer venskaber uden for tribunen. I *det nære fællesskab* ser man, at medlemmerne har ens beklædning. Det observerede jeg også på Hvidovre Stadion, hvor de unge drenge foran capotårnet alle havde sort tøj på (Damsgaard et al. 1997: 39). Har man derfor ikke selv sort tøj på, kan det føles grænseoverskridende at bevæge sig fysisk ind mod *det nære fællesskab*. Den sorte beklædning er ligesom sproget en semiotisk ressource, som medvirker til at opbygge en bestemt type af identitet (Blommaert 2005: 208), og der skabes en gruppeidentitet, når alle har samme farve tøj på og desuden synger slagsange i kor. Dette kan beskrives med Brubaker & Coopers begreb *commonality*, altså at mennesker deler karakteristika og oplevelser (Brubaker & Cooper 2004: 20). Her tæller de fælles karakteristika bl.a., at alle har nogenlunde samme alder, er af samme køn og går i samme farve tøj.

Mikkel fortæller også, at jargonen og herunder sangene kan virke ekskluderende, da der ofte anvendes maskuline pronomener og referencer. Dette er sang 2 et eksempel på.

Sang 2: Vi er Odins stolte drenge

1 vi er odins stolte drenge
2 vi er det stolte odense
3 lad det hvide og det blå
4 samle folket op og stå
5 uden striber vil danmark forgå
6 odense
7 sjå-lå-lå-lå-lå-lå
(gentages)

I denne sangtekst bruges pronomenet "vi" eksplicit om kategorien "drenge". Ordet fungerer som en gruppemarkør, der signalerer et mandligt fællesskab og afspejler, at *hard-core-supporterne* primært består af unge mænd (Damsgaard et al. 1997: 44). En mulig konsekvens er, at kvinder på tribunen kan føle sig ekskluderet fra det fællesskab, sangen skaber. Sangen kan styrke fællesskabet internt i *det nære fællesskab*, hvor medlemmerne deler samme karakteristika og oplevelser og derfor opbygger *commonality*. Ifølge Kerwin og Hoeber bliver sport generelt associeret med maskulinitet, og der etableres maskuline strukturer, som kvinder enten skal modarbejde eller acceptere (Kerwin & Hoeber 2022: 140). Her ses et eksempel på sådan en struktur. Der indgår dog også inkluderende elementer i sangen. De nordiske gunders overhoved Odin, som udgør forleddet i Odense, bliver brugt til at favne Odenses historie, og dermed bliver Odense som by koblet sammen med fodboldklubben. Personer med et tilhørsforhold til Odense bliver dermed inkluderet. Desuden bliver Odense positioneret som uundværlig for Danmark, hvilket gør fællesskabet om klubben inkluderende ved at koble lokale fans til et større nationalt fodboldfællesskab med OB i centrum.

Ordvalget i sangene

I dette afsnit undersøger jeg, hvordan ordvalget i sangene konstruerer et fanfællesskab på tribunen. Følgende interviewuddrag med Viktor er valgt, fordi han reflekterer over, hvordan den metaforiske brug af udtryk associeret med vold skaber energi og fællesskab, men samtidig måske kan opleves som voldsom. Uddraget kommer i forlængelse af en snak om klubbens nedrykning fra Superligaen i sæsonen 2023/24, hvor fansene alligevel stadigvæk sang med. Jeg spørger Viktor ind til ordvalget i sangene, og mere specifikt til verberne "kæmpe" og "slås", og han svarer følgende:

Interviewuddrag 3: Ordvalget i sangene

Interviewer (INT), Viktor (VIK)

- 01 VIK: ja men det kan måske også for nogen
02 (.) nogen gange
03 kan det godt virke måske lidt
04 skræmmende men jeg tror øhm (1.5) at
05 sådan det jo jeg tror ikke man skal
06 tage det så [bogstaveligt](>)
07 INT: [nej](<)
08 VIK: det tror jeg i hvert fald ikke
09 nødvendigvis at jeg gør men
10 når man synger det så kan man da godt
11 mærke sådan en eller anden energi
12 i det ik og som man også ligesom
13 gerne på en eller anden måde vil få
14 ud på banen til dem der spiller
15 INT: ja
16 VIK: altså for det har jeg en ide om
17 gør kampen bedre

Viktor kan godt se, at "kæmpe" og "slås" godt kan virke skræmmende, men han synes ikke, at man skal tage sprogbrugen "bogstaveligt". Jeg stiller Viktor et spørgsmål om, hvorvidt ordvalget kan bidrage til at skabe fællesskab; det

bekræfter han. Det er en måde at lægge "energi" i sangene, og den energi forsøger man at få ned til spillerne på banen, så de præsterer bedre. Måske bidrager netop det, at verber som "kæmpe" og "slås" er meget kropslige og aggressive til, at spillerne oplever større opbakning og et større ansvar overfor tilhængerne. Det er interessant, at Viktor i linje 5-6 positionerer sig i modsætning til det, som synges, samtidig med, at han understreger, at han ønsker at påvirke spillerne. Når han fortæller om det, kan han godt høre, at det lyder voldsomt, men når han er på tribunen, vinder passionen, og han vil gøre alt for, at OB vinder. Ordene "kæmpe" og "slås" optræder i denne kontekst i sangen:

Sang 3: Stolte Odense

```
1   stolte odense
2   store stolte odense
3   vi slås for din ære
4   vi kæmper for dit na-a-avn
    (gentages)
```

I denne sang ser vi igen det personlige pronomen "vi" benyttes til at favne det syngende publikum. Her kan det dog være en måde at aktivere *det brede fællesskab* på, da det ikke bliver specificeret, hvem der indgår i modsætning til i sang 2 (Damsgaard et al. 1997: 37). Alle inkluderes og inviteres til at synge med, og derfor kan der ses *deindividualisering* (Damsgaard et al. 1997: 35). Sangen inddrager verberne "kæmper" og "slås". Det er to fysisk betonedede verber, hvilket underbygger, hvor stor en betydning, klubben har for tilskuerne. Ordvalget kan fortolkes på flere måder, og der er altså en form for flertydighed. Det kan forstås, som at fansene bogstaveligt talt vil slås for klubben, metaforisk slås fansene ved at synge højt, og endelig kan det betyde, at fans og spillere er et fælles "vi", som sammen slås for sejren på banen.

Benyttelse af dialekt på tribunen

På OB's tribuner benyttes dialekt. Dialekt kan fungere som en sproglig ressource, der skaber tilhørsforhold og markerer et særligt fællesskab. Det fokuserer jeg på i dette afsnit.

I interviewuddraget med Mikkel forklarer han, hvordan han selv taler dialekt til kampe, og hvordan sproget bliver en måde at signalere tilhørsforhold til OB. Uddraget kommer i forlængelse af en snak om, hvordan han føler sig forbundet til OB. Jeg spørger Mikkel, om fynsk dialekt spiller en rolle på tribunen. Mikkel svarer bekræftende, og han fortsætter:

Interviewuddrag 4: Dialektbrug på tribunen

Interviewer (INT), Mikkel (MIK)

- 01 MIK: jeg snakker ikke øhm (0.7)
02 jeg snakker ikke på tribunen som jeg
03 gør [i hverdagen] (>)
04 INT: [nej] (<)
05 MIK: det det foregår på flydende fynsk
06 og det gør det [blandt alle] (>)
07 INT: [ja] (<)
08 MIK: så det er jo det jo også
09 [en del af det] (>)
10 INT: [ja] (<)
11 MIK: at [støtte ob] (>)
12 INT: [ja] (<)
13 MIK: du kommer ikke og taler
14 [nordsjællandsk] (>)
15 INT: [nej] (<)
16 MIK: det gør man ikke

Mikkel beskriver, hvordan han benytter fynsk dialekt på tribunen og forklarer i linje 8-11, at dialektbrugen er en naturlig del af at støtte OB. Den fynske dialekt kan altså ses som en identitetsopbyggende ressource, som ikke alle personer har adgang til at benytte (Blommaert 2005). Dialektbrug kan ses som en del af et bestemt sprogligt

register. De sproglige træk knyttes sammen med et geografisk sted, og ikke alle personer har adgang til dette register, da ikke alle kan tale den fynske dialekt (Agha 2007: 157). Dialekten benyttes på tribunen til at signalere tilhørsforhold til Fyn og OB. Brubaker og Coopers (2004) begreb *commonality* beskriver, når en gruppe mennesker deler karakteristika eller oplevelser, og den fynske dialekt er netop et sådan karakteristikum ved tilhængerne af OB. Det er interessant, at Mikkel siger, at han ikke benytter den fynske dialekt til hverdag. Kerwin og Hoeber skriver om, hvordan fans ofte benytter sport til at opretholde en forbindelse til deres hjemsted. Et tilhørsforhold til en klub skaber på den måde stabilitet, og man holder fast, selv hvis man flytter væk (Kerwin & Hoeber 2022: 140). Dette er Mikkel et godt eksempel på, da han benytter OB-kampe som en måde at holde forbindelsen til der, hvor han kommer fra. I dette sangeksempel optræder der også dialekt:

Sang 4: Striwerne

```
1   striwerne striwerne striwerne
2   striwerne striwerne striwerne øh
3   striwerne striwerne striwer nøh
4   striwerne eh
5   stri wer ne
    (gentages)
```

Som Mikkel beskrev i interviewuddrag 4, benyttes der fynsk dialekt på tribunen, og her ses, at det er en del af sangkataloget. Ordet "striberne", som er en reference til klubbens blå- og hvidstribede hjemmefanetrøje, udtales i sangen med en v-lyd i stedet for den b-lyd, som benyttes i rigsdansk. På Fyn er "striwerne" en almindelig måde at omtale OB på, og det vil gå imod forventningerne, hvis man benytter den rigsdanske udtale.

DISKUSSION OG KONKLUSION

Denne undersøgelse har vist, hvor vigtigt sprog og ordvalg er i inklusion og eksklusionsprocesser på tribunen. Morgan-Ellis og Norton (2014) argumenterede for, at fællessange kan benyttes til at forstærke eksisterende fællesskaber, men at de også kan medvirke til at skabe nye fællesskaber. I "*Ekskluderende elementer på tribunen*" og "*Ordvalget i sangene*" viste jeg, at der eksisterer en maskulin retorik på tribunen, samt at der bliver benyttet fysiske og aggressive verber som "slås" og "kæmpe." Disse ordvalg kan virke ekskluderende for nogle. Ved mine observationer kunne jeg se, hvordan de stemningsskabende fans mest består af mænd i sort tøj. Den sorte beklædning benyttes som en semiotisk ressource og opbygger *commonality* drengene imellem, men virker også ekskluderende for andre, som ikke er en del af *det nære fællesskab*. Morgan-Ellis og Norton nævnte endvidere, at fællessange også kan skabe maskuline strukturer, som man skal tilpasse sig for ikke at blive ekskluderet. Man skal altså synge med for at være del af gruppen.

I afsnittet "*Ritualer på tribunen*" viste jeg, hvordan tribunelivet kan være inkluderende. For Damsgaard et al. kan rituelle handlinger bidrage til at konstituere et fællesskab, og i interviewuddraget med Viktor forklarede han, at under sange, hvor man skulle lægge armene om sin sidemand, var det ligegyldigt, om man stod ved siden af sin kammerat eller en ukendt person. I "*Ordvalget i sangene*" viste jeg, hvordan det personlige pronomener "vi" blev benyttet til at favne hele tribunen og dermed inviterer alle til at synge med. I "*Benyttelse af dialekt på tribunen*" viste jeg, hvordan den fynske dialekt både benyttes i den almindelige interaktion på tribunen og i sangene. Den fynske dialekt er tæt knyttet til OB, og dialekten benyttes som en semiotisk ressource for at vise og konstruere tilhørsforhold til Fyn og OB. Dialekten er et karakteristikum hos de fynske fans, og derfor kan begrebet *commonality* knyttes hertil.

Om sproget og sangene på tribunen overvejende er inkluderende eller ekskluderende kan være svært at konkludere på baggrund af denne analyse. Jeg har vist, at der er potentiale for begge processer. Brubaker og Cooper argumenterede for, at der både skulle være *commonality* og *connectedness* til stede, før der kunne opnås *groupness*, "Følelsen af at tilhøre en særpræget, afgrænset og solidarisk gruppe" (Brubaker & Cooper 2004: 20). Jeg har vist, at der optræder *connectedness* under ritualerne i sangene, og at der optræder *commonality* i fx den fynske dialekt. Jeg mener derfor, at der i høj grad skabes en følelse af *groupness* på tribunen. Det er også mit indtryk, at der er et helt unikt fællesskab på tribunen, og dette bliver tydeligt, fx når personer, som ikke kender hinanden, uden at tøve tager armene rundt om hinanden og brøler slagsange i kor. Derfor er der altså ingen tvivl om, at sproget og sangene på en tribune er fællesskabskonstruerende.

LITTERATUR

- Agha, A. (2007): 3. Register formations. In: A. Agha, Language and social relations (s. 145-189). Cambridge University Press.
- Blommaert, J. (2005): Identity. In: Discourse (s. 203-232). Cambridge University Press.
- Brubaker, R., & Cooper, F. (2004): Beyond "identity". In: R. Brubaker, Ethnicity without groups (s. 1-47). Harvard University Press.
- Damsgaard, K., Dengsøe, P., & Jensen, S. M. (1997): Fodboldsupportere i den danske Superliga. Dansk sociologi.
- Danmarks Statistik. (7. Oktober 2024): Idrætsudøvelse: Fodbold Superligaen for herrer. Hentet fra Danmarks Statistik: <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/kultur-og-fritid/idraet/idraetsudoevelse>

- Jones, K. W. (2008): Female Fandom: Identity, Sexism, and Men's Professional Football in England. In: *Sociology of Sport Journal*, 25 (s. 516-537). Human Kinetics.
- Kerwin, S., & Hoeber, L. (2022): 13. The Complexity of Performative Role Identities. In: D. S. Coombs, & A. C. Osborne, *Routledge Handbook of Sport Fans and Fandom* (s. 133-144). Routledge.
- Norton, K., & Morgan-Ellis, E. M. (2024): Introduction: Singing as Community, Singing into Community, and Growing the Singing Community. In: K. Norton, & E. M. Morgan-Ellis, *The Oxford Handbook of Community Singing* (s. 21-28). Oxford University Press.
- Rampton, B., Maybin, J., & Roberts, C. (2015): Theory and Method in Linguistic Ethnography. In: F. Copland, S. Shaw, & J. Snell, *Linguistic ethnography: Interdisciplinary explorations* (s. 14-50). Palgrave Macmillan UK.

APPENDIX

Transskriptionsnøgle:

Interviewer (INT), Mikkel (MIK), Viktor (VIK)

(.) angiver pauser under 0,3 sekunder. Fx (0.8) angiver pauser over 0,3 sekunder

[...] angiver overlappende tale. Pile (>) peger på overlappende parter.

"DET LYDER MEGET CAMBA" – SPROG, TILHØRSFORHOLD OG IDEOLOGISK POSITIONERING I SAMTALER MELLEM SØSTRE

Katherinna Jane Jensen Jiménez

INTRODUKTION

Dette kapitel præsenterer en undersøgelse af hverdagskommunikationen i min familie, hvor flersprogethed og kulturel kompleksitet sætter sit præg. Den kan altså give et indblik i, hvordan kommunikation i flersprogede søskendeflokke kan se ud. Undersøgelsen har sit fokus på kommunikationen blandt mine to søstre og mig selv og fokuserer særligt på, hvordan vi navigerer i flersprogethed. Gennem undersøgelsen forsøger jeg at belyse, hvordan sprogsift og -blanding, sprogideologier samt identitetsarbejde viser sig i vores kommunikation i forskellige kontekster.

Min familie har en kulturelt blandet baggrund. Vores far Finn blev født i København, mens vores mor Roxana er født i Santa Cruz de la Sierra, Bolivia. Mine to søstre Erika (f. 1996) og Nathaly (f. 1999) og jeg Katherinna (f. 2002) er født og opvokset i Bolivia. I starten af vores liv var spansk det eneste sprog, vi anvendte; både derhjemme, i skolen og ude i samfundet. I december 2010 flyttede familien til København, og vores mor og vi begyndte at lære dansk som andetsprog. Vi gik alle tre på sprogskole og beherskede det danske sprog forholdsvis hurtigt, idet vi allerede året efter vores ankomst blev indskrevet i almindelige folkeskoleklasser. Med tiden ændrede vores sproglige praksis sig i familien. Spansk blev imidlertid bevaret som det primære sprog i kommunikationen med vores mor, som trods flere års ophold i Danmark havde sværere ved at lære sproget. Langsomt blev dansk også inkorporeret i kommunikationen blandt mine

søskende og mig, og før vi lagde mærke til det, var det lige så naturligt at tale dansk til hinanden som spansk. I dag, 15 år efter vores migration til Danmark, er sprogsituationen i familien blevet mere kompleks. Nathaly, Erika og jeg benytter os af en dynamisk sprogbrug, hvor dansk og spansk ikke nødvendigvis holdes adskilt, men bruges side om side og ofte i samme ytring.

Jeg har på baggrund af dette, og med ambitionen om at inddrage etnografiens ambition "making the familiar strange" (Copland & Creese 2015), valgt at undersøge min families sprogbrug. Min undersøgelse tager udgangspunkt i følgende spørgsmål:

Hvilke mønstre træder frem i forhold til sprogvvalg i en dansk-boliviansk søskendeflok, og hvordan reflekterer og skaber disse mønstre søstrenes sociale og kulturelle dynamikker?

TEORETISK RAMME OG INTRODUKTION TIL BEGREBER

Sproglig etnografi fokuserer på at afdække sprogets rolle i menneskets liv:

to explain the meaning of language in human life ... and not in the abstract, not in the superficial phrases one may encounter in essays and textbooks, but in the concrete, in actual human lives (Hymes, 1972: 41 i: Rampton et al., 2015: 24)

Det er netop med det formål, jeg har undersøgt, hvordan Erika, Nathaly og jeg navigerer mellem dansk og spansk i daglige samtaler. For at kunne besvare forskningsspørgsmålet, inddrager jeg teori fra det sproglig-etnografiske og sociolingvistiske forskningsfelt. Disse teoretiske perspektiver præsenteres i det følgende.

Introduktion til begreber

Poly-sprogning

I denne undersøgelse anvendes begrebet poly-sprogning (Jørgensen et al. 2011) til at analysere sproglig praksis i min flersprogede familie. Begrebet bygger videre på forståelsen af sprog som social handling, hvilket understreges gennem begrebet sprogning (languageing):

we are all languageers, and what we do when we use the uniquely human phenomenon of language to grasp the world, change the world, and shape the world, is languageing (Jørgensen, 2004: 13 i Møller, 2011: 39).

Centralt for forståelsen af poly-sprogning er opgøret med forestillingen om sprog som afgrænsede enheder, som f.eks. dansk og spansk. I stedet fokuseres der på sprogbrugerens praksis, hvor der trækkes på sproglige træk fra forskellige sprog, uden at sprogbrugeren nødvendigvis forholder sig til, hvilket sprog trækket tilhører.

Poly-sprogning beskriver derfor en praksis, hvor sprogbrugere anvender hele deres sproglige repertoire fleksibelt og situationsafhængigt ofte i modsætning til den såkaldt monolingvistiske norm, som dikterer, at man bør tale ét sprog ad gangen. I stedet ses sprog som ressourcer, der aktiveres strategisk og performativt i interaktion. Poly-sprogning kan i denne undersøgelse bruges som perspektiv til at forklare vores flersprogede families samtalepraksis mht. sprogbrug og sprogvalg.

Register

I undersøgelsen anvendes Asif Aghas teori om registre til at forstå, hvordan sproglige mønstre forbindes med sociale roller og relationer. Ifølge Agha opstår et register, når

bestemte sproglige træk får tillagt betydning og kategoriseres i forhold til typer af praksisser, personer og situationer:

“registers are cultural models of action that link diverse behavioral signs to enactable effects, including images of persona, interpersonal relationship, and type of conduct.” (Agha, 2007: 145)

Agha forklarer tre perspektiver, som tilsammen udgør det, han beskriver som registerformationer: *Repertoire* udgør sproglige træk, der karakteriserer et register. *Ytring* indebærer brugen af disse træk i interaktioner. *Den sociohistoriske proces* forklarer, hvordan registrer formes, vedligeholdes og ændres (Agha, 2007: 147-149).

Sprogideologier

For at forstå sproglige handlinger, også i en flersproget situation, er det vigtigt at inddrage sproglige ideologier – her defineret af Paul V. Kroskrity:

“language ideologies are beliefs, or feelings, about languages as used in their social worlds.” (Kroskrity, 2004: 498).

Kroskrity opstiller fem teoretiske perspektiver, der spiller ind når man skal identificere sprogideologier (2004: 501). Det første perspektiv omhandler, at sprogideologier altid er knyttet til sociale eller kulturelle gruppers interesser. Dette viser sig f.eks., når bestemte sprog tillægges højere status end andre. Det andet perspektiv fokuserer på, at der inden for en gruppe kan eksistere flere og modsatte ideologier om sprog på samme tid. Det tredje perspektiv vedrører, i hvilken grad sprogbrugere selv er klar over deres sproglige valg og de ideologier, de praktiserer. Det fjerde perspektiv handler om sprogideologiers medierende funktion mellem sociale strukturer og sproglige valg. Sprogbrug forstås som en måde,

hvorpå sociale normer og erfaringer bliver omsat til sproglig praksis og omvendt. Endelig fokuserer det femte perspektiv på, hvordan sprogideologier er en del af måden som man definerer hvem man er gennem sproglig positionering og tilhørsforhold (Kroskrity, 2004: 501-507)

Samlet set skaber undersøgelsens teoretiske ramme mulighed for at stille spørgsmål til, hvordan sproglige ressourcer aktiveres og får funktion i kommunikationen i en flersproget søskendeflok. Med poly-sprogning kan jeg undersøge og forstå, hvordan familiemedlemmerne bruger hele deres sproglige repertoire fleksibelt og på tværs af dansk og spansk, mens registerteorien lægger op til at spørge, hvilke sproglige træk der kan forbindes med bestemte roller, relationer og situationer. Sluttelig kan jeg med sprogideologibegrebet analysere, hvordan sproglige valg både formes af og bidrager til ideologier om status, normer og identitet. Dermed understøtter den teoretiske ramme en analyse af, hvordan sprogvalg i flersprogede familier ikke blot afspejler, men også er med til at skabe og forhandle de sociale og kulturelle dynamikker.

DATA

Det empiriske grundlag for denne undersøgelse består af lydoptagelser af hverdagssamtaler mellem Erika, Nathaly og mig selv (Katherinna). Til undersøgelsen har jeg også foretaget individuelle semistrukturerede interviews med Erika og Nathaly. Interviewene havde fokus på deres sprogbrug og refleksioner over brugen af dansk og spansk i familien. Jeg tog udgangspunkt i forberedte spørgsmål om, hvilke sprog de anvender, i hvilke sammenhænge og hvorfor, men det udviklede sig ofte til mere åbne samtaler, hvor svar ledte til nye spørgsmål. Formålet var *både* at undersøge Erika og Nathalys holdninger til sprogbrug og at analysere sproget i praksis, som det kom til udtryk gennem deres svar. Det var

relativt let at gennemføre interviewene, da vi ofte taler om vores sproglige vaner i hverdagen. Den tætte relation mellem os betød, at samtalerne foregik åbent og naturligt, men også at jeg især i analysefasen måtte være opmærksom på mine egne forforståelser. Materialet udgøres desuden af optagelser af samtaler mellem henholdsvis Erika-Katherinna, Nathaly-Katherinna og samtaler, hvor vi alle tre er til stede, mens andre optagelser inkluderer interaktioner, hvor også Erikas mand Kasper deltager. Kasper behersker ikke det spanske sprog på niveau med os andre, og han muliggør en undersøgelse af, hvordan vores sproglige praksisser ændrer sig i tilstedeværelsen af en samtalepartner med dårligere spansk kundskaber. Alle deltagere i undersøgelsen har givet tilladelse til at blive optaget, både under hverdagssamtaler og til interviews, og i den forbindelse har de godkendt ikke at blive anonymiseret.

Formålet med optagelserne har været at fange sprogbrug blandt os i uformelle kontekster for at belyse mønstre i brugen af sproglige resurser associeret med primært dansk og spansk. Desuden viser det sig, at engelsk også spiller en rolle. Interviewene er foretaget med henblik på at få deltagerne til at reflektere over deres sprogbrug og sproglige identitet i lyset af deres bolivianske baggrund og migrationen til Danmark. Optagelser består af hverdagssamtaler, mens deltagerne laver mad, sidder og spiser eller går tur. De udvalgte sekvenser er eksempler på mønstre i sprogbrug på tværs af forskellige kontekster. Lydoptagelserne er indsamlet med enten computer eller telefon, som er blevet placeret i nærheden af os i det rum, hvor samtalen fandt sted.

Jeg har til undersøgelsen optaget på syv forskellige datoer og under forskellige aktiviteter, fordelt over ca. halvanden måned. Optagelserne er fordelt således:

Aktivitet og lokation	Deltagere	Varighed
1) Madlavning: hjemme hos Nathaly	Nathaly og Katherinna	19m 29s
2) Aftensmad: hjemme hos Nathaly	Nathaly og Katherinna	13m 46s
3) Besøg: hjemme hos Katherinna	Katherinna, Erika og Leo	32m 45s
4) Gåtur: Sydhavn	Katherinna og Erika	19m 02s
5) Madlavning og oprydning: hjemme hos Erika	Erika, Nathaly, Katherinna og Kasper	1t 19m 29s
6) Mors dags brunch: hjemme hos Erika	Erika, Nathaly, Katherinna, Leo og Kasper	14m 52s og 36m 44s
7) Madlavning: hjemme hos Katherinna	Erika, Nathaly, Katherinna og Leo	2t 06m 37s
Interview 1: Nathaly	Katherinna interviewer Nathaly	38m
Interview 2: Erika	Katherinna interviewer Erika	43m

I transskriptioner kan man efterfølgende identificere Erika som *Eri*, Nathaly som *Nathy*, Katherinna som *Kathe*, og Kasper som *Kasper*. Transskriptionsnøgle findes i appendix.

ANALYSE

Familien som sprogligt fællesskab

Jeg vil indlede analyseafsnittet med en illustration af polysprogning.

1	Nathy:	ja jeg får det vildt dårligt
2		(1.6)Erika er lidt træt af hende (3.5)
3		Erika hun var Erika var bare sådan
4		altså uden pis jeg ved ikke hvad jeg
5		ville gøre med altså uden hende på det
6		praktiske (0.5) hoy día por ejemplo
		(0.5) i dag for eksempel
7		(0.7) le sacó todos sus lagner (0.9) de
		hun tog alle hendes lagner fra
8		su cama de su edredón de su almohada(.)
		hendes seng fra hendes dyne fra hendes pude(.)
9		vaskede dem tørre tumblede dem og sat
10		dem på igen (2.2) det sagde Erika det
11		havde jeg jo aldrig i mit liv haft tid
12		til (1.3) så det praktiske jeg kan
13		virkelig ikke hvad jeg skulle gøre uden
14		hende men jeg vil ikke hvad jeg skulle
15		gøre uden hende sagde hun men baby
16		mæssigt der har jeg det fint uden hende
17		(.) jeg er bare så træt af hende sådan
18		hun whiner Nathaly hun whiner om alt
19		hun klager om alt hun er en stor klage
20		(.) hun var bare sådan aaay mi estómago
		eeej min mave
21		aaay (.) Erika que será lo de mi pansa
		eej Erika hvad mon der er med min mave
22		aaay mi cabeza Erika var bare sådan jeg
		eej mit hoved
23		er så træt hun klager konstant

UDDRAG 1: FRA OPTAGELSE NR. 1

I første uddrag ser vi, hvordan Nathaly med humor genfortæller en episode til Katherinna om mor Roxana, hvor hun hjælper Erika ved at praktisere en boliviansk tradition kaldt "la cuarentena". Her hjælper man den nybagte mor med det praktiske arbejde derhjemme i de første 40 dage efter

fødslen. Nathaly veksler mellem sproglige resurser associeret med spansk og dansk, og vi kan observere et mønster, hvor sproglige træk bruges alt efter funktion og kontekst. Ifølge Agha er registre knyttet til både identitet og personer, og det kan forklare, hvorfor Nathaly vælger spansk, når hun omtaler eller citerer vores mor (Agha, 2007: 145-146). I linje 6-8 citerer hun således sin mor på spansk, mens hun i linje 10-20 citerer Erika på dansk. Derudover bruger hun det (oprindeligt) engelske ord "whine", som hun bøjer med den danske nutidsform. I deres interview nævner Nathaly og Erika, at de i humoristiske sammenhænge fortrækker engelsk. Dette peger på et strategisk og situationsafhængigt sprogvalg, hvor spansk og engelsk benyttes til at understrege forskellige nuancer. Nathalys sprogbrug i samtalen afspejler hendes udtalelser fra interviewet og viser, hvordan hendes sproglige praksis trækker på hele hendes flersprogede repertoire. Uddrag 2 viser Nathalys svar omkring sprogbrug:

1	Kathe:	hvilke sprog bruger du i dag og i hvilke
2		samhænge
3	Nathy:	det er bevidst med mor sjovt nok (0.4) vælger
4		jeg spansk (2.1) [...] jeg snakker meget spansk
5		med Erika jeg snakker ikke meget spansk med
6		dig jeg snakker meget spansk med babyen (3.2)
7		øh (2.4) jeg tror jeg snakker mere spansk i
8		forbindelse med mad <u>i dont know</u> [...] så med dig
9		snakker jeg lidt mere spansk når vi har med
10		mad at gøre (.) når vi joker er det også meget
11		med spansk og når vi for eksempel snakker om
12		noget sydamerikansk (2.1) for eksempel hvis vi
13		snakker om <u>bizcochos</u> så så siger jeg ikke
14		blahblahblah <u>bizcochos</u> blahblahblah på dansk
15		det bliver en hel snak på spansk om <u>bizcochos</u>
16		og så stopper vi [...] når vi snakker om mor
17		engelsk <u>digo</u> spansk
		jeg mener

UDDRAG 2: INTERVIEW MED NATHALY

Fra linje 3-20 fortæller Nathaly, hvornår hun mener, hun bevidst vælger at benytte sig af et bestemt sprog. Hun siger, at hun bruger spansk, når der bliver talt om deres mor (l. 16-17), og viser en form for sproglig bevidsthed, når det kommer til kommunikation blandt os tre søstre. I linje 7-15 fortæller hun, at vi i familien benytter os af spansk, når mad eller andet,

der forstås som sydamerikansk kultur, bliver omtalt. De tre eksempler på bevidst sprogvalg vises i følgende sekvenser (uddrag 3 og uddrag 4). I uddrag 3 ses det igen, hvordan Nathaly imiterer eller citerer Roxana på spansk, men også hvordan hun går fra at citere Roxana til ellers at ytre sig på dansk:

1	Nathy:	{imiterer mor} <u>es que tengo un</u>
		<u>det fordi jeg har</u>
2		<u>montón de cosas que hacer el el viernes</u>
		<u>masser af ting at lave på fredag</u>
3		<u>pero y si voy temprano antes de que vos te</u>
		<u>men hvis jeg kommer tidligt inden du</u>
4		<u>vas a trabajar polloen er klar skat tror</u>
		<u>tager på arbejde</u> <u>kyllingen</u>
5		<u>jeg</u>
6	Kathe:	<u>i want it crispy</u>
7	Nathy:	<u>ja pero el pollo va a salir horrible</u>
		<u>men kyllingen kommer til at være forfærdelig</u>
8	Kathe:	<u>okay jeg fjerner det nu så</u>

UDDRAG 3: FRA OPTAGELSE NR. 2

I linje 4 siger Nathaly: "polloen er klar", hvor det spanske substantiv "pollo" (kylling) bliver bøjet, som det var det dansk; "pollo" behandles som et utrum-substantiv i bestemt form (kylling → kyllingen). Der er altså morfologisk tilpasning til dansk grammatik. Denne tætte sproglige integration viser, hvordan Nathaly anvender elementer fra begge sprog i et ord. Det kan forstås som et eksempel på poly-sprogning, hvor sprogbrug ikke adskilles i "hele" sprog, men fungerer som et samlet repertoire. Et sprogvalg baseret på en kulturel kontekst vises i uddrag 4:

1	Kathe:	jeg vil have en uro over min egen seng
2	Eri:	jeg glæder mig til det er sommer ikke <u>porque</u> fordi
3		<u>le voy a poner un mosquitero a su cama</u> (1) han jeg putter et myggenet på hans seng
4		skal have en en rigtig <u>mosquitero</u> myggenet
5	Kathe:	det brandfare
6	Nathy:	<u>oh my god</u> det kunne mor bare tage med hjem fra
7		Bolivia til os
8	Eri:	<u>oh my god</u> Nathaly
9	Kathe:	<u>un mosquitero</u> et myggenet
10	Eri:	det er det klogeste du nogensinde har sagt
11		{griner}
12	Kathe:	<u>un mosquitero</u> et myggenet
13	Nathy:	jeg er klog
14	Eri:	<u>que nos compre un mosquitero</u> hun skal købe os et myggenet
15	Nathy:	<u>tengo mis momentos</u> Jeg har mine øjeblikke
16	Eri:	<u>pero</u> {griner} <u>pero acor- apostemos que nos va</u> men men skal vi vædde at hun
17		<u>a traer los mas feos que va a encontrar</u> hun tager de grimme hun finder med til os
18	Kathe:	<u>si los mas feos</u> ja de grimme
19	Nathy:	<u>si eso es lo mas bo- boliviano del mundo</u> ja det er det mest bolivianske i verden
20	Eri:	<u>no yo quiero uno normal blanco</u> nej jeg vil have en normal hvid
21	Kathe:	så skal du finde en på Amazon
22	Eri:	eller ringe til hende og sige hun skal tage den
23		med (2.1) okay (.) hvor sure er vi på mor i sur
24		skalaen
25	Nathy:	<u>nada yo le charle ayer bonito para que me traiga</u> Intet jeg snakkede pænt til hende i går så hun tager alle
26		<u>todas mis cosas</u> mine ting med

UDDRAG 4: FRA OPTAGELSE NR. 5

I uddrag 4 fører samtalen om Katherinnas ønske om at købe en uro til, at Erika skifter fokus til myggenet. Hun starter på dansk, men skifter register, formentligt fordi det handler om noget, der vækker kulturelle associationer til de bolivianske rødder, og "mosquitero" bruges fremfor det danske "myggenet". I Nathalys interview fortæller hun, at vi søstre ofte bruger spansk, når emnerne knytter sig til sydamerikansk kultur (uddrag 4, l. 11). "Mosquitero" er en del af familiens fælles bolivianske register, der kan være forbundet med barndom og opvækst. Erika kommenterer

senere, at Roxana vil købe "de grimteste", og Nathaly bekræfter det som "meget boliviansk". Da samtalen går fra myggenet-snak til at handle om, hvor sure de er på Roxana, slår Erika over i dansk. Valget af dansk eller nærmere fravalget af spansk i forbindelse med omtalen af Roxana kan ses som et forsøg på at skabe distance. Nathaly holder dog fast i spansk og svarer med en humoristisk kommentar. Sekvensen kan vise, hvordan sprogvvalg afspejler kulturel tilknytning og følelsesmæssig positionering i interaktioner. Ordet uro ser ud til at føre Erika videre til en snak om myggenet, og her bliver det bolivianske register altså aktiveret for alle tre deltagere. Denne sekvens viser ikke blot, at familiens medlemmer trækker på forskellige sproglige registre gennem polysprogning, men afslører også de underliggende forestillinger om, hvad sprog bør bruges til i bestemte sammenhænge. Det peger på deres forestillinger om, hvilke sprog der passer til hvilke emner, relationer og følelser, altså sprogideologier, som guider deres valg. For at forstå disse valg bedre er det dermed nødvendigt at inddrage et ideologisk perspektiv på sprog; det gør jeg i den kommende del af analysen.

Sprog, arv og identitet på tværs af generationer

I dette afsnit undersøger jeg, hvordan sproget fungerer som et redskab til at give kultur videre og til at skabe fælles identitet på tværs af generationer. Fokus er på, hvordan flersprogede søskende navigerer mellem deres sprogressourcer, og hvordan sproglige valg både afspejler og skaber familieideologier, kulturelle tilhørsforhold og identiteter.

1	Leo:	{siger lyde}((stikker hånden ind i munden))
2	Nathy:	<u>sáca eso deci aguuu</u> (0.3) <u>no quiero tía estoy</u> tager den ud sig aguuu (0.3) jeg vil ikke moster jeg er
3		<u>muy ocupado</u> meget beskæftiget
4	Eri:	jeg har travlt nu
5	Nathy:	<u>hola vos tenes que hablarle español yo soy la</u> hej du skal tale spansk til ham jeg er den
6		<u>que más le habla español a este bebé</u> der snakker mest spansk til den her baby
7	Eri:	<u>si</u> ja
8	Nathy:	kom i gang
9	Eri:	<u>cuando estoy sola con el le hablo español</u> når jeg er alene med ham taler jeg spansk til ham
10		(0.4) for der bliver jeg mere bevidst om det
11		(.) <u>Leonardo pero por qué me pateas así la</u> Leonardo men hvorfor sparker du sådan til mit
12		<u>teta hijo</u> (.) {synger} <u>okay hablando en serio</u> bryst søn okay helt seriøst
13		(0.4) <u>vengan aqui todas vamos a hacer una</u> alle kom her vi skal have et
14		<u>reunión</u> møde

UDDRAG 5: FRA OPTAGELSE NR 7

Kroskritys (2004) første dimension der handler om sprogideologiers forankring i gruppe eller individinteresser, er relevant at inddrage i uddrag 5 med Erika, Nathaly og babyen Leo. Nathaly retter i linje 5 en humoristisk, men samtidig tydelig opfordring til Erika om, at der skal tales spansk til Leo. Nathaly positionerer sig dermed som familiens sproglige vogter. Erika indrømmer i linje 10, at hun "bliver mere bevidst" om sprogvalget, når hun er alene med Leo. Dette kan kobles til den tredje dimension, talerens sproglige bevidsthed. Hendes refleksion afslører en diskursiv bevidsthed, hvor hun aktivt forholder sig til ideologiske forventninger om sprogbrug i sin familie. De sproglige praksisser bidrager til identitetskonstruktion, den femte dimension, hvor spansk repræsenterer familiens bolivianske side. Gennem denne analyse tydeliggøres, hvordan Nathaly og Erikas sprogbrug ikke blot afspejler sproglig fleksibilitet, men også de ideologiske og identitetsmæssige valg der har sin plads blandt flersprogede familier og individer.

Nathalys behov for at snakke spansk til Leo uddyber hun i sit interview, som svar på spørgsmålet: "Gør du noget

bevidst for at vedligeholde dine spanske sprogfærdigheder i hverdagen?":

1	Nathy:	jeg tænker aldrig nogensinde på nogensinde at
2		vedligeholde mit spansk det eneste tidspunkt
3		jeg tænker på at vedligeholde mit spansk er
4		faktisk med babyen
5	Kathe:	men er det for din eller babyens skyld
6	Nathy:	ja jaja men sådan der det derfor jeg siger der
7		ikke på noget tidspunkt hvor jeg gør det for
8		at vedligeholde min egen spansk jeg gør det
9		(1.4) for at vedligeholde spansk i familien
10		når jeg snakker med babyen for eksempel
11	Kathe:	hvorfor føler du det vigtigt at han skal kunne
12		spansk
13	Nathy:	ja jeg synes det ville være underligt (.)
14		sådan at han ikke snakkede spansk (3.1) jeg
15		synes det ville være underligt at Erikas barn
16		ikke snakker spansk (.) min nevø mors
17		barnebarn

UDDRAG 6: INTERVIEW MED NATHALY

I uddrag 6 får vi indblik i Nathalys bevidste sprogbrug når det gælder spansk. Hun siger: "jeg gør det for at vedligeholde spansk i familien", hvilket indikerer, at for Nathaly har familiens kulturelle identitet et bånd til det spanske sprog, som ikke skal brydes i den kommende generation. Samtidig sker der en værdiladning af sproglig praksis, hvor spansk ikke blot er det sprog, vi kommunikerer på, men et symbol på tilhørsforhold og en del af vores kulturelle identitet. Det fremgår tydeligt i Nathalys udsagn: "jeg synes det ville være underligt at Erikas barn ikke snakker spansk, min nevø, mors barnebarn", at hun skaber en tydelig forbindelse mellem Leo og hans sproglige tilhørsforhold til familien. Hun bruger Leos familiære relationer, at Leo både er Erikas søn, hendes egen nevø og Roxanas barnebarn som argument for, at spansk bør være en del af hans sproglige repertoire. Det bliver dermed ikke blot et spørgsmål om individuel sprogkundskab, men om en forpligtelse på fælles familieidentitet. Endelig viser Nathalys svar, at sproglige valg ikke kun handler om sprogkompetence, men om ideologier om sprog og tilhørsforhold. Hendes identitet som flersproget hviler ikke kun passivt, men tager form som social handling og sproglig praksis.

Erika italesætter i sit interview sit behov for at tale spansk til Leo, hvilket minder meget om det, vi så Nathaly give udtryk for før. Begge søstre italesætter ikke kun sproget som noget, der rækker ud over det funktionelle, og også som en måde at videreføre en kulturel identitet i familien. I Erikas tilfælde er ønsket dog mere eksplicit knyttet til personlig arv, idet hun beskriver spansk som "en del af mig", hun ønsker at give videre til sit barn.

1	Kathe:	hvorfor er det vigtigt for dig at dit barn lærer spansk
2		og er det vigtigt og hvorfor
3	Erika:	det vigtigt for mig ja øh for det første jeg kunne
4		rigtig godt tænke mig at videregive den del af (0.4)
5		den lille bitte bolivianske del han så har for han er
6		jo kun kvart bolivianer [...] men men jeg kunne rigtig
7		godt tænke mig at han holdt han havde det fordi det
8		(1.7) det jo en del af mig det kunne jeg godt tænke mig
9		at give ham videre (.) for det andet så fordi jeg synes
10		det også en kæmpe fordel også at have mit det i bagagen
11		at at være (.) multikulturel ikke at være flersproget
12		det en helt anden sag det også en fordel men det at
13		være multikulturel (xxx) (2.4) og have det synes jeg
14		også (.) er godt

UDDRAG 7: INTERVIEW MED ERIKA

Erikas refleksioner trækker tydeligt på en identitetsforståelse, der bundes i sprog som kulturel arv. Hun siger: "jeg kunne rigtig godt tænke mig at videregive den del af den lille bitte bolivianske del han så har" (l. 3-5). Her skaber hun en direkte forbindelse til spansk og til at være bolivianer. Samtidig anerkender Erika Leos blandede ophav: "han er jo kun kvart bolivianer" og indrammer dermed sin sproglige praksis som en måde at fastholde den ellers lille del af hans identitet. Når hun siger dette, kunne man tænke, at hun sammenligner sin egen bolivianske del - halv bolivianer og ikke kun kvart - og bruger det som en grund til at være ekstra opmærksom på, at videregive sproget, som forbinder dem begge med sin anden kulturelle side. I linje 10-14 tilskrives hun også det at være flerkulturel en værdi i sig selv, hvilket afspejler en sprogideologi, hvor sprog og kultur forstås som ressourcer og ikke barrierer. Begge udtalelser belyser, hvordan sprogvælg i flersprogede familier er tæt forbundet med ideer om arv, relationer og identitet.

Sprog som humoristisk ressource

I denne del af analysen undersøges, hvordan sproget bruges performativt til at skabe sociale roller og stemninger, særligt i forbindelse med humor og latter. I forlængelse af et spørgsmål om sprogbrug i familien og følelser forbundet til sproget fortæller Erika om sit forhold til engelsk:

1	Kathe:	hvilke sprog taler du med dine forældre?
2	Eri:	ja med mor taler jeg kun spansk og (1,5) <u>Finn is dead</u>
3		så engelsk {griner} det er [humoristisk
4	Kathe:	[(griner) faktisk <u>så</u> det
5		gør jeg faktisk selv jeg fanger mig selv i at snakke
6		engelsk til hans grav på engelsk
7	Eri:	jamen det er jo fordi det er det humoristiske igen
8		(1,3) så det som om man tager afstand fra det det lidt
9		sjovt men jeg talte spansk dansk med far før

UDDRAG 8: INTERVIEW MED ERIKA

I Erikas interview ser vi, at for hende er humor i høj grad er knyttet til bestemte sprog og følelsesmæssige eller sociale registre. Hun forklarer, at hun førhen har talt dansk til vores far, men nu vælger at tale engelsk til ham, fordi hun taler til hans grav. Sprogvalget forklarer hun som sin måde at lægge afstand til hans død på. Dette kan forstås som en form for registerbevidsthed, hvor nogle sprog aktiverer særlige stilistiske og følelsesmæssige dimensioner. Samtidig kommer identitet og positionering også i spil. Erika nævner, at hun taler spansk med sin mor og kommenterer: "Finn is dead så engelsk", hvilket efterfølges af latter og derefter anerkendes af Katherinna som en fælles praksis (l.4-6). Den pludselige overgang fra dansk til engelsk i linje 2 markerer overgangen til dødsemnet, og igen bliver humor, det engelske sprog og distancering knyttet til hinanden.

1	Nathy:	men faktisk jokes forbinder jeg mere med spansk og
2		engelsk
3	Kathe:	ja
4	Nathy:	jeg ved ikke om det er en følelse (.) du ved at joke
5		ikke at have det sjovt men at joke
6	Kathe:	jeg har også forstået det fordi meget af vores humor er
7		på spansk og [engelsk
8	Nathy:	[jeg synes tingene er sjovere på spansk
9		eller engelsk [...] ligesom at sige <u>pendeja</u>
		idiot
10		{griner} at <u>insult someone</u> er sjovere på spansk end
11		det er på dansk

UDDRAG 9: INTERVIEW MED NATHALY

I uddrag 9 beskriver Nathaly, at spansk eller engelsk er det foretrukne sprog, når det kommer til at joke. Nathaly siger: "jeg synes tingene er sjovere på spansk eller engelsk". For hende er sprogene altså i besiddelse af forskelligt humoristisk potentiale. Nathaly siger desuden, "at insult someone er sjovere på spansk" (l. 10-11). Spansk og engelsk synes at tillade en grovere eller mere ekspressiv humor blandt os, hvilket kan skyldes kulturelle normer for sprogbrug og socialisering inden for hver sprog. Endelig viser dette, at sprogvalget både er performativt og identitetsskabende. At bruge spansk til at sige "pendeja" er ikke kun en sproglig handling. Det er også en kulturel og relationel markør, som bekræfter de fælles referencerammer mellem søstre, hvor dansk ikke nødvendigvis rummer den samme emotionelle tyngde eller komiske effekt.

Set i sammenhæng viser de to uddrag, hvordan humor ikke er sprogligt neutralt, men tæt knyttet til bestemte sprog og de sociale og emotionelle registre, de aktiverer. Hvor Erika bruger engelsk som et strategisk skift for at skabe distance til et følsomt emne, vurderer Nathaly spansk og engelsk som mere effektive sprog til at understrege en sjov pointe. I begge tilfælde bliver sprogvalget performativt og identitetsskabende, idet det markerer relationer og bekræfter fælles kulturelle referencerammer i familien.

At sætte grænser: sprog som inklusion og eksklusion

Den performative brug af sprog til at etablere sociale roller og stemninger ses ikke kun i humoristiske sammenhænge, men

kommer også til udtryk, når sproget bruges strategisk til at markere grænser og skabe inklusion eller eksklusion:

1	Eri:	jeg taler spansk når jeg taler i telefon med jer
2		((jer=Katherinna og Nathaly)) på gaden (1.7) for så er
3		der mindre mennesker der kan forstå det (.) hvis det
4		ikke er deres <u>business</u>
5	Kathe:	ja det gør du faktisk
6	Eri:	ja hvis jeg er sammen med andre mennesker så skifter
7		jeg hurtigt til spansk selvom at det ikke er en
8		privat samtale (1.5) så gør jeg det fordi at (1.1)
9		fordi det føles privat det er som om jeg er gået ind i
10		et andet rum det er den følelse der er så der bruger
11		jeg spansk (1) så det en privat ting

UDDRAG 10: INTERVIEW MED ERIKA

Erika fortæller i sit interview, at hun skifter til spansk, når hun taler i telefon med sine søstre for at undgå, at andre skal forstå hende. Det bevidste sprogvvalg er en strategisk handling, hvor spansk fungerer som en barriere for adgang men også som et værktøj til at skabe intimitet og afgrænsning. Ved at skifte til spansk i offentlige rum skaber Erika en følelse af fortrolighed, en oplevelse af at "gå ind i et andet rum". Rum er ikke kun fysiske rum, men er også sociale og sproglige, hvor dansk repræsenterer det offentligt tilgængelige, mens spansk repræsenterer det private og relationelle. Det peger på en sproglig grænsedragning - "os og dem" - hvor Erika både signalerer tilhørsforhold til sine søstre og samtidig afgrænser sig fra omverdenens ører. I forlængelse heraf er uddrag 11 et eksempel på, hvordan denne form for sproglig afgrænsning udspiller sig i praksis i det offentlige rum. Da Katherinna kommenterer på en forbipasserende person med et barn bag på cyklen, svarer Erika umiddelbart på dansk, men skifter så til spansk, da hun gentager det, Katherinna sagde (l. 3-4). Skiftet fra dansk til spansk sker umiddelbart og uden varsel, hvilket underbygger, at spansk fungerer som en måde at etablere et midlertidigt, fælles rum mellem søstrene og et rum, som kun de to har adgang til. Således bliver sproget et socialt filter og en identitetsmarkør, der både skaber nærhed og distance:

	((en dame cykler forbi med et barn bag på cyklen))
1	Kathe: {med lav stemme}det er et stort barn at have
2	bag på cyklen
3	Eri: ja jeg var lige ved at sige det <u>no está muy</u> er han ikke for
4	<u>grande ese niño</u> for stor den dreng

UDDRAG 11: FRA OPTAGELSE NR. 4

En lignende strategisk brug af sprog ses i uddrag 12, hvor Kasper er til stede i rummet:

1	Nathy: <u>mama needs to rest</u>
2	Eri: <u>Kathe lo mandó a dormir pues a este y este</u> <u>Kathe sendte den der jo ind for at sove og den der</u> <u>estaba haciendo eso</u>
3	<u>var i gang med at gøre det</u>
4	Kathe: <u>yo le dije que quería hacer pizza que se eche</u> <u>jeg sagde jeg ville lave pizza ((han)) skulle lægge sig</u>
5	(2.1) <u>no no quiero nadie con el man-flu aquí</u> nej nej jeg vil ikke have nogen med man-flu her

UDDRAG 12: FRA OPTAGELSE NR 5

Uddraget viser et sprogligt skift til spansk i linje 2-5, hvor Erika og Katherinna taler om Kasper. Erika siger: "Kathe lo mandó a dormir pues a este y este estaba haciendo eso". Hun undgår eksplicit reference til Kasper gennem navn eller med det maskuline spanske pronomen "el", men bruger i stedet "este". Dermed mindsker hun risikoen for, at Kasper forstår, at det er ham, der klages over. Denne praksis kan tolkes som et eksempel på sproglig positionering, hvor Erika gennem sprogvvalg forsøger at beskytte en intern samtale mod en ikke-tiltænkt lytter. Derved skaber hun et privat rum mellem søstrene. Katherinna forstår Erikas sproglige agenda og svarer på spansk: "yo le dije que quería hacer pizza, que se eche no quiero nadie con el man-flu aquí". Her vises hvordan spansk bliver en privat kanal, hvor familiens stemninger og frustrationer kan udtrykkes, uden at alle i rummet nødvendigvis skal forstå det. Dette kunne formentligt være et bevidst valg fra Erikas side for at begrænse Kaspers mulighed for at forstå, hvad der bliver sagt.

Kasper har været en del af familien i snart 13 år, og gennem de år med talrige familiearrangementer, hvor der hovedsageligt bliver talt spansk, har han opnået et stort kendskab til det spanske sprog. Dette ses tydeligst under Erikas første Mors dag-brunch, hvor han reagerer på to forskellige ytringer på spansk, en som var adresseret til ham og en til hvilken som helst der sidder ved bordet. I uddrag 13 nedenfor ses to eksempler, hvor Kasper udviser situationsforståelse og registerkompetence:

1	Nathy:	<u>debatable</u> ej må jeg få en <u>la</u> mortadella ((Kasper rækker den til hende))
2	Kathe:	<u>exhausted</u>
3	Kasper:	så tager jeg den tyndskåret
1	Nathy:	<u>kasper no puedo agarrar el trapo</u> kasper jeg kan ikke tage fat i stofbleen
2	Kasper:	mmm ((retter Nathalys stofble på skulderen))

UDDRAG 13: FRA OPTAGELSE NR. 6

I begge sekvenser opfanger og handler Kasper på spansk, hvilket indikerer, at hans sproglige repertoire rækker ud over basale ord og udtryk. Dette illustrerer, at han har tilegnet sig en funktionel kompetence af spansk, især i et hverdagsligt og familierelateret register. Disse eksempler kan læses som tegn på, at Kaspers oprindeligt passive registerbeherskelse har udviklet sig. Det betyder også, at Erika er bevidst om, at hendes mand kan forstå meget af det der siges, hvilket igen kan forklare hendes senere mere diskrete sproglige valg, som f.eks. brugen af "este" i stedet for "él". Det viser, hvordan registervalg nogle gange følger af andre former for sproglige valg når det er en strategi til at kontrollere adgang til information i et flersproget hjem.

Repertoire, ressourcer og relationer: en opsummering

I min afsluttende analyse fokuserer jeg på, hvordan sproglig praksis kan afspejle og forme identitet for den enkelte person. Her et uddrag fra interviewet med Erika.

1	Kathe:	fordi når vi sammen os tre og vi fjoller sammen med mor
2		(1.4) altså så kan man (.) ja jeg tror man ville kunne
3		høre os på afstand hvor <i>camba</i> vi er
4	Eri:	men til gengæld så synes jeg at dig og Nathaly er meget
5		bedre til at bruge de der ord i får mig jo konstant til
6		at grine over det (.) i får mig jo konstant til bare
7		sådan hvad fuck var det for et ord at bruge fordi det
8		lyder meget <i>camba</i>
9	Kathe:	ja
10	Eri:	det har jeg mistet lidt (.) og det savner jeg så jeg
11		synes lidt at det er (1.4) jeg har mistet lidt min
12		identitet på den måde uden at jeg føler den er helt væk
13		selvfølgelig kan jeg altid søge hen til den (.) men jeg
14		føler nærmest at mit sprogbrug er der hvor jeg bruger
15		mest(.) dansk selvom jeg føler mig ikke flydende i
16		dansk
17	Kathe:	vil du mene du kan forklare dig bedst på dansk
18	Eri:	nej men jeg føler hellere ikke at jeg kan forklare mig
19		ordneligt på dansk {griner} altså det jo dem jeg kan
20		forklare mig bedst med aller bedst med jer jo(.) dig og
21		Nathaly fordi alle ressourcerne er der og ikke hvem som
22		helst dansk person det skal være en boliviansk person
23		der også kan dansk

UDDRAG 14: INTERVIEW MED ERIKA

Erika nævner i linje 4-8, at hendes søstre i modsætning til hende selv i højere grad bruger karakteristiske *camba*-udtryk, og hvordan hun savner det (l.10-11). Udtrykket *camba* anvendes i Bolivia til at betegne den oprindelige befolkning fra landets østlige region, også Santa Cruz. Termen fungerer her som en kulturel identitetsmarkør. Det viser, hvordan sproglige forskelle også kan føles som et identitetstab, og det viser, at sprog ikke blot et neutralt redskab, men en ressource, der er knyttet til tilhørsforhold, fællesskab, legitimitet og anerkendelse. Erika fortsætter med at forklare, at selvom hun stadig har adgang til *camba*-identiteten, bruger hun dansk mest: "jeg føler nærmest, at mit sprogbrug er der, hvor jeg bruger mest dansk, selvom jeg ikke føler mig flydende i dansk" (l. 13-16). Dette udsagn forklarer en dobbelt fremmedgørelse; hun benytter sig ikke af sit oprindelige sproglige register, men føler heller ikke, at hun mestrer det danske. Det er et eksempel på, at tosprogethed kan indebære et vedvarende forhandlingsrum mellem forskellige sproglige og kulturelle identiteter, samt at følelsen af sproglig utilstrækkelighed på begge sprog kan bidrage til en oplevelse af at befinde sig mellem identiteter. Erika forklarer, hvordan og med hvem hun føler sig bedst forstået: "Dem jeg kan forklare mig allerbedst med er jo dig og Nathaly fordi alle

ressourcerne er der". Det viser, at det centrale i den sproglige kompetence ikke er grammatisk perfektion, men den fælles sproglige baggrund og de delte sociale erfaringer. Med dette bliver tosprogethed et spørgsmål om relationer, om hvem man taler med og i hvilken kontekst. Erikas forklaring i linje 18-23 understøtter kernetanken i sprogningsteorien. Når hun siger, at hun kan forklare sig allerbedst med sine søstre, fordi "alle ressourcerne er der", peger det på, at sprogbrug for flersprogede som hende handler om at trække fleksibelt på de sproglige træk, man har til rådighed og derigennem skabe fællesskab og social betydning. Dette illustrer, at mennesker anvender deres samlede sproglige repertoire uden nødvendigvis at lade sig begrænse af normer om tosprogethed.

KONKLUSION

Analysen af samtaler og interviews med medlemmer af min dansk-bolivianske familie viser, at sprogvalg ikke blot er et kommunikationsmiddel, men et kulturelt og socialt organiserende princip, som tydeligt træder frem i situationer, hvor identitet, intimitet og gruppetilhørsforhold skal forhandles.

I analysen ses, hvordan familiemedlemmer aktiverer bestemte sproglige registre, såsom spansk ved intime samtaler og engelsk eller spansk, når humor eller ironi skal intensiveres. Analysen viser, hvordan sprogvalg afspejler familiens følelsesmæssige og kulturelle dynamikker. Desuden viser Erika og Nathaly en registerbevidsthed, idet de opfatter bestemte sprog som mere egnede til bestemte typer interaktion. Humor og ironi bliver således også medieret gennem poly-sprogning. Derudover spiller sproglige valg en rolle i at definere sociale grænser. Spansk benyttes som et privat sprog, særligt når ikke-spansktalende er til stede. Desuden bruges sprog også som redskab til at iscenesætte og

bevare kulturel identitet, ikke mindst i forhold til den kommende generation. Både Erika og Nathaly udtrykker, at det at videregive spansk til babyen Leo er en måde at sikre den bolivianske del af deres kulturelle arv. Erika beskriver, hvordan følelsen af fravær af sproglige ressourcer, er forbundet med en oplevelse af identitetstab og en følelse af ikke helt at høre hjemme i nogen af de sprog, vi behersker.

Sammenfattende viser undersøgelsen, at sprogvalg i vores flersprogede søskendeflok både er affødt af praktiske forhold, følelsesmæssige behov og sociale positioneringer. Gennem sproget skaber og vedligeholder vi søstre ikke blot relationer og tilhørsforhold, men også kulturelle værdier, intimitet og grænser. Det gør sprogvalg til en central dynamik i vores fælles liv. For os - Erika, Nathaly og Katherinna - er sprog en ressource til at iscenesætte identitet, nærhed og fællesskab. Det handler ikke bare om kommunikation, men også om hvem vi er, med hvem, og hvordan vi er det.

APPENDIKS

Brug af spansk: understreget

Brug af engelsk: understreget

Tale til baby: **med fed skrift**

Kontekst til transskriptionen: "(i parentes)"

Mikropauser (under 3 sek): "(.)"

Længere pauser: "(x.x)"

Selvafbrydelse: "-"

Uforståelig tale: "(xxx)"

Gestik såsom fnis og grin : "{i tuborgklammer}"

Overlappet tale: "[]" angiver begyndelse og afslutning på overlappet tale

Ytringer på spansk er i linjen under oversat til dansk, og fremhævet gennem anden type skrift.

BIBLIOGRAFI

- Agha, A. (2007): "Chapter 3: Register Formations" *Language and Social Relations*. Cambridge: Cambridge University Press. Vol. 24.
- Copland, F., & Creese, A. (2015). *Linguistic ethnography: Collecting, analysing and presenting data*. London: Sage Publications.
- Kroskrity, P. (2004): *Language ideologies*. I: Alessandro Duranti (red.): *A companion to linguistic anthropology*, 496-512. USA: John Wiley & Sons.
- Jørgensen, J. Normann (2004): »Languaging and languagers«. I Dabelsteen, C.B. & J.N. Jørgensen (eds.): *Languaging and Language Practices*. *Copenhagen Studies in Bilingualism*, vol. 36. University of Copenhagen, 5-23.
- Jørgensen J. N., Karrebæk M. S., Madsen L. M., Møller J. S. (2011). *Polylanguaging in superdiversity*. *Diversities*, 13(2), 23-38.
- Møller, J. Spindler. (2011). *Poly-sprogning*, *Sprogforum : tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik*, 2017-12, Vol.17 (51)
- Rampton, B., Maybin, J., & Roberts, C. (2015). *Theory and method in linguisticethnography*. I J. Snell, S. Shaw, & F. Copland (Eds.), *Linguistic ethnography: Interdisciplinary explorations* (pp. 14-50). Palgrave Macmillan.

SOMMER, SOL OG SPROGLIGT SAMMENHOLD PÅ COSTA DEL SOL

Amanda Maria Fischer

INTRODUKTION

I 1980 skrev den danske kunstner C.V. Jørgensen sangen "Costa del Sol". Den satiriske sang er en kritik af de danskere, der flytter til Costa del Sol for at søge skattely, og som tilslutter sig solkystens såkaldte "dansker-koloni". I dag - 45 år senere - er danskeres tiltrækning af sydens sol kombineret med ønsket om at bevare en dansk hverdag som diaspora stadig et relevant fænomen.

Det er svært at finde troværdige kilder men det anslås, at der bor ca. 30.000 sæson- og fastboende danskere på Costa del Sol, der strækker sig fra Malaga til Estapona (24NYT, 2023). I Fuengirola by, der ligger i provinsen Málaga, er flere mindre områder stærkt domineret af dansk tilstedeværelse. Ifølge en artikel i Politiken bor 10.000 af disse danskere i Fuengirola, hvilket udgør ca. 11% af befolkningstallet i byen (Politiken, 2010). Dette kommer til udtryk i byens landskab, hvor danske cafeer, restauranter, klubber, firmaer og et bageri ligger spredt. Udover det fysiske rum findes der også en del Facebook-grupper med navne som *Dansk i Fuengirola*, *Life is good for danskere på Costa del Sol*, *Hyggeklub for danskere i Fuengirola* osv. Både de fysiske og digitale mødesteder bidrager til at opretholde det, der ser ud til at være et nationalt baseret fællesskab mellem danskerne.

I en svensk etnografisk undersøgelse beskriver Erik Olsson, hvordan svenske expats samles om ældre nordiske traditioner som fejring af jul, surströmningsfest eller adventsfejring (2018, s. 117). Olsson skriver, at traditionerne fungerer som følelsesmæssige og kulturelle holdepunkter for svenskere, der befinder sig uden for deres

hjemland. Han mener, at traditionerne skaber en fælles referenceramme for expats, der kommer fra forskellige netværk og derfor ikke kender hinanden (Olsson, 2018, s. 119). De samme tendenser gør sig gældende hos de danske expats, jeg har undersøgt i Fuengirola.

Dette kapitel er en sproglig etnografisk undersøgelse i Fuengirola med fokus på, hvordan danskernes fælles forståelse af "danskhed" skabes og opleves. Undersøgelsen vil tage udgangspunkt i spændingsfeltet mellem det brede nationale fællesskab og de mindre praksisfællesskaber, samt hvordan dansk identitet udtrykkes og forhandles i disse. Forskningsspørgsmålet lyder således:

Hvordan udtrykkes og forhandles dansk national identitet i expat-fællesskaber i Fuengirola gennem sprog og andre semiotiske ressourcer?

For at besvare mit forskningsspørgsmål vil jeg inddrage empiri i form af optagede interviews og samtaler med danskere i Fuengirola samt feltnoter og billeder fra nogle af de danskejede steder. Derudover vil jeg vise eksempler fra en Facebookgruppe for danskere i Fuengirola-området.

Kapitlet tager teoretisk afsæt i Etienne Wengers teori om praksisfællesskaber (1999), Benedict Andersons teori om forestillede fællesskaber (1983), Michael Billigs begreb banal nationalisme (1995) og Nikolas Couplands behandling af autenticitets fem dimensioner (2003). I første del af analysen viser jeg, hvordan Andersons begreb om forestillede fællesskaber danner grundlag for praksisfællesskaber og opretholdelsen af dansk national identitet hos danskerne i Fuengirola. Anden del af analysen tager udgangspunkt i både et digitalt og fysisk praksisfællesskab for at vise, hvordan danskergrupperne skaber fælles referencepunkter, der producerer en fælles oplevelse af national identitet. I sidste analysedel fokuserer jeg på danskerklubben "Club Danés" med henblik på at undersøge klubbens autenticitet og traditionelle fremstilling af dansk mad og kultur.

Den danske diaspora i Fuengirola

Et diasporisk fællesskab består af en gruppe af mennesker, der lever uden for deres oprindelsesland, og som knyttes sammen gennem en fælles kultur, religion eller sprog (Cohen, 1997). Cohen foreslår en række træk, der karakteriserer alle diasporafællesskaber (Cohen, 1997, s. 26). Et af disse lyder: "a collective memory and myth about the homeland, including its location, history and achievements" (Cohen, 1997, s. 26). Jeg beskæftiger mig i projekt med den danske diaspora, som har bosat sig eller tager ophold i Fuengirola. Den danske diaspora i Fuengirola deler en fælles tilknytning til Danmark, dansk kulturhistorie og sprog, og deres fællesskab tager udgangspunkt i disse elementer. Dette kan indebære, hvad Cohen kalder for "collective memories", altså fælles fortællinger om "danskhed" og anerkendelse af danske traditioner (Cohen, 1997, s. 1).

TEORI

Forestillede fællesskaber

Benedict Anderson foreslog i 1983 begrebet *Imagined Communities* (*forestillede fællesskaber*) til at forklare og beskrive nationalitetsfølelse og nationalisme.

Et forestillet fællesskab er bl.a. karakteriseret ved, at medlemmerne ikke har mødt hinanden (Anderson, 2001, s. 48). Medlemmerne *forestiller* sig de andre medlemmer, men ved ikke, hvem de er. Ifølge Anderson er dette den almindeligste form for samfund: " [...] Faktisk er alle samfund, der er større end urlandsbyer hvor alle havde direkte kontakt med alle (og måske endda også disse), forestillede." (2001, s. 49). Det "forestillede" betyder ikke, at der er tale om et falskt

fællesskab, for det opleves ægte for fællesskabets medlemmer. Det handler derimod om den måde det bliver forestillet på (Anderson, 2001, s. 49). I Fuengirola opstår det forestillede fællesskab ved, at danskerne oplever et fællesskab med de andre danskere, selvom de ikke møder hinanden (Anderson, 2001, s. 78). Fx møder sommerferiegæsterne aldrig sæsongæsterne, der udelukkende tilbringer vinteren i Fuengirola. "Alligevel findes i tankerne hos hver enkelt billedet af deres fællesskab." (Anderson, 2001, s. 48). Danskerne forestiller sig altså et fællesskab med de andre danskere baseret på deres fælles nationalitet. Anderson beskriver bl.a., hvordan individet læser en avis, velvidende at tusinde andre gør det samme " [...] hvis eksistens han er bevidst om, men hvis identitet han ikke aner det mindste om." (2001, s. 81).

Andersons begreb om forestillede fællesskaber er relevant for mit forskningsspørgsmål, fordi det giver en ramme for at forstå, hvordan national identitet konstrueres som et forestillet fællesskab. Ifølge Anderson er nationer ikke blot politiske eller geografiske enheder, men har også et socialt niveau og er forestillinger, dvs. at medlemmer opfatter sig selv som en del af en større helhed på trods af, at de ikke mødes fysisk. Og selvom mange af danskerne i Fuengirola faktisk mødes fysisk, kan Andersons begreb om forestillinger anvendes til at belyse *hvorfor* de mødes, og hvad der går forud for dette møde.

Praksisfællesskaber

Etienne Wengers teori handler overordnet om, at læring sker gennem sociale fællesskaber, hvor mennesker udvikler viden og identitet ved at deltage i fælles praksisser (2004). Her introducerer Wenger begrebet *communities of practice* (*praksisfællesskaber*) til at beskrive et fællesskab, hvor man samles om en fælles interesse eller praksis.

En praksis er " [...] handling i en historisk og social kontekst, der giver det, vi gør, struktur og mening." (Wenger,

2004, s. 59). Det er altså gennem handlinger, der indgår i praksisser, at vi oplever vores deltagelse i verden som meningsfuld (Wenger, 2004, s. 65). Det kan fx være, når danskerne i Fuengirola mødes til smørrebrød i danskerklubben Club Danés, arrangerer fælles gåture eller mødes til en øl på en af de danske cafeer. Meningen opbygges gennem gentagelse af bestemte praksisser over tid (Wenger, 2004, s. 59).

Wenger peger på, at medlemmerne bruger *tingsliggørelse* til at definere deres oplevelse af mening. *Tingsliggørelse* betyder, at praksisser og erfaringer konkretiseres i objekter (Wenger, 2004, s. 72). Disse objekter tillægges altså en særlig værdi eller betydning; de har ikke betydning i sig selv. Fx får smørrebrødsserveringen på Club Danés en særlig betydning i og med, at det er en dansk spise, som man ellers ikke kan få i Spanien.

Wenger beskriver praksisfællesskabets grundpræmisser via hovedbegreberne *fælles virksomhed*, *fælles repertoire* og *gensidigt engagement*.

Den *fælles virksomhed* i praksisfællesskabet er den aktivitet, gruppen samles om. I dette kapitel samles flere af praksisfællesskaberne fx om dansk mad eller det at tale dansk sammen.

Det *fælles repertoire* er de forskellige elementer et praksisfællesskab har til rådighed. For Wenger kan repertoireet være " [...] rutiner, ord, værktøjer, måder at gøre tingene på, historier, gestus, symboler, genrer [...]" (2004, s. 101). I et af de praksisfællesskaber, jeg har undersøgt, har medlemmerne en fast rutine med at mødes på den samme cafe hver dag. Stedet er blevet et fælles referencepunkt, hvorved de igennem deltagelse udtrykker deres identitet som medlemmer (Wenger, 2004, s. 101).

Gensidigt engagement er " [...] det, der skaber fællesskabet." (Wenger, 2004, s. 91). Et praksisfællesskab er ikke en tilfældigt samlet gruppe, men netop et fællesskab med medlemmer, der forpligter sig gensidigt. Dette er både

gældende på en arbejdsplads og i sociale fritidsfællesskaber osv.

Wengers sidste væsentlige begreb er identitet. Wenger forklarer: "deltagelse er ikke som sådan noget, vi slukker og tænder for" (2004, s. 71) på samme måde som man ikke kan frigøre sig fra sit "selv". Denne oplevelse af selvet skal ifølge Wenger forklares ud fra et socialt perspektiv (Wenger, 2004, s. 169). Gennem deltagelse i samtaler og aktiviteter former vi vores oplevelse af verden og os selv. I forbindelse med identitet inddrager Wenger begrebet *baner* (2004, s. 180). Banerne skal afspejle forskellige deltagelsesmønstre. Man kan som medlem placere sig i en bane, alt efter hvor stærk ens identitetsfølelse og tilhørsforhold er til det givne fællesskab (Wenger, 2004, s. 180). En indadgående bane fører fra perifer deltagelse mod fuld, aktiv deltagelse, mens en udadgående bane viser en gradvis tilbagetrækning. I insider-banen indtager man en central rolle. Hvordan disse baner kan udmønte sig blandt danskere i Sydspanien, vil jeg komme ind på i analyseafsnittet.

Banal nationalisme

Michael Billig har som Anderson interesseret sig for nationer og nationalisme. Hans centrale begreb *banal nationalism* drejer sig om de ubemærkede måder i hverdagen, hvorpå national identitet bliver vedligeholdt (1995).

Billig forklarer, hvordan nationalisme bliver neutralt og derfor "usynligt" i en nation - "nationalism can be seen almost everywhere but 'here'" (1995, s. 15). Ligesom Anderson mener Billig, at det at forestille sig nationer er med til at skabe en "common sense" eller fælles bevidsthed, hvor den fælles nation opfattes som "neutral" eller det "almindelige" (1995, s. 53). I fællesskab skabes en gruppeidentitet, hvor denne common sense eksisterer (Billig, 1995, s. 66). Gruppen eller nationen forestiller sig et fælles "os", der adskiller sig fra "dem" i form af de andre nationer (Billig, 1995, s. 61). For at kunne skille "dem" fra "os" skabes stereotypiske billeder af

andre nationer, hvilket bidrager til at opretholde oplevelsen af ens egen unikke nation (Billig, 1995, s. 81).

Vedligeholdelsen af en fælles identitet sker gennem en konstant påmindelse, som Billig refererer til som *flagging* (1995, s. 8). Billig forklarer flagging ved at henvise til et flag på en offentlig bygning – det bruges i sig selv ikke bevist til at udtrykke nationalisme, men fungerer i højere grad som en understregning af nationen (1995, s. 8). Et eksempel kan være danskernes brug af ordet "hygge" i en af Facebook-grupperne, hvor ordet sandsynligvis bruges som en ubemærket henvisning til dansk identitet og sprog.

Ifølge Billig er det ikke variabler såsom sprog, religion eller geografi, der afgrænser en nation (1995, s. 24). Billig skriver: "National identities are forms of social life, rather than internal psychological states; as such, they are ideological creations, caught up in the historical processes of nationhood" (1995, s. 24). Det kan betyde, at det danske fællesskab i Fuengirola ikke blot hviler på fælles sprog og opholdssted, men hele tiden reproduceres gennem hverdagslige, ideologisk funderede praksisser og symboler, som fastholder oplevelsen af et fælles "os" trods afstanden til Danmark.

Coupland og autenticitet

I Fuengirola samles flere af danskergrupperne om "autentisk dansk" samvær og mad. For at forstå hvilken betydning det har for grupperne, vil jeg inddrage Couplands beskrivelse af autenticitets fem dimensioner (2003). Ud af de fem vil jeg fokusere på *historicitet*, *sammenhæng* og *værdi*, som særligt kommer til udtryk i forbindelse med dyrkelsen af "autentisk danskhed" i mit materiale.

Historicitet knytter autentiske fænomener til en historisk placering. Gennem tiden bekræftes fænomenernes troværdighed, idet de har overlevet menneskelig indblanding, og de kan derfor fremstå tidløse og måske endog 'naturlige'.

Sammenhæng er ifølge Coupland afgørende, fordi

autenticitet ikke kun handler om oprindelse, men også om kulturel placering. Et ritual eller et artefakt er først meningsfuldt og værdifuldt, når det indgår i et netværk af relationer, der bekræfter dets betydning. I mit materiale ses det fx når ikke-danskejede restauranter sælger smørrebrød. Danskerne besøger ikke disse steder, fordi smørrebrødet ikke anses for autentisk, når det ikke indgår i en dansk kontekst.

Værdi drejer sig om at fænomener indtager symbolske positioner i kulturen og bliver fælles referencepunkter. Det betyder, at der sker en social proces, hvor autenticitet bliver anerkendt som værdifuldt og vigtigt. At smørrebrødet er autentisk dansk, opfatter danskerne som betydningsfuldt.

METODE

Ved at kombinere etnografiens inddragelse af social og historisk kontekst med sproglige analyser af tekster og interaktioner bliver det muligt at undersøge, hvilken rolle dansk sprog og kultur spiller i sociale processer blandt danskerne i Fuengirola. Dette omfatter også, hvordan betydning produceres og forhandles med henblik på at forstå den kollektive oplevelse af "danskhed", der danner grundlag for et nationalt sammenhold i området. Jeg inddrager feltnoter, billeder og interviews i analysen. Det er almindelig praksis inden for lingvistisk etnografi, idet det giver bedre muligheder for at forstå en situations kompleksitet (Copland & Creese, 2015, s. 10). Jeg har afgrænset min undersøgelse til byen Fuengirola. Dette er valgt både for at kunne have en realistisk ramme for min undersøgelse, og fordi det var der, jeg boede under min rejse. Jeg var i syv dage i Fuengirola fra d. 14. januar til d. 21. januar 2025. Her optog jeg fire interviews, der sammenlagt bestod af 2 timers materiale. Jeg foretog også tre ikke-optagede interviews, hvor jeg tog noter undervejs, og jeg talte i det hele taget med så mange danskere, jeg kunne komme i kontakt med. Derudover tog jeg

68 billeder af de forskellige danskejede steder og skrev 23 sideres feltnoter. Jeg har desuden forudgående kendskab til byen, som jeg har besøgt mere end seks gange, før jeg begyndte at indsamle materiale. Jeg har i øvrigt overholdt alle gældende GDPR-regler for KU-studerende.

Interviews

Mine interviews er semi-strukturerede. Dette er valgt, da jeg ønskede "[...] an ordered conversation" (Blommaert & Dong, 2010, s. 46), hvor jeg behandlede interviewene som mere hverdagslige samtaler, der dog var afgrænset til et specifikt emne. Alle interviewpersoner er blevet anonymiseret. Jeg interviewede fire danskere i alderen 18 til 58 år med forskellige erhverv og forskellig tilknytning til Fuengirola; nogle var fastboende, andre sæsonboende. Tre af deltagerne fik jeg kontakt til ved at lægge et opslag op på Facebook, hvorefter de kontaktede mig. Den sidste deltager mødte jeg tilfældigt på Club Danés. I mit Facebookopslag lagde jeg vægt på, at jeg gerne ville mødes til en *hyggelig* samtale om hverdagen som dansker i Fuengirola i forbindelse med mit bachelorprojekt. Jeg ønskede at få interviewet til at fremstå uformelt og venskabeligt, så flere havde lyst til at tale med mig. Interviews er optaget på min iPhone.

Position som observatør

Jeg har selv familie, der bor i området, og jeg har derfor besøgt Fuengirola gennem mange år. Jeg var i tvivl om, hvordan min egen tilknytning skulle påvirke min forskning. Det viste sig, at folk var langt mere villige til at tale med mig, når jeg fortalte dem, at jeg selv havde familie i Fuengirola. Det var også først, da jeg tilføjede denne oplysning til mit Facebook-opslag, at jeg begyndte at modtage henvendelser fra folk. Flere af dem, jeg talte med, spurgte hvornår jeg ville vende tilbage, og hvor meget tid jeg planlagde at tilbringe i Fuengirola fremover. Dette kan tolkes som en form for

inklusion, hvor min egen tilknytning til byen blev en faktor. Dette fortæller også noget om optagelsesprocessen i danskerfællesskabet. At være dansker og bo i eller genbesøge området er nok til at blive optaget.

ANALYSE

Forestillinger om "danskhed"

På cafeen "Banana Kitchen" skulle jeg mødes med interviewperson "Emma". Her bliver jeg mødt af cafeens personale, der tager imod min bestilling.

*Feltnote fra "Banana Kitchen" 19/02-25 kl. 14.46:
Her er mange danske stemmer. En ung pige kommer med min bestilling og jeg siger "tak" på dansk. Vi falder i snak. Hun fortæller, at hun kender "Emma", som jeg skal interviewe. Der kommer efterfølgende en anden ung tjener ud og fortæller, at hun havde set mit opslag på Facebook. Begge to var meget imødekommende og interesserede i mig.*

Banana Kitchen er en danskejet cafe, placeret i det udendørs center Centro Idea. Allerede inden jeg talte med Emma, oplevede jeg det spændende ved Fuengirola: det danske fællesskab. Det betød ikke noget for de to unge tjenere, at de ikke kendte mig. Faktisk behøvede de slet ikke at kende mig for at blive glade for min tilstedeværelse i cafeen. Jeg tilhørte nemlig det danske fællesskab, allerede før jeg mødte dem.

Den imødekommenhed jeg mødte i Fuengirola, kan forstås ud fra Andersons begreb om det forestillede fællesskab. Som Anderson skriver, handler det ikke "om det personlige liv men den repræsentative krop" (2001, s. 78). Forskellige forestillinger om hvad det vil sige at være dansk og om det danske fællesskab, mødte jeg i næsten alle samtaler

på trods af, at dem, jeg mødte, egentlig ikke kendte mig. Fortællingerne kunne komme mere eller mindre eksplicit til udtryk. Emma fortæller her om sine forestillinger:

Eksempel 1: Emma (E) på Banana Kitchen

1. E: så er det jo danskere (.) danskere
2. er også-- (1.0) opsøger også meget
3. hinanden
4. I: mhm
5. E: helt vildt ehm (1.0) ikke fordi de
6. er lukkede over for andre sådan
7. etniciteter men mere bare at de
8. opsøger virkelig hinanden
9. I: jaer-
10. E: sådan (.) de bliver helt sådan
11. ((gispelyd)) du også dansker
12. I: ((griner))
13. E: og så sådan holder fast i hinanden

Emma fortæller, hvordan man som dansker bliver begejstret, når man møder andre danskere. Det sker, fordi danskerne har en forestilling om hinanden, allerede før de mødes. Ifølge Billig formes national identitet gennem et sæt af forskellige værdier, symboler og fortællinger (1995, s. 71). Fortællinger som Emmas opretholdes, så fællesskabet fortsat har oplevelsen af et fælles "vi". For eksempel: "vi" danskere i Fuengirola bliver glade for at se andre danskere i området". Fortællingerne kan også handle om fælles kendetegn for danskere. Emma siger på et tidspunkt:

Eksempel 2: Emma (E) på Banana Kitchen

1. E: men jeg tror det lidt det er fordi at
2. (1.0) vi er så renlige i danmark

Denne ytring kommer i forbindelse med, at jeg spørger hende, om hun har nogle stamsteder i byen, som hun ofte besøger. Hun fortæller, at hun normalt kommer de samme steder, fordi hun ved, at de lever op til hendes standarder for hygiejne. Hun besøger ikke de lokale steder, fordi hun frygter, at maden er af for lav kvalitet, eller at der ikke er rent nok.

Hun fortæller, at det måske skyldes, at danskere er så "renlige", hvilket implicit konstruerer spanierne som det modsatte. Hun betegner renlighed som et dansk kendetegn. Hun fortæller, at hun ofte besøger danskejede Banana Kitchen og den danske delikatesseforretning, der befinder sig i samme område. Derudover siger hun gentagne gange "vi", når hun refererer til fællesskabet af "danskerne i Fuengirola". Denne kvalitetsbevidsthed eller "høje standarder" møder jeg også i samtalen med interviewperson "Solvej". Solvej er tilknyttet en café, der minder om Banana Kitchen, hvor priserne er lidt højere end på mange andre cafeer i området. Hun fortæller, at de primært har skandinaviske gæster og ikke så mange spaniere. Cafeen hedder Moca Moca, og hun fortæller følgende om den:

Eksempel 3: Solvej (S) på Moca Moca

1. S: men det er jo (1.5) lidt dyrere end
2. mange af de andre steder så det skal
3. jo også være spanierne som ligesom
4. værdsætter ekstra god kvalitetskaffe
5. og (.) <godt> surdejsbrød

Cafeen har spanske og engelske menukort og burde af den årsag ikke være mere tilgængelig for skandinaviske besøgende end for spaniere. Selvom der kan være mange årsager til, at cafeen har formået at appellere til et skandinavisk publikum frem for et spansk, siger Solvej at kvalitet kan være en faktor. Solvej fortæller, at gæsterne på Moca Moca skal være kvalitetsbevidste, fordi priserne er tilsvarende højere. På forsiden af Moca Mocas hjemmeside står der "Authentic Danish brunch and specialty coffee in Fuengirola" (<http://mocamoca.es>). "Dansk" er her både en betydning og en kvalitet. Det betyder ikke nødvendigvis, at danskere er mere kvalitetsbevidste end spaniere, men nogle af dem kan åbenbart *opleve* det sådan. Dette tyder også på at være en af de fælles hverdagslige fortællinger, der eksisterer hos danskere i Fuengirola. Når de besøger de danskejede spisesteder, møder de andre danskere, der ligesom dem selv

værdsætter dansk madkultur. De forestiller sig måske ligesom Emma, at på de danske steder er kvaliteten god, og stedet er rent. Disse fortællinger er med til at opretholde en common sense hos danskerne (Billig, 1995, s. 66). Denne common sense kan også skabe distance til andre nationaliteter, som man forestiller sig, har en anden common sense. Denne afstand til "de andre" mødte jeg hos interviewperson "Søren". Jeg spurgte Søren, om han oplevede, at der også var et fællesskab mellem skandinaverne, hvortil han svarede nej og tilføjede:

Eksempel 4: Søren (S) på Little Miss Smoke:

1. S: der er vi sgu sådan lidt eh h
2. ((griner)) vi er bedre end de der eh
3. (1.0) skide nordmænd og finner

Han griner selv af sin ytring, hvilket kunne indikere en bevidsthed om, at det ikke er socialt acceptabelt at sige, medmindre det siges til en fra fællesskabet. Hvis det er tilfældet, viser Søren her, at han opfatter mig som en del af fællesskabet ved at dele sit synspunkt med mig.

Søren bruger det samme fællesskabende "vi", som Emma gjorde. "Vi" er danskerne, og her er "de" finner og nordmænd. Selvom Søren ikke nødvendigvis mener, at danskere er bedre end andre nationaliteter, kan hans ytring fortolkes som, at danskerne *føler* sig bedre. Det læner sig op ad Emmas fortælling om danskere som de renlige. Denne fremhævelse af kvaliteter forbundet med egen nationalitet, etableringen og fastholdelsen af positive stereotyper er ifølge Billig typisk, fordi medlemmerne af en gruppe og herunder en nation bestræber sig på at opnå en positiv selvfølelse (1995, s. 66).

Sproglige markører til påmindelse om nationen

Som Billig skriver, er påmindelse en central faktor i opretholdelsen af en fælles nationalfølelse (Billig, 1995, s. 8). I Fuengirola kunne man få øje på det, som Billig kalder "flagging" flere steder (1995, s. 8). Dette kom til udtryk ved brugen af det danske sprog i byrummet, men også i brugen af Dannebrog. De nedenstående billeder er fra de danskejede steder *El Obrador*, *Linda's* og den befærdede gade *Paseo Marítimo Rey de España*.

Selvom symbolerne har forskellige betydninger, og fx også knytter sig til turisme og kommercielle interesser, fungerer de netop også som hverdagslige nationale påmindelser. Som det fremgår af billederne, hænger der en del danske flag i byen, som bruges til at signalere et tilhørsforhold til Danmark. Jeg har besøgt samme område over flere omgange uden at bemærke flagene eller de øvrige symboler. Det var først, da jeg aktivt ledte efter dem, jeg opdagede, at de befandt sig mange steder. Netop dette er et eksempel på, hvordan banal nationalisme fungerer: Selvom det enkelte Dannebrog flag er iøjnefaldende, forsvinder det i mængden, når det gentages. Gentagelse gør flagene til en slags "baggrundsstøj" i det visuelle landskab – man bemærker dem først, hvis man leder efter dem. Men ifølge Billig påvirker de alligevel vores oplevelse af rummet. Jeg observerede ingen ud over mig selv tage billeder af flagene. Tilmed oplevede jeg at få undrende blikke, da jeg fotograferede flaget, som hang udenfor Cafe La Vida. Det kan altså tyde på, at flagene bliver "neutrale" blandt danskerne og ikke bruges intentionelt og bevidst til at

udtrykke nationalisme; de fungerer mere som en markering af dansk tilhørsforhold.

Dannebrog, smørrebrød og fællesskab: Autenticitet på Club Danés

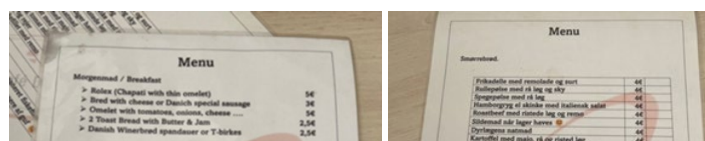
"Club Danés – Spansk Dansk Samvirke" i Fuengirola fungerer som et praksisfællesskab for danske expats, hvor dansk identitet forhandles gennem deltagelse, mad og sprog.

Club Danés

Klubben blev stiftet i 1981 og fungerede i starten som en fælles klub for hele kysten. Den blev senere splittet op i fire, hvoraf jeg har beskæftiget mig med den i Fuengirola (clubdanes.dk). Klubben befinder sig i det nordlige Fuengirola, væk fra kysten og nattelivet og op mod bjergene. Klubben har forskellige tilbud såsom skydeklub, yoga, pilates, banko osv. Der er mange besøgende i tidsrummet omkring aktiviteterne. Billederne er taget en søndag, hvor klubben ikke havde aktiviteter på programmet.

Ved indgangen til klubben bemærker man først tre store flag – det danske, det spanske og det andalusiske flag. Desuden ser jeg, at der ved indgangen står "Club Danés – Spansk Dansk Samvirke". Det spansk/danske samvirke er dog svært at få øje på; klubbens tekster og interiør er i høj grad danskpræget. Det ses bl.a. i klubbens pynt og menukort. Club Danés har tre forskellige menukort, hvoraf det ene, smørrebrøds-kortet, udelukkende er på dansk. De to andre er på engelsk.

Udover cafefunktionen er Club Danés også en medlemsklub med ca. 80 medlemmer. Jeg vil argumentere for, at man kan se medlemmerne af Club Danés som ét stort praksisfællesskab, der rummer flere mindre fællesskaber. Wengers tre grundlæggende elementer (*fælles virksomhed, fælles repertoire og gensidig deltagelse*) i et praksisfællesskab afspejles i klubbens sociale aktiviteter. Udover klubbens forskellige tilbud bruges klubben som et sted, hvor medlemmer kommer for at socialisere med andre danskere. Et af medlemmerne fortalte mig, at vedkommende besøgte klubben for at tale dansk. Medlemmernes fælles interesse er altså at *tale* dansk sammen, men også at *være* danske sammen, at *udøve* dansk sammen. Dette understøttes på Club Danés' hjemmeside, hvor der står "[...] vi ønsker at være et levende og dynamisk fællesskab, der forener dansk kultur og venskaber på tværs af generationer. [...] vi vil gerne dele glæden ved dansk samvær med dig" (clubdanés.dk). Det gensidige engagement kommer til udtryk ved, at danskerne melder sig ind i klubben og besøger den. De melder sig måske også til de forskellige aktiviteter som yoga eller petanque, men grundlæggende kommer de, fordi de ønsker at deltage i det danske samvær.

Smørrebrød og autenticitet

Ejeren af Club Danés fortalte mig, at maden er et samlingspunkt for klubbens gæster og medlemmer. Derudover fortalte han, at de fleste danskere, der besøger klubben, bestiller smørrebrød. Smørrebrødskortet er også udelukkende på dansk og henvender sig derfor ikke til andre nationaliteter. Smørrebrødet er autentisk dansk, og det serveres med remoulade og rugbrød – noget der ikke ses som del af den spanske madkultur. Flere af de samtaler, jeg

overhørte på Club Danés, handlede om smørrebrødet, dets udseende og kvalitet. Der blev diskuteret, hvorvidt det mindede nok om det smørrebrød, som medlemmerne havde fået i Danmark. En gruppe diskuterede, hvorvidt frikadellen i frikadellemaden var hjemmelavet. Gruppen spurgte aldrig tjeneren om det, og selve samtalen lod til at være vigtigere end svaret. Samtalens medlemmer forhandlede her, hvordan deres forestilling af "rigtig dansk smørrebrød" så ud.

Karrebæk & Maegaard (2024) diskuterer autenticitet som en dynamisk proces, hvor mad bliver autentisk gennem sociale og diskursive praksisser. Autenticitet er ikke nødvendigvis en fast egenskab ved en ret, men noget, der kan konstrueres gennem fortællinger, præsentation og kontekst. Club Danés' servering af smørrebrød kan ses som en sådan form for "authentication", fordi medlemmer *opfatter* smørrebrødet som autentisk (Karrebæk & Maegaard, 2024). Club Danés forsøger at præsentere smørrebrødet i en traditionel dansk kontekst, understøttet af kulturelle fortællinger, for at skabe en oplevelse af autenticitet for deltagerne. Som eksemplet med frikadellerne handler det ikke kun om, hvorvidt frikadellen er lavet med danske ingredienser eller er "hjemmelavet", men også om medlemmerne oplever madderne som autentiske og "hjemmelavede".

Rugbrød med pålæg har en lang historie og blev et almindeligt dagligt frokostmåltid i Danmark i slutningen af 1800-tallet (<https://lex.dk/smørrebrød>). Smørrebrødet har altså overlevet gennem generationer, og autenticiteten opnås igennem *historicitet* - ved at have haft en plads i den danske madkultur gennem mange år (Coupland, 2003, s. 418-419). Couplands dimension *sammenhæng* ses ved, at smørrebrødet ikke står alene om at skabe fortælling om autentisk "danskhed" (Coupland, 2003, s. 419). Lokalets artefakter og brugen af det danske sprog er alt sammen med til at skabe den danske fortælling. I entreen hænger en opslagstavle fyldt med dansk sprog og informationer. Nedenunder opslagstavlen ligger danske bøger og det danske magasin "La

Danesa". Ved den overdækkede terrasse hænger tre danske flag, og ved foden af det ene står en tinsoldat. Alt dette er med til at understøtte klubbens autenticitet. Autentiske ting besidder også en særlig kulturel *værdi* (Coupland, 2003, s. 419). Gammeldags smørrebrød fungerer som et samlingspunkt, der både giver social tryghed og symbolsk genklang af danskhed for klubbens medlemmer. De højtbelagte madder er ikke bare mad, men en aktivt værdsat del af klubbens identitet og et pejlemærke i diskussionen om, hvad dansk kultur er. Wengers begreb "tingsliggørelse" kan også bruges til at forstå smørrebrødets rolle (Wenger, 2004, s. 72-74). På Club Danés tingsliggøres

dansk identitet i smørrebrødet, der bliver et symbol på nationalitet. Derudover kan smørrebrødet og samtalen jeg observerede eksemplificere, hvordan autenticitet bliver tingsliggjort som en del af klubbens repertoire (Wenger, 2004, s. 72-74). Netop fordi smørrebrødet også opnår en symbolsk status, bliver autenticitet en vigtig faktor for opretholdelse af et fælles referencepunkt. Gennem samtaler om "rigtigt" dansk smørrebrød forstærkes både gensidigt engagement og den kollektive identitet, idet deltagerne bekræfter hinandens forestilling om danskhed og dermed styrker repertoire i praksisfællesskabet. Man kan se, at den danske mad og kultur har værdi for danskerne, fordi det fungerer som et fast holdepunkt for en diaspora-identitet. Det bliver en måde at skabe et fælles referencepunkt for medlemmerne og gæsterne på Club Danés (Olsson, 2018, s. 119). Disse fænomener bliver brugt som kulturelle holdepunkter, der har et historisk aspekt som skaber genkendelse.

Fysiske og digitale mødesteder

I Fuengirola findes der både fysiske og digitale hverdagsfællesskaber med forskellige funktioner. De fysiske fællesskaber bygger på regelmæssig tilstedeværelse og gradvis tillid modsat de digitale Facebook-fællesskaber, der lægger op til massedeltagelse, hvor medlemmerne selv kan definere deres roller ved at engagere sig gennem sociale medier.

Fuengirolas digitale rum

Af de mange facebookgrupper for danskere på solkysten har jeg valgt at beskæftige mig med gruppen "Hyggegruppe for danskere i Benalmádena/Torremolinos/Mijas/Fuengirola området". Det har jeg valgt, fordi der er en del færre medlemmer, og fordi en del af gruppens aktivitet også er fysisk forankret. Hyggegruppen er for danskere, der bor i de nævnte områder, og som har lyst til at "hygge" og møde hinanden. Optagelsesprocessen er enkel: man skal bare melde sig ind i gruppen. Tilsvarende Club Danés er Facebook-gruppen et digitalt praksisfællesskab med den fælles virksomhed at "være danske sammen" (Wenger, 2004, s. 95). Dette afspejles bl.a. i gruppebeskrivelsen:

Om denne gruppe

En hyggeklub for hyggelige danskere i Benalmádena/Torremolinos/Fuengirola/Mijas området. Vi mødes helt uforpligtende en gang imellem. Ideen er at hvis et medlem har lyst til at arrangere en frokost på en hyggelig lokal restaurant eller churros med kakao på et cafeteria eller en gin/tonic på en hyggelig bar eller hvis man har en terrasse eller have med plads kan man lave sammenskudsgilde, glögg og æbleskiver eller hvad man nu har lyst til. Hvis vi går ud betaler vi bare hver for sig. Vi skal bare hygge hygge og lære nye mennesker at kende. Diskussioner om politik, fodbold etc accepteres ikke i hyggeklubben. Der skal være en god og hyggelig tone hvor vi kan tale om løst og fast og bare hygge.

INGEN REKLAMER FRA FIRMAER - DER IKKE HAR RELEVANS FOR GRUPPEN. Opslag bliver slettet uden varsel. Og ved gentagne gange - blokeres medlemmet. **Se mindre**

Som i de fysiske praksisfællesskaber sker der en meningsforhandling, hvor medlemmerne skal definere deres fællesskab. Det ses i gruppeaktiviteten, men findes

også indkapslet i gruppebeskrivelsen, hvor abstraktionen "at være danske sammen" tingsliggøres i gruppens "procedure" eller "retningslinjer" (Wenger, 2004, s. 73). Gruppens "om"-afsnit er med til at skabe disse rammer. Fx forekommer ordet "hygge" (både i sammensætninger og afledninger) ni gange i den korte introduktionstekst og fremstår næsten karikeret i sætninger som "En hyggeklub for hyggelige danskere...". En del af praksisfællesskabets fælles repertoire er således tydeligvis ordet "hygge/hyggeligt" (Wenger, 2004, s. 101). Den gentagne brug af ordet "hygge" bruges til at skabe en tydelig fælles referenceramme (Olsson, 2018, s. 119). Igennem opslaget får vi fællesskabets definition af ordet. Fodbold og politik må ikke diskuteres i Hyggegruppen, og de emner kan derfor ses som "ikke-hyggelige". Frokost på en lokal cafe, churros med kakao, gin&tonic, sammenskudsgilder og æbleskiver er forslag til aktiviteter i gruppen og er derfor "hyggelige". Følgende opslag fra d. 24. marts 2025 illustrerer brugen af "hygge" yderligere.

Medlemmer, der deltog i arrangementet, kommenterer, at det var "hyggeligt" at være med, og medlemmer, der ikke deltog, kommenterer, at det så "hyggeligt" ud, og at de gerne ville have deltaget. Det er derfor ikke kun de fysiske medlemmer, der bruger det fælles begreb "hygge".

En stor del af gruppens aktivitet består af oprettede Facebook-begivenheder såsom gåture, restaurantbesøg eller cafeture, som man kan tilmelde sig. Men opslag om tidligere afholdte arrangementer er altså også omdrejningspunkt for gruppens aktivitet.

I opslagene er der billeder fra arrangementet og deltagerne. Alligevel interagerer flere medlemmer med indholdet, end dem der deltog. Et eksempel kan være dette opslag:

I eksemplet kan man i opslagsteksten og billederne se, at der var 24 deltagere til et arrangement d. 14. marts 2025. Men alligevel har opslaget 117 likes og 8 kommentarer. Selvom gruppen er skabt omkring de fysiske aktiviteter, modsat mange af de andre Facebook-grupper for danskere i Fuengirola/Costa del Sol, finder størstedelen af aktiviteterne alligevel sted online. Medlemmerne er stadig med, selvom de ikke fysisk er til stede. Dette kan skyldes, at man som perifert medlem stadig kan føle, at medlemskabet bidrager til ens identitet (Wenger, 2004, s. 78). Ifølge Wenger skabes denne identitet gennem deltagelse, som er interaktioner med diverse opslag samt tingsliggørelse, som netop *er* opslagene.

Det danskerne *gør sammen*, tingsliggøres i gruppens billeder og opslag. Hyggen konkretiseres i en række glade ansigter rundt om et bord. Selvom en del af gruppens praksis er fysisk forankret i form af fx gåture eller restaurantbesøg, vil jeg således ikke mene, at det er den overordnede praksis for dette fællesskab. Ud fra de begivenheder, der er oprettet samt opslag i gruppen, deltager typisk kun 10-30 personer i de fysiske aktiviteter. I en gruppe på over 1000 mennesker må der derfor være et større antal medlemmer, som aldrig har deltaget i de fysiske aktiviteter og måske aldrig kommer til det. Alligevel er de medlemmer af gruppen. Man har dermed mulighed for at være et medlem, der kommer til de fysisk planlagte arrangementer, et medlem, der primært deltager online, eller et helt perifert medlem, der primært kigger med (Wenger, 2004, s. 180).

Søren's fortælling: Det fysiske praksisfællesskab

Her er ikke så mange mennesker endnu, vi sidder ca. 8 i det udendørs telt foran cafeen. Bag ved os sidder nogle englændere og et par danskere, som Søren har peget ud. Menukortene og skiltene er på dansk og engelsk. Søren og jeg spiser begge en håndværker med ost. Der er en del støj givet antallet af mennesker i cafeen.
(Feltnote fra Little Miss Smoke d. 18/02-25 k. 11.27)

Søren bor i Fuengirola i vinterhalvåret og i Danmark i sommerhalvåret. I Fuengirola er han blevet en del af et praksisfællesskab, der centrerer sig om den danske cafe Little Miss Smoke. Ligesom i de andre danske fællesskaber jeg observerede, er det vanskeligt at indkredse én enkelt fælles virksomhed. Det skyldes, at fællesskabet dannes omkring selve det at mødes og være danske sammen. Deres praksis er at sidde på cafeer i byen og spise dansk mad. At de netop sidder på Little Miss Smoke og ikke for eksempel nabocafeen "Happy Days", der også serverer dansk mad, skyldes kvaliteten. Søren fortæller, at efter Happy Days ikke længere

er danskejet, er der mange danskere, som ikke besøger stedet, fordi kvaliteten er blevet dårligere. Her kunne man også forestille sig, at autenticitet kommer til at have en betydning for oplevelsen af den danske mad på Happy Days (Coupland, 2003). Søren fortæller, at Little Miss Smoke har et godt ry og at mange danskere besøger stedet.

Eksempel 5: Søren (S) på Little Miss Smoke

1. S: typisk så (.) kommer der en- (.)
2. rigtig mange herved (Little Miss
3. Smoke) sådan ved en eh tre fire tiden
4. om eftermiddagen
5. I: mhm okay [fedt]
6. S: [det er] næsten fast ritual
7. (.) så mødes man herved

Søren fortæller, at der er flest sæsonboende og mellem 10-20 fastboende med i fællesskabet, men at han har svært ved at fastlægge antallet af medlemmer. Det skyldes, at medlemmerne ikke altid er i Spanien samtidig, fordi både fastboende, sæsonboende og tilbagevendende turister indgår i fællesskabet. Som Søren fortæller i uddraget, er en del af gruppens fælles repertoire, at mødes dagligt på Little Miss Smoke. Her kan medlemmerne altid finde hinanden ved eftermiddagstid.

Trods det åbne format ved cafeen er fællesskabet ikke åbent for alle; optagelsesprocessen er anderledes end i de digitale fællesskaber. Man bliver ikke automatisk optaget ved at være dansker eller erklære sit medlemskab gennem en knap. Dette lærte Søren, da han ville deltage i fællesskabet.

Eksempel 6: Søren (S) på Little Miss Smoke.

1. S: man skal sgu ikke: eh (.) man
2. skal ikke: eh komme brasende ind
3. (.) i fællesskabet h det lærte jeg
4. ret hurtigt
5. I: okay hvordan det eller sådan
6. S: jamen det er: det er jo en
7. sammenspist kerne af folk
8. I: mhm

9. S: og hvis man bare kommer udefra og
10. tror man ejer det hele eller eh
11. bare lige kan hoppe ind i det (.)
12. det det skal man ikke men kommer
13. du (.) med sådan
14. lidt ydmyghed [og] s- spørger pænt
15. I: [mhm]
16. S: må jeg sidde ved jeres bord og dav
17. jeg hedder Søren og et eller andet
18. (.) så er der sgu ikke nogen
19. problemer
20. I: okay
21. P4:men de er sådan lidt eh gnavne
22. gamle mennesker der
23. I: ja er det rigtigt ((griner))
24. S: du skal fandme ikke (Søren vrænger
25. stemmen) vi har boet hernede i
26. tredive år og du skal fandme ikke
27. komme og lære os noget

I uddraget fortæller Søren om optagelsesprocessen til fællesskabet. Han fortæller, at danskergruppen er "sammenspist", og at medlemmerne kender hinanden godt. Her kan man ikke som udefrakommende komme "brasende" og forvente, at man nemt kan "hoppe ind i" fællesskabet. Man skal passe sin rolle som perifert medlem, indtil man kan bevæge sig ind på den indadgående bane og efterfølgende opnå fuldt medlemskab (Wenger, 2004, s. 180). Ens position som medlem afhænger på denne måde også af de andre medlemmer. Det fulde medlemskab lader til at tilhøre de ældre fastboende, som Søren laver sjov med i linje 14 og 15. Søren parodierer, hvordan de ældre "gnavne" medlemmer tilkendegiver deres meninger om de nye medlemmer: "du skal fandme ikke komme og lære os noget". Denne ytring trækker tråde til Jantelovens tiende "bud", der lyder "du skal ikke tro, du kan lære os noget." (Sandemose, 1933). Søren's ytring indikerer, at det er de ældre medlemmer, der er med til at bestemme, hvem der bliver optaget i gruppen, og hvilken position de nye får. De er de centrale medlemmer af fællesskabet og har haft mange år til at forme fællesskabet og

opbygge et fælles repertoire. Dette står i kontrast til de digitale fællesskaber, hvor optagelsen er let og åben. Sørens praksisfællesskab er bundet op på deltagelse og fysisk tilstedeværelse, hvorimod online-fællesskaber muliggør en udelukkende observerende rolle. Søren fortæller ikke selv, hvilken rolle han har i fællesskabet, men han har alligevel viden nok om deres fælles praksisser til at fortælle om optagelsesprocessen. Han behersker jargonen og fortalte mig allerede inden vores møde, at de kalder Little Miss Smoke for "missen".

Missen som vi kalder den
er perfekt...

Uddrag fra Facebook-samtale med Søren, 14/02-25

Søren bruger pronomenet "vi" som peger på hans praksisfællesskab, dem der mødes på cafeen. At kalde Little Miss Smoke for "missen" er en del af fællesskabets repertoire og er dermed almindeligt blandt medlemmerne (Wenger, 2004, s. 101). Gensidigt engagement spiller også en tydelig rolle, ikke bare i fællesskabets daglige café-ritualer, men også i den måde, medlemmer lærer de uskrevne regler og gradvist går fra perifert til centralt medlem (Wenger, 2004, s. 91). Ved at kalde Little Miss Smoke for "missen" skaber og validerer de både deres fælles sprog og tilhørsforhold – en fælles identitet, der forankres gennem regelmæssig fysisk tilstedeværelse og dermed gensidig anerkendelse.

KONKLUSION

Min undersøgelse viser, hvordan den danske diaspora i Fuengirola mobiliseres gennem hverdagspraksisser, fælles referencer og symbolske markører, som skaber en følelse af hjemlighed i et andet land. Analysen peger på, at begrebet om det forestillede fællesskab er med til at skabe incitament for

danskerne til at søge hinandens selskab og danne praksisfællesskaber. På samme måde som i Olssons undersøgelse om svenske expats, samler danskerne sig om en mere konservativ forståelse af danskhed, med gamle danske retter og nationale symboler såsom Dannebrog og højtider. Når man befinder sig i miljøet, fx på Club Danés, bruges de traditionelle symboler som et fundament, eller som Olsson skriver en "fælles referenceramme", der skaber en ramme for social interaktion. Rammen giver danskerne en række ressourcer, de kan benytte i socialiseringen: man kan altid tale om dansk mad, juleaften eller bare tale dansk med en anden. Af den årsag kan det også være svært at forandre denne opfattelse af "danskhed" på trods af, at den kan fremstå gammeldags. Til dette påpeger Olsson, at fællesskab omkring traditioner kan være med til at skabe en følelse af hjemlighed, tryghed og nostalgi, der medvirker til at fastholde traditionerne.

Gennem etnografisk feltarbejde, herunder interviews, observationer og analyse af digitale fællesskaber, har projektet vist, at 'danskhed' i en diaspora-kontekst udtrykkes og forhandles gennem sociale praksisser, der i nogle tilfælde tager udgangspunkt i nationale symboler. På baggrund af disse fund kan undersøgelsen perspektiveres til migrantsamfund i Danmark, hvor lignende mekaniser omkring nationalitet, nostalgi og fællesskab kan spille en rolle for, hvordan nye fællesskaber opstår og opretholdes. Undersøgelsen kan bidrage til forståelse af, hvordan kulturelle minoriteter generelt oplever tilhørsforhold og forhandler identitet i mødet med et nyt samfund.

LITTERATURLISTE

- Anderson, B. (2001). *Forestillede fællesskaber: Refleksioner over nationalismens oprindelse og udbredelse*. Roskilde Universitetsforlag. (Originalværk udgivet 1983).
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. SAGE Publications.
- Cohen, R. (1997). *Global diasporas: An introduction*. University of Washington Press.
- Coupland, N. (2003). Sociolinguistic authenticities. *Journal of Sociolinguistics*, 7(3), 417–431.
- Olsson, E. (2018). *Guiden till Spaniensverige: Diaspora, integration och transnationalitet bland svenska föreningar i södra Spanien*. Stockholm University Press.
- Wenger, E. (2004). *Praksisfællesskaber: Læring, mening og identitet*. Hans Reitzels Forlag. (Originalværk udgivet 1998).

OMSORG UDEN ØJENKONTAKT

Vera Holten Jacobsen

INDLEDNING

"Alle har brug for en at tale med."

Det er den første sætning i GirlTalks værdisæt. Bag den står en frivilligbaseret organisation med en vision om, at ingen piger skal mistrives. GirlTalk arbejder for at forebygge og afhjælpe mistrivsel blandt 12-24-årige piger og kvinder ved at styrke deres selvværd og hjælpe dem, der har det svært. En central del af dette arbejde er deres anonyme chatrådgivning. Chatten fungerer som et trygt digitalt rum for rådgivning, støtte og omsorg, der hver aften bemannes af frivillige ungerådgivere. Samtalernes emner spænder fra venskabsproblemer til overgreb, og rådgivningens formål varierer tilsvarende. At varetage chatten er derfor en praksis, der kræver sproglig omtanke. Et bærende element i rådgivningen er den omsorg, som rådgiverne udviser.

Mange har nok en intuitiv fornemmelse af, hvad omsorg er. Men hvordan gøres omsorg sprogligt? Jeg vil i denne artikel undersøge GirlTalks rådgiveres sprogbrug, som jeg betegner som omsorgssprog. Dette leder frem til mit forskningsspørgsmål, der lyder: Hvordan praktiserer GirlTalks rådgivere sproglig omsorg i den skriftlige kommunikation med anonyme unge piger og kvinder? Og hvordan opbygges der tillid mellem bruger og rådgiver? For at besvare disse spørgsmål vil jeg redegøre for eksisterende forskning i chatrådgivning for børn og unge. Jeg vil efterfølgende præsentere centrale begreber om omsorgssprog, som jeg vil benytte i min analyse. Disse tæller Deborah Way og Sarah J. Tracys (2012) karakteristika for medfølelse kommunikation, mentaliseringsteori (Fogtman 2014) samt registergørelse

(Agha 2007). Herefter vil jeg gennemgå mine data samt metodiske og etiske overvejelser. Slutteligt vil jeg benytte diskussionen til at belyse, hvordan resultaterne af min undersøgelse kan bidrage til forståelsen af omsorgssprog i digitale, frivillige rådgivningspraksisser.

TEORI

Chatrådgivning

I artiklen *Anonym chatrådgivning af børn og unge* (2008) undersøger Trine Natasja Sindahl de særlige muligheder og udfordringer, der er forbundet med online chatrådgivning af børn og unge. Undersøgelsen bygger på data fra seks forskellige anonyme chatrådgivningstjenester. Dataindsamlingen omfattede interviews, spørgeskemaer og observationer af samtaler (Sindahl 2008, 196-197). Analysen er baseret på samtaleobservationer, og resultaterne viser, at rådgiverne kan bruge hinanden som ressource i rådgivningen, når de sidder i samme rum. Dette er unikt for chatrådgivning, da rådgiveren ikke er i fysisk eller telefonisk kontakt med brugeren, og ses almindeligvis som en styrke i rådgivningen (Sindahl 2008, 201).

Sindahl peger på, at en del af samtals flow muliggøres af de teknologiske rammer. På nogle rådgivninger kan både bruger og rådgiver se, når den anden er i gang med at skrive, mens dette ikke er muligt hos andre. På de rådgivninger, hvor skriveaktiviteten er synlig, kan lange pauser (hvor brugeren aktivt skriver) tolkes som et tegn på, at brugeren formulerer noget betydningsfuldt for samtals indhold. Det skyldes, at den lange skrivetid kan betyde, at brugeren enten skriver en lang besked eller bruger lang tid på at formulere sig korrekt. Hertil vil pauser, hvor der ikke skrives, give anledning til, at rådgiveren tager kontrol over samtalen og spørger ind til brugeren. På rådgivninger, som

ikke har denne funktion, vil lange pauser i stedet kunne opfattes som tegn på distraktion. Hertil giver det skriftlige format mulighed for at kunne tage sig tid til at formulere og redigere beskeder. Dette ses som en fordel for rådgiverne, som derved kan sikre, at der holdes en rød tråd gennem samtalen, og at de kommer med de rigtige indsigter i forhold til brugerens eget bidrag (Sindahl 2008, 202-203).

På baggrund af resultaterne ser Sindahl et potentiale i chatrådgivningens evne til at nå udsatte børn og unge, som ellers kunne have svært ved at søge hjælp. Samtidig peger hun på, at der kan være udfordringer ved formatet, særligt fordi det kan være vanskeligt at sikre, at brugeren ikke parkerer sine problemer i chatten, uden at de bliver håndteret i den virkelige verden (Sindahl, 2008, 203-204).

I artiklen *Ulyst til livet - Livsliniens rådgivning af personer i krise* (2023) undersøger Caroline H. Bjørn, Frida M. Sillehoved og Stine A. H. Kisling Livsliniens chatrådgivning med fokus på rådgivernes sproglige praksisser. Deres sproglige etnografiske undersøgelse kombinerer analyse af chatudskifter, interviews med ansatte samt et *linguistic landscaping*-studie af Livsliniens plakater på togstationer. Linguistic landscaping er en metode til at undersøge skriftsprog i det offentlige rum. Dette kan være på skilte, butiksvinduer, graffiti, plakater osv. Metoden giver indblik i, hvordan sprog i det offentlige rum afspejler og former menneskelige praksisser og bidrager dermed til en sociolingvistisk forståelse af det undersøgte område (Blommaert & Maly 2014, 1-2).

Forfatterne peger på, at rådgiverne indtager forskellige roller i samtalen, bl.a. som ekspert over for novice (jf. Ochs & Schieffelin 2012), hvor deres sprog bliver forklarende og instruerende. Denne rolle kommer til udtryk i brugen af pronomenet *man*. I andre tilfælde tildeler rådgiveren ekspertrollen til brugeren, hvilket kommer til udtryk gennem brugen af *du*. Brugeren får ekspertrollen, idet rådgiveren lader brugeren selv forklare og definere sin situation (Bjørn et al. 2023, 20).

Med afsæt i Aghas (2007) register-begreb viser forfatterne, hvordan rådgiverne indgår i et fælles register. Til dette hører metakommunikation, anerkendelse samt sproglig opmuntring og støtte, hvilket bruges til at afstemme interaktionen og til at overbevise brugeren om, at hun/han er værdig (Bjørn et al. 2023, 25-28). En central del af Livsliniens sprogideologi er, at det skal være muligt at tale åbent og uden skam om selvmordstanker. Denne ideologi afspejler rådgiverne i chatten, hvilket skaber et trygt rum (Bjørn et al. 2023, 29-30).

Gennem deres linguistic landscaping-studie viser forfatterne, hvordan både placering og visuel udformning af Livsliniens plakater er strategisk udvalgt for at appellere til selvmordstruede personer og opfordre dem til at søge hjælp (Bjørn et al. 2023, 32-37).

Bjørn, Sillehoved og Kisling konkluderer, at rådgiverne navigerer i et sprogligt komplekst register, hvor de både skal vise omsorg og stille krav til brugerne. Hertil viser de, at chatrådgivningen er et aktivt forsøg på at aftabusere selvmordstanker hos brugerne (Bjørn et al. 2023, 40-41).

Omsorgssprog

Begreberne omsorg, compassion og omsorgssprog er centrale for min undersøgelse. I det følgende vil jeg definere deres betydning og min anvendelse af dem. Omsorg defineres i ordbogen som "(følelse bag) kærlig, hensynsfuld eller omhyggelig behandling eller pleje" (Den Danske Ordbog, u.å. b). Compassion (som jeg oversætter til *medfølelse*) defineres af Psykiatrifonden som "at være åben over for din egen og andres smerte og at have et ønske om at lindre denne smerte" (Psykiatrifonden, u.å.). På baggrund af disse definitioner er det mit argument, at medfølelse er drivkraften bag udførelsen af omsorg. Med andre ord motiverer medfølelse handlinger, som vi betegner som omsorgsfulde. Jeg benytter begrebet omsorgssprog til at betegne sproglige

udtryk og strategier, der er funderet i både medfølelse og omsorg.

Jeg vil i min analyse trække på de tre centrale karakteristika for medfølelse kommunikation, som Deborah Way og Sarah J. Tracy identificerer i artiklen *Conceptualizing Compassion as Recognizing, Relating and (Re)acting: A Qualitative study of Compassionate Communication at Hospice* (2012). På baggrund af kvalitative data bestående af fortællinger fra plejepersonale på et hospice, samt observationer og interviews udleder Way og Tracy (2012, 298) følgende tre karakteristika: genkendelse (*recognizing*), relatering (*relating*) og handling (*(re)acting*). Genkendelse indebærer at bemærke og tillægge mening både til det, der bliver sagt, og det, der ikke bliver sagt (fx kropssprog, tavshed eller tonefald). Det betyder, at man ikke bare hører, men forstår værdien i andres kommunikative signaler. Relatering indebærer, at man identificerer sig med, føler med og forbindes med en anden person på et åndeligt niveau. Slutteligt skal handlinger forstås som alt fra at give stilhed og plads til at massere fødder. Det handler om at have en fornemmelse for, hvad en anden person har brug for (Way & Tracy 2012, 300-307).

Christina Fogtmann har i *Forståelsens psykologi - mentalisering i teori og praksis* (2014) beskæftiget sig med *mentaliseringsbegrebet* (jf. Allen, Fongay & Bateman 2008). Mentalisering betegner evnen til at kunne indtage en indstilling, hvorfra man forstår de ønsker, behov og følelser, der ligger til grund for andres handlinger. Det forudsætter en åben tilgang til andres sind og en villighed til løbende at ændre sin opfattelse af dette (Fogtmann 2014, 7-9). I sundhedskommunikation lægges der vægt på relationelle kompetencer, der:

handler om at kunne reflektere over og anerkende patientens perspektiver, følelser, og holdninger, at vejlede patienten ud fra disse og at kunne udvide

og indtænke sin egne funktion i relationen til patienten (Fogtmann 2014, s. 113-114).

Denne definition af relationelle kompetencer taler ind i mentaliseringsteorien, og det viser vigtigheden af, at plejere udfører en mentaliserende praksis (Fogtmann 2014, 113-114). Mentaliseringsbegrebet kan minde om Way og Tracys (2012) begreb om genkendelse, idet de begge understreger betydningen af at kunne sætte sig ind i andre menneskers mentale tilstand, når man kommunikerer med sårbare mennesker.

En måde hvorpå mennesker mentaliserer er ved at benytte *mirroring*. Mirroring beskriver handlingen at imitere en anden person ved fysisk spejling, som kan indebære tilpasning i ansigtsudtryk, tale og kropsholdning, og det forbindes med relationsdannelse og empatisk forståelse (Davidsen & Fogtmann 2015, 162-166). Imidlertid peger min undersøgelse på, at mirroring også kan bruges i skriftlig kommunikation, da man kan tilpasse skrivestilen til at matche den anden part af samtalen. Dette kan indebære ordvalg, beskedlængde og brug af tegnsætning.

Registergørelse

Asif Aghas (2007) teori om *registergørelse* beskriver, hvordan sprog forbindes med sociale betydninger og bruges til at danne fællesskaber og sociale identiteter. *Registre* er kulturelt bestemte handlingsmåder, herunder sproglige ressourcer, der forbindes med bestemte sociale grupper eller situationer. Agha beskriver registre som:

cultural models of action that link diverse behavioral signs to enactable effects, including images of persona, interpersonal relationship, and type of conduct (Agha 2007, 145).

Registerdannelse angår et bestemt semiotisk repertoire, der passer til bestemte sociale praksisser og til bestemte mennesker, som udfører disse praksisser. Et registers repertoire består både af tale såvel som ikke-lingvistiske aspekter (fx påklædning) (Agha 2007, 147). Et individs registre repræsenterer vedkommendes forskellige sociale identiteter. Det betyder, at individer via registre kan få adgang til og blive accepteret i forskellige sociale praksisser (Agha 2007, 146).

Det er med Aghas forståelse, at jeg betragter omsorgssprog som et register, hvori Way og Tracys (2012) begreber om genkendelse, relatering og respons samt Fogtmanns (2014) forståelse af mentalisering indgår. Jeg vil i analysen undersøge, hvordan registret benyttes i GirlTalks rådgivning.

METODE OG DATA

Til min undersøgelse har jeg benyttet data fra GirlTalks hovedkontor i København. Grundet etiske og organisatoriske hensyn fik jeg ikke adgang til udskrifter af chatsamtaler. I stedet har jeg baseret min analyse på egne feltnoter fra en chatvagt, observationer af rådgivernes praksis og et kvalitativt interview. Derudover inddrager jeg også materiale hentet fra GirlTalks hjemmeside i analysen.

Efter at have skrevet og talt i telefon med en konsulent fra GirlTalk fik jeg mulighed for at observere et rådgivningshold på en af deres chatvagter. Chatvagten foregik i et rum på GirlTalks kontor, hvor fem rådgivere, to holdledere og jeg sad samlet omkring et bord - alle med en computer foran sig. Henvendelser fra brugere blev fordelt hos rådgiverne via et internt system, og rådgiverne tilkendegav selv, når de var klar til at tage imod en ny samtale. Under vagten indgik rådgiverne i en samtale med hinanden, som hver rådgiver hoppede ind og ud af alt afhængigt af, hvor optagede de var af henvendelser. Samtalen i rummet vil jeg

beskrive som hyggesnak, bl.a. om, hvad de havde lavet siden sidst og deres kommende planer. Snakken blev en gang imellem afbrudt, når en rådgiver havde brug for at drøfte en henvendelse. Omkring halvvejs inde i vagten blev der bragt en højtaler ind, som spillede lavmælt popmusik. Desuden havde holdet en snack-ordning, så der stod frugt, popcorn og cookies på midten af bordet, som en af de frivillige havde taget med. Stemningen i rummet var let og hyggelig, og det var tydeligt, at rådgiverne også indgår i et fællesskab i rummet, mens de fungerer i deres rolle som rådgivere.

Under vagten sad jeg imellem to rådgivere, hvis samtaler jeg observerede. På forhånd havde jeg fået tilladelse til at notere de ord og vendinger, som de benyttede i deres samtaler. Jeg fokuserede udelukkende på rådgiverne, da dette var undersøgelsens formål. Desuden havde brugerne af chatten, mens jeg var til stede, ikke givet samtykke til observationerne. Af den årsag har jeg ikke noteret oplysninger om brugerne eller deres henvendelser. Mine feltnoter fokuserer således udelukkende på rådgivernes sprogbrug, deres ageren i rummet og deres refleksioner om henvendelserne. Jeg har efterfølgende gennemgået mine noter og inddelt ord og vendinger i sproglige kategorier, som jeg har anvendt i min analyse.

Kort efter vagten var afsluttet udførte jeg et gruppeinterview med de to rådgivere, hvis samtaler jeg havde observeret. Jeg fik samtykke til at lydoptage interviewet, som jeg efterfølgende har deltransskriberet. Transskriptionerne er forholdsvis simple, da mit primære fokus er, hvad rådgiverne sagde snarere end hvordan. Rådgiverne er anonymiserede og vil kun blive refereret til som rådgiver(ne) eller hun/de. Interviewet havde til formål at belyse rådgivernes oplevelse af deres sprogbrug samt deres refleksioner over det at skabe tryghed i en digital kontekst. Jeg valgte at lave et gruppeinterview, da det var vigtigt for mig, at rådgiverne følte sig afslappede og godt tilpas. Samtidig var jeg bevidst om, at formatet kunne medføre, at rådgiverne influerede hinandens svar. Rådgiverne kendte ikke spørgsmålene på forhånd, da

jeg ønskede deres umiddelbare respons. Under interviewet var jeg bevidst om min egen tilstedeværelse og dennes påvirkning. Jeg forsøgte hverken at gøre min tilstedeværelse mindre eller større, men at indgå i interviewet på en måde, hvor jeg naturligt faldt ind.

ANALYSE

Den første etablering af tillid

Når brugere skal benytte chatfunktionen, skal de ind via GirlTalks hjemmeside. Det er derfor relevant at undersøge, hvordan GirlTalk som organisation positionerer sig herpå. Hjemmesiden er brugernes første møde med organisationen (GirlTalk findes også på sociale medier, og det er derfor også plausibelt, at dette kan være en brugers første møde). Det er her, brugerne danner et indtryk af, hvad GirlTalk står for og vurderer, om de har lyst til at benytte sig af deres tilbud. Derfor er det afgørende, at hjemmesiden formidler tillid og tryghed. I dette afsnit vil jeg lave en sproglig analyse af indholdet på den side, der præsenterer chatrådgivningen (der er tale om følgende side: <https://girltalk.dk/unge/chat-med-os/>).

På siden bliver man mødt med et billede i lyserøde farver med overskriften "CHAT MED OS", som matcher GirlTalks øvrige visuelle identitet med nuancer af lyserød, lilla og rød. Under overskriften står der:

GirlTalks chatrådgivning er for dig mellem 12 og 24 år. Du kan skrive med vores ungerådgivere hver aften. Du er altid anonym og kan trygt dele dine tanker med os. Vi glæder os til at skrive med dig *hjerte* (GirlTalk u.å.).

Teksten etablerer rammen for rådgivningen ved at nævne målgruppen, åbningstider, og at det er ungerådgivere, der varetager chatten. Sidstnævnte forsikrer om, at rådgivningen foregår i øjenhøjde med brugeren. Brugen af ordet *altid* signalerer stabilitet og pålidelighed, hvilket skaber et godt grundlag for tillid til selve rådgivningen. GirlTalks stabilitet underbygges af, at der linkes til deres andre tilbud i tilfælde af, at chatten er lukket, når brugeren besøger siden, hvilket understøtter tilgængeligheden. Sproget er præget af direkte henvendelser med pronomenet *du*. Det skaber en sproglig relation til det personlige pronomen *vi*, som repræsenterer GirlTalk og nærmere bestemt deres rådgivere. Hermed skabes der en forbindelse fra brugeren til rådgiverne. I teksten benyttes ordet *trygt*, som eksplicit siger, at chatrådgivningen er et tillidsrum, og som implicit fortæller brugeren, at brugeren ikke kan gøre noget forkert i chatten. Slutteligt benytter de sig af en hjerte-emoji, der både udtrykker varme og kærlighed samt appellerer til en yngre målgruppe, der antageligt er vant til at bruge emojis i skriftlig kommunikation.

Længere nede på siden beskrives chatten som "en personlig samtale mellem dig og en rådgiver" (GirlTalk u.å.). Det fremhæver, at samtalen foregår i et lukket rum, hvilket opfordrer til, at brugeren trygt kan dele sine tanker. Ordet *anonym* gentages flere gange på siden, hvilket understreger vigtigheden af fortrolighed i rådgivningen - og GirlTalks antagelse om, at dette er vigtigt for målgruppen. Under overskriften "Du er anonym" står der bl.a.: "Der er intet, der er for stort eller småt, vi vil altid gerne lytte" (GirlTalk u.å.). Her gentages *altid*, som igen signalerer stabilitet og tilgængelighed. Hertil fremgår det af teksten, at rådgiverne går ind til samtalen uden at dømme graden af alvorlighed i samtaleemnet. Når de benytter ordet *lytte*, forstås det ikke i den faktiske sanselige forstand. I stedet bruges ordet til at understrege, at rådgiveren aktivt retter sin opmærksomhed mod brugeren i løbet af samtalen. Yderligere udtrykker ordet en tæt fysisk forbindelse, som ikke egentlig eksisterer i det

skriftlige format. Det signalerer, at brugeren kan få intimiteten fra en fysisk tilstedeværelse uden at skulle møde, se eller tale med et andet menneske.

For at opsummere de ovenstående pointer peger jeg på, at teksten på GirlTalks "Chat med os"-side er formuleret således, at brugeren skal få tillid til selve rådgivningsformatet. Tilliden opbygges gennem direkte henvendelser, specifikke ordvalg som *altid*, *anonym* og *lytter* samt brug af en hjerte-emoji. Intentionen med disse midler er at skabe en følelse af tryghed, tilgængelighed og en personlig relation mellem bruger og rådgiver, som ligger til grund for, at tillid kan opbygges.

Rådgivernes perspektiv

Jeg vil i denne del af analysen se nærmere på det interview, som jeg udførte med to af GirlTalks rådgivere. Interviewet giver en indsigt i, hvordan rådgiverne selv opfatter og bruger deres sproglige rolle i chatrådgivningen.

Personlige tilgange til rådgivningen

I følgende transskription fortæller rådgiverne om deres personlige tilgange til sproget i samtalen. Her vil særligt mentaliseringetorien og mirroring-begrebet (jf. Fogtmann, 2014; Davidsen & Fogtmann 2015) blive relevant.

Transskription 2

01 R2: jeg (.) jeg har lidt svært ved at
02 holde det kort nogle gange *fniser*
03 R1: *fniser*
04 R2: ☺ nogle gange så tror jeg det sådan
05 altså ☺ det det både noget jeg
06 sådan gør bevidst altså skriver
07 nogle lidt lange beskeder (.) øhm:
08 for sådan at vise (.) tror
09 jeg at (0.5) øhm: (1) ja sådan (.)
10 smøre godt på med sådan anerkendelse
11 og sådan (0.5) øhm og få stillet
12 nogle gode spørgsmål og sådan nogle

13 ting (.) øhm: men nogle gange tror
 14 jeg måske også jeg skal sådan (.)
 15 øve mig i at holde det
 16 kortere (.) særligt til nogle af de
 17 der tolvårige som bare skriver ja
 18 nej ved [ikke]
 19 R1: [☺ jaer ☺]
 20 R2: øhm at det kan være sådan lidt
 21 overvældende at få en meget lang
 22 besked men (.) men jeg synes også
 23 (.) at jeg har erfaring med at det
 24 (.) lander ret [godt]
 25 INT: [mm]
 26 R2: og sådan få en (1) en sådan
 27 betænkssom (.) øh længere besked
 28 R1: [jaer]
 29 INT: [jaer] helt klart
 30 R1: ja (1) altså jeg bruger altid
 31 hjerter ☺ jeg tror bare at det
 32 sådan for at gøre det
 33 lidt mindre koldt når man så skriver
 34 ☺ øhm: (0.5) ja og ellers så tror
 35 jeg prøver og sådan tilpasse
 36 skrive:stilen til pigen (0.5) øhm
 37 fordi sådan nogle gange hvis
 38 man skriver lange beskeder så synes
 39 jeg at (.) så læser de kun det
 40 nederste spørgsmål eller sådan (.)
 41 øhm: så sådan ja jeg sådan jeg
 42 prøver at mixe det lidt

I transskriptionen ses det, hvordan rådgiverne selv er bevidste om deres sprogbrug. Begge rådgivere har refleksioner over, hvordan de kommunikerer, samt om det er godt eller dårligt. Det ses også, at begge rådgivere bruger deres erfaringer fra samtaler til den videre rådgivning. Det viser, at uddannelsen som rådgiver hos GirlTalk fortsætter gennem arbejdet, og at hver rådgiver finder sin personlige rådgivningsstil gennem erfaring. Rådgiver 1 nævner i linje 30-31, at hun altid bruger hjerter i sine beskeder. Dette gør hun for at beskederne virker mindre kolde. I linje 35-36 tilføjer hun, at hun forsøger at tilpasse sig brugerens skrivestil. Når

rådgiveren matcher brugerens eget sprogbrug, gør hun brug af mirroring. Spejlingen viser sig som en tilpasning til brugeren, hvilket kan medvirke til at skabe identifikation. Dette er med til at styrke det relationelle forhold. Mirroring er som bekendt en metode til at mentalisere. Ved at matche brugerens skivestil kan rådgiveren sætte sig ind i brugerens sindsstemning. Hermed har hun et bedre udgangspunkt for at vide, hvordan hun kan hjælpe brugeren og bedst muligt håndtere den pågældende samtale.

GirlTalks værdisæt

GirlTalk har et meget klart værdisæt, hvor en hovedpointe er, at alle har brug for en at tale med. Når det er svært at tale med dem, man kender, så står GirlTalks rådgivere klar til at hjælpe. Jeg spurgte derfor rådgiverne om, hvordan de tolker og bruger GirlTalks værdier i rådgivningen. Transskription 3 er den ene rådgivers svar.

Transskription 3

01 R2: ja (.) jeg tror også sådan: (0.5)
02 jeg tror ikke jeg sådan har øh
03 GirlTalks sådan værdikodeks ☺ i
04 [hovedet ☺]
05 INT: [☺ nej ☺]
06 R2: hver gang jeg er på vagt men men:
07 (0.5) altså du kunne jo også høre at
08 vi sad og snakkede om sådan (1) ja
09 at at vi skrev med en hvor vi var i
10 i tvivl om hun (1) talte sandt
11 INT: ja
12 R2: men sådan (1) jeg går eller sådan:
13 selvom man kan sidde med den følelse
14 som som rådgiver så synes jeg altid
15 (.) at jeg og de andre rådgivere
16 sådan (1.5) går ud fra at det er
17 sandt [eller sådan]
18 INT: [mm]
19 R2: man må gå ind til samtalen med (1)
20 øhm: (1) ja sådan intentionen om at
21 stole på den person man skriver med
22 og gå ud fra (1) at (.) de har en

23 grund til at skrive ind (.) eller
24 sådan at (.) ja de skriver ind for
25 at (.) blive lyttet til og blive
26 hørt og sådan alle fortjener at
27 blive taget lige [alvorligt]
28 INT: [mm]
29 R2: selvom (.) man måske tænker sådan åh
30 det her det da et (.) det da et ret
31 ligegyldigt problem eller sådan men
32 det er det ikke for den person man
33 skriver med så sådan (1) det tror
34 jeg altid jeg har i baghovedet at
35 uanset (.) hvem jeg skriver med
36 og hvor lille eller hvor stort det
37 de skriver ind med er så (.) vil jeg
38 altid sigte efter at tage det (.)
39 alvorligt

I denne del af interviewet giver rådgiver 2 udtryk for tilgangen, man som rådgiver skal have til jobbet. Den episode, hun henviser til i linje 7-10, foregik under chatvagten, hvor rådgiver 1 havde en samtale med en bruger, hvis historie ikke helt hang sammen. Efter samtalen sluttede, fik en af de andre rådgivere en henvendelse. Her fortalte brugeren nogenlunde de samme ting, som den bruger, rådgiver 1 havde chattet med. Derfor var rådgiverne i tvivl om, hvorvidt det var den samme bruger, samt om historien var sand. Ikke desto mindre blev den taget alvorligt, og rådgiverne svarede med samme interesse og hjertelighed, som de ville i enhver anden samtale. Dette kan ses som udtryk for Way og Tracys (2012) begreb handlinger. Handlingen består her i at fornemme, at brugeren har en årsag til at skrive ind, også selv hvis hun ikke fortæller sandheden. På den baggrund handler rådgiverne ved at møde brugeren med det samme omsorgssprog, som de ellers bruger.

Sprogbrugen i praksis

I denne del af analysen vil jeg rette fokus mod de ord og vendinger, som jeg har noteret i mine feltnoter fra rådgivernes sprogbrug i chatsamtalerne.

Anerkendelse og emotion

En stor del af rådgivernes register består af anerkendelse og bekræftende udtryk. Anerkendelsen kommer til udtryk i ytringer som "det må være en ret vild oplevelse", "det kan jeg godt forstå", "jeg forstår godt..." og "så kan jeg godt se...". Rådgiverne forholder sig dermed til, hvad brugerne skriver ved at være forstående, lyttende og ikke-dømmende. Det er en sproglig måde at møde brugeren med åbne arme. Med Way og Tracys (2012) termer kan dette ses som et udtryk for genkendelse, hvor rådgiveren arbejder for at sætte sig dybere ind i brugerens fortælling.

Rådgiverne sørger også for at anerkende, at brugeren har kontaktet GirlTalk. De skriver fx "jeg synes du har været virkelig sej og god til at dele dine tanker med mig", "jeg synes, at du er mega sej" og "jeg er virkelig glad for at du skrev ind til os". Ved at anerkende brugerens henvendelse sørger de for at udtrykke, at brugerens henvendelse er værd at bruge tid på og dermed, at brugeren er værd at bruge tid på. Brugen af de personlige pronomener *du* og *jeg* understøtter chattens lukkede rum. Ved at bruge disse pronomener frem for fx *nogen*, *alle*, *man* gør rådgiveren samtalen personlig og intim.

Rådgiverne bruger bekræftelse til at anerkende brugernes historier. Det viser sig fx i beskeden "det fortjener du ikke". Ordet *fortjene* betyder ifølge ordbogen at

være værdig til at modtage noget i kraft af en
bestemt handlemåde eller opførsel eller pga.
bestemte egenskaber (Den Danske Ordbog u.å. a).

Ifølge ordbogen skal man altså kende til en persons handlemåde, opførsel eller egenskaber for at kunne

bestemme, hvad de har gjort sig fortjent til. I realiteten ved rådgiveren ikke disse ting om brugeren. Når hun alligevel giver udtryk for, at brugeren er blevet uretfærdigt behandlet, er det for at vise en ubetinget omsorg. Rådgiveren er på brugerens side og ønsker ikke at stille kritiske spørgsmål eller udfordre historien. Bekræftelsen bliver altså brugt til at skabe tillid i samtalen, så brugeren føler sig tryk ved at dele sine tanker.

Emotionelle udtryk bruges i form af udråbsordene *årh* og *åh*. Disse ord har ikke en konkret betydning men bruges for at udtrykke medfølelse. Brugen kan ses i relation til Goffmans (1978) begreb *response cries*. Response cries betegner et ord eller en lyd, der laves som en reaktion på, at noget sker (fx lyden *uh* når man er ved at snuble). Goffman ser response cries som noget, mennesker producerer, når de ikke indgår i en social interaktion. Dog kan begrebet også bruges i situationer, hvor man vil udtrykke en information til andre (Keevallik et al. 2025, 91). I denne forstand kan udråbsordene ses som rådgivernes måde at udtrykke en emotionel reaktion over for brugerne. Til samme formål gjorde rådgiverne brug af hjerter ("<3"), som symboliserer kærlighed. I løbet af chatvagten nævnte flere af rådgiverne, at det kan være svært ikke at lyde hård over chatten. Ved et fysisk møde ville rådgiveren kunne udvise empati ved hjælp af ansigtsudtryk og benytte toneleje til at fremlægge sine pointer på en kærlig måde. Når dette ikke er muligt i en chat, kan brugen af hjertet fungere som en erstatning.

Spørgsmål og samtalens flow

En stor del af rådgivningen går ud på at stille spørgsmål. De stilles ofte i slutningen af rådgiverens besked og kan være formuleret på forskellige måder. Spørgsmålene bruges til at mentalisere, da rådgiveren opnår en større indsigt i brugerens situation og dermed bedre kan hjælpe. Derudover hjælper spørgsmålene også til at sætte refleksioner i gang hos brugeren, så brugeren derved selv kan opnå en større indsigt i sine følelser og tanker. Disse spørgsmål formuleres ofte som

"hvordan kan det være...?", "hvorfor tror du...?" eller "betyder det xx eller xx?". Udover at være informationsindsamling fungerer de som invitationer til tryk deling. Yderligere får de samtalen til at flyde og sørger for, at den holdes i gang. Under chatvagten observerede jeg, at en rådgiver skrev "du nævnte" i en samtale. Dette fortæller brugeren, at rådgiveren er investeret i samtalen, og at hun aktivt arbejder for at hjælpe brugeren.

Rådgiverne benytter sig også af *facework* (jf. Goffman 1967). Goffmans begreb *face* skal forstås som den positive værdi, en person tillægger sig selv ved at opføre sig på en bestemt måde i en social situation (Goffman 1967, 5). Facework henviser til det arbejde, man udfører for at modvirke truslen mod ens eget eller en andens face (Goffman 1967, 12-13). Dette blev brugt af en rådgiver, da hun ønskede at spørge ind til noget, som brugeren tidligere havde skrevet, for bedre at forstå brugerens situation. I stedet for at stille spørgsmålet i hv-form skrev rådgiveren "jeg er lidt nysgerrig på...". Brugen af ordet *lidt* i denne sammenhæng nedtoner den sproglige handling at stille et spørgsmål. Spørgsmålet bliver derved formet som en invitation til at dele. Det kan hjælpe til at opretholde brugerens face, så brugeren ikke føler sig misforstået eller angrebet. Hertil tillader det rådgiveren at dreje samtalen i en bestemt retning, som kan sikre samtals flow. Facework blev også brugt i situationen, hvor rådgiverne var i tvivl om, hvorvidt en bruger talte sandt. I stedet for at stille kritiske spørgsmål eller på anden vis betvivle brugeren, accepterede rådgiveren historien og responderede anerkendende og interesseret. Brugen af facework benyttes altså til at opretholde brugernes face, så de ikke føler sig dømt i samtalen.

Nærvær i det digitale rum

Som tidligere nævnt bliver der i forbindelse med chatrådgivningen benyttet verber, der relateres til en fysisk aktivitet, såsom at *lytte*. Mine data viser, at dette også forekommer i rådgivernes sprogbrug. Rådgiverne starter

første besked med en variation af "Hej og velkommen til GirlTalk". Velkomsten fungerer som en måde at forankre samtalen i et fysisk fællesrum, der ikke eksisterer. Tendensen fortsætter i rådgivernes ordvalg, hvor de benytter *snakke* og *høre* frem for *skrive* og *læse*, hvilket forstærker følelsen af nærvær. Ved at imitere en fysisk tilstedeværelse kommer samtalen tættere på, end hvis man anerkender det skriftlige, anonyme format. Det medvirker til at skabe en intimitet, som bruges til at opbygge den personlige kontakt i samtalen.

Yderligere bliver chatrådgivningen forankret i et åndeligt rum. En af rådgiverne brugte formuleringen "jeg er her for dig" i samtalen. Ordet *her* refererer ikke til et fysisk sted, men et åndeligt, emotionelt rum, som bruger og rådgiver deler i samtalen. Herved kan rådgiveren fastslå sin tilstedeværelse som dybere end blot en rådgiver. Dette kan ses som Way og Tracys (2012) begreb om relatering, hvor man forbindes med en anden person på et åndeligt niveau.

DISKUSSION

På baggrund af analyserne er det tydeligt, at rådgiverne anvender et omsorgssprog, der afspejler GirlTalks vision om at afhjælpe mistrivsel blandt unge piger og kvinder. Men hvilken slags omsorg er det udtryk for? Og hvilke paradokser opstår i mødet mellem det nære sprog og den fysiske distance?

Omsorg kan vise sig på mange forskellige måder. Det kan være sygeplejerskens nærvær eller en mors kærlige blik. GirlTalks rådgivere udviser omsorg i en professionel ramme, hvor sproget peger på et andet ideal: rådgiveren som en ven. Den venskabelige omsorg er ikke autoritativ og har ikke nødvendigvis de rette svar, men er baseret på nærvær og medfølelse. Rådgiverne lytter, anerkender og spejler - og skaber derigennem en relation, der i sin form kan minde om

et venskab. Rådgiverrollen indbefatter altså mere end bare at rådgive, da hun også er en samtalepartner og en fortrolig.

Imidlertid adskiller omsorgen sig også fra den normale venskabelige omsorg. Den udføres i en tidsbegrænset ramme præget af anonymitet. Hver samtale varer maksimalt en time, hvilket uundgåeligt afgrænser relationens varighed, uanset hvor godt samtalen ellers går. Anonymiteten er samtidig en forudsætning for, at samtalen kan finde sted. Den bidrager højst sandsynligt til den tryghed, der gør, at brugeren vil benytte chatten. Disse to aspekter af formatet skaber i princippet en afstand mellem rådgiver og bruger. Men det står i kontrast til den nære kontakt, der etableres i sproget. Det er måske netop i dette spændingsfelt mellem formatets distance og sprogets intimitet, at chatrådgivningen fungerer. Chatten skaber et rum, der på én og samme tid er helt tæt på og uendeligt langt fra. Det er fyldt med omsorg, men uden forpligtelse. Brugeren kan til enhver tid vælge at afbryde samtalen, men også at udnytte den fulde time. Uanset hvad vil rådgiverne være der, og de vil udføre den sprogligt komplekse rolle at udvise omsorg i skriftlig kommunikation.

Med udgangspunkt i rådgivningen hos GirlTalk bidrager denne artikel til forståelsen af online chatrådgivningstjener som mere end et sted, hvor brugere kan få hjælp og vejledning. Det er et trygt rum, hvor der både er plads til store og små problemer. Det er omsorg. Det er menneskelighed.

Min analyse giver kun et øjebliksbillede af, hvordan rådgiverne bruger sproget i praksis. At følge rådgiverne over længere tid kunne give indblik i, hvordan sproglig omsorg udvikles, tilpasses og måske varierer - og dermed bidrage til en bredere forståelse af digitalt omsorgsarbejde i chatrådgivning.

KONKLUSION

"Alle har brug for en at tale med."

Dette er en overbevisning, som GirlTalks chatrådgivere deler. Det er på den baggrund, at de frivilligt indgår i chatsamtaler med unge piger og kvinder, der har noget på hjerte. I denne artikel satte jeg mig for at undersøge, hvordan omsorg gøres sprogligt i GirlTalks chatrådgivning. Jeg har derfor analyseret GirlTalks hjemmeside, et interview med to rådgivere samt sprogbrugen i aktuelle chatsamtaler. På baggrund af mine analyser kan jeg konkludere, at sprogbrugen viser sig som omsorg ved hjælp af bl.a. skrivestil, anerkendelse og spørgsmål.

Rådgiverne benytter omsorgssprog, der afspejler GirlTalks værdisæt og vision om, at ingen unge piger eller kvinder skal mistrives. Rådgivningen lægger vægt på relationen, og analysen viser, hvordan sproget bruges til at skabe tillid og omfavne både brugeren og brugerens fortælling. Til dette formål anvender rådgiverne bl.a. mentalisering og mirroring (jf. Fogtmann 2014), genkendelse og relatering (jf. Way og Tracy 2012) samt facework (jf. Goffman 1967). Disse metoder kommer til udtryk i et fælles omsorgsregister (jf. Agha 2007). Spændingsfeltet mellem intimiteten i sproget og afstanden i formatet skaber et udgangspunkt for, at brugerne trygt kan dele deres tanker og følelser. I samtalerne lægges der vægt på den personlige relation mellem rådgiver og bruger, som danner grundlag for rådgiverens brug af omsorgssprog. Artiklen taler ind i forskningen om chatrådgivning, hvor den bidrager til forståelsen af, at rådgivning handler om mere end blot at give gode råd. Det handler om at udvise omsorg for den, der har brug for det. Det handler om at være tilgængelig uden at forpligte.

LITTERATUR

- Agha, Asif (2007): *Language and Social Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bjørn, Caroline H.; Sillehoved, Frida M & Kisling, Stine A. H. (2023): Ulyst til livet: Livsliniens rådgivning af personer i krise. In: Martha Sif Karrebæk & Janus Spindler Møller (red.): *Fra S-togspendlere til landbrugsmedarbejdere*, 9-42. *Københavnstudier i tosprogethed*, 85. København: Københavns Universitet.
- Blommaert, Jan & Ico Maly (2014). Ethnographic linguistic landscape analysis and social change: A case study. *Tilburg Papers in Culture Studies*, No. 100, 1-27.
- Davidson, Annette Sofie & Christina Fosgerau Fogtmann (2015). Mirroring patients – or not. A study of general practitioners and psychiatrists and their interactions with patients with depression. *European Journal of Psychotherapy & Counselling*, 17(2), 162-178.
- Den Danske ordbog (u.å. a): fortjene. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Web: 31. maj 2025. Lokaliseret på: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=fortjene>
- Den Danske Ordbog (u.å. b): omsorg. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Web: 31. maj 2025. Lokaliseret på: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=omsorg>
- Fogtmann Fosgerau, Christina (2014). *Forståelsens psykologi: mentalisering i teori og praksis*. København: Samfundslitteratur.
- GirlTalk (u.å.). Chat med os. Web: 26. maj 2025. Lokaliseret på: <https://girltalk.dk/unge/chat-med-os/>
- Goffman, Erving (1967). *Interaction Ritual*. New York: Doubleday.
- Keevallik, Leelo; Hofstetter, Emily; Löfgren, Agnes & Wiggins, Sally (2025). Response cries and syntax. *Journal of Pragmatics*, 240(2025), 91-108.

- Psykiatrifonden (u.å.). Det Mentale Motionscenter: Compassion. Web: 30. maj 2025. Lokaliseret på: <https://psykiatrifonden.dk/hjaelp-raadgivning/mentale-motionscenter/mentale-motionscenter-compassion>
- Sindahl, Trine Natasja (2008). Anonym chatrådgivning af børn og unge. Nordisk Sosialt Arbeid, 28(3-4), 194-206.
- Way, Deborah & Sarah J. Tracy (2012). Conceptualizing Compassion as Recognizing, Relating and (Re)acting: A Qualitative Study of Compassionate Communication at Hospice. Communication Monographs, 79(3), 292-315.

TRANSSKRPTIONSNØGLE

- [] overlap i tale
: lang vokal
(.) kort pause i tale under 0.5 sekunder
(1.2) pause i tale angivet i sekunder
☺ omringer tale med smil i stemmen
** omringer lydlig handling "

MERE TUSCH, MINDRE FILTER – LATRINALIA PÅ OFFENTLIGE TOILETTER I KØBENHAVN

Cecilie Borch Frøtlund & Clara Bæk Andreis

INDLEDNING

Selv de mest oversete steder i byen kan gemme på overraskende indsigter - og måske findes nogle af de ærligste, vildeste og mest rå ytringer ikke på sociale medier, i bøger eller i gadebilledet, men snarere på døren til en toiletbås. Offentlige toiletter fungerer som et slags hemmeligt forum, hvor brugere - i al anonymitet - udtrykker følelser, politiske holdninger, identitet og humor. Med fokus på den såkaldte toiletgraffiti - eller *latrinalia*, et begreb introduceret i 1966 af den amerikanske folklorist Alan Dundes - undersøger vi tekstuelle og visuelle ytringer på offentlige toiletter. Med udgangspunkt i en sprogligt etnografisk tilgang ser vi nærmere på, hvordan skriftlige ytringer på offentlige toiletter fungerer som dialogiske, anonyme og kønnede praksisser. Hvad sker der, når nogen skriver noget, de måske aldrig ville sige højt - og når nogen svarer tilbage, uden at parterne nogensinde mødes?

Vi interesserer os særligt for, hvordan indholdet i ytringerne varierer mellem herre-, dame- og unisex-toiletter, og hvordan toiletrummet særlige karakter påvirker de skriftlige udtryk. Inden vi gik i gang med undersøgelsen, opstillede vi en række hypoteser med udgangspunkt i toiletternes kønnede kategorisering. På dametoiletterne forventede vi primært at finde politiske ytringer, kærlighedserklæringer og navne, mens vi antog, at forekomsten af tags ville være begrænset. På herretoiletterne regnede vi med at finde flere tags og klistermærker - særligt

med reference til fodbold, seksuelt eksplicit indhold eller politiske emner - men færre personlige ytringer.

I forhold til unisex-toiletterne forventede vi en sammensmeltning af de to typer: en bredere variation af skriftlige udtryk, herunder digte, navne, slogans, tags og klistermærker. Vi anvender termene "dame-" og "herretoiletter" for at afspejle de fysiske betegnelser på de undersøgte toiletter. Vores hypoteser om kønnede forskelle i latrinalia tager udgangspunkt i tidligere forskning (fx Dundes, 1966; Amevuvor & Hafer, 2018), der ofte opererer med binære køns kategorier, men vi anerkender, at kønsneutrale rum som unisex-toiletter kan afspejle en bredere vifte af identitetsudtryk, idet de bruges af personer, der ikke nødvendigvis identificerer sig inden for en binær kønsforståelse. Sådanne rum kan derfor skabe grundlag for mere mangfoldige sproglige praksisser og ytringer. I diskussionen reflekterer vi over, hvordan disse forventninger og forestillinger er blevet til og vurderer, i hvilken grad vores hypoteser bliver be- eller afkræftet af det indsamlede materiale. Artiklen indledes med en præsentation af teori og metode efterfulgt af en analyse i to dele: først en semiotisk og sproglig gennemgang af det indsamlede materiale og dernæst en sociolingvistisk fortolkning, som forankrer det sproglige udtryk i dets sociale kontekst.

Afslutningsvis samler vi op på analysen med en konklusion, der adresserer undersøgelsens centrale spørgsmål:

Hvordan praktiseres linguistic landscaping på offentlige toiletter som en anonym, dialogisk og kønnet skriftpraksis?

TEORI

Sproglig etnografi

Sproglig etnografi er en tværfaglig tilgang til studiet af sprog som et socialt og kulturelt fænomen (Karrebæk & Møller, 2021). Den tager udgangspunkt i, at sprog ikke blot afspejler, men også aktivt skaber sociale relationer og samfundsstrukturer. Gennem etnografiske metoder undersøger vi, hvordan sproglig praksis både formes af og former de sociale sammenhænge, som den indgår i (ibid.:2021).

Graffiti og latrinalia

Graffiti kan defineres som tekstuelle, symbolske eller billedlige udtryk på mure, vægge og andre overflader, som tit er lavet uden officiel tilladelse og dermed er i strid med lovgivningen (Jørgensen 2008: 237). Den udføres typisk med spraymaling eller tusch og fjernes ofte, hvilket skaber en vedvarende kamp mellem myndigheder og graffitimalere, hvor graffitien fungerer som et redskab til at vinde hævd i byens rum.

Begrebet latrinalia dækker over de beskeder og billeder, der typisk skrives eller tegnes i toiletbåse (Dundes, 1966). Selvom denne form for graffiti ofte opfattes som hærværk, peger Jocelyn Amevuvor og Greg Hafer på, at latrinalia samtidig udgør et socialt fænomen og en kommunikativ praksis, der producerer sprogligt data. Netop derfor betragtes latrinalia også som et relevant undersøgelsesfelt inden for sociolingvistikken (Amevuvor & Hafer, 2018:90). Som Gonos, Mulkern og Poushinsky (1976) påpeger, fungerer latrinalia som en mulighed for at "udtrykke ideer uden for det normaliserede miljø, fordi det er en form for anonymt udtryk" (Amevuvor & Hafer, 2018:91), eller som Peter Backhaus (2006) formulerer det: "any piece of written text within a definable frame" (Amevuvor & Hafer, 2018:93).

Netop anonymiteten skaber et frirum, hvor folk kan ytre personlige eller kontroversielle synspunkter uden risiko for en direkte social konfrontation eller sanktion. Samtidig kan latrinalia og graffiti forstås som en særlig type sproglig praksis, der med Ben-Rafaels (2009) begreb udgør en *bottom-up* del af linguistic landscape - altså sproglige ytringer, som ikke er produceret af officielle institutioner, men af brugere i det offentlige rum (Amevuvor & Hafer, 2018:93).

Som Ben-Rafael formulerer det, bliver sådanne ytringer ofte brugt til at markere "‘who they are’ in front of ‘who they are not’"), hvilket afspejles i de mange latrinalia-ytringer, der kommenterer eller udfordrer normer, politik, seksualitet eller andre institutionelle rammer (Amevuvor & Hafer, 2018:93). Latrinalia forekommer hyppigt i kønsopdelte toiletter, hvilket har været genstand for flere undersøgelser. I den tidlige forskning fandt Dundes (1966) og Arluke et al. (1987), at mænds toiletter oftere rummede større mængder graffiti med et tydeligt seksuelt indhold og stærkere territoriale udtryk i form af markeringer af tilhørsforhold, mens kvinders toiletter indeholdt mindre graffiti. Senere studier (Farr & Gordon, 1975; Bartholome & Snyder, 2004) udfordrede dette billede ved at argumentere for, at kvindetoiletter i lige så høj grad blev brugt til at skrive graffiti. Disse resultater er dog siden blevet betvivlet af nyere forskning (Amevuvor & Hafer, 2018:91).

Linguistic landscaping

For at undersøge latrinalia tager vi teoretisk afsæt i Jan Blommaerts og Ico Malys teoretiske ramme om *linguistic landscaping*. Linguistic landscaping er et forskningsfelt inden for sociolingvistik, som beskæftiger sig med offentligt synlige tekster og tegn og defineres i teksten som "the presence of publicly visible bits of written language" (Blommaert & Maly, 2015:197). Dette omfatter en bred vifte af semiotiske udtryk - både professionelt fremstillede kommunikationsformer og uautoriserede, ikke-institutionelle tekster og tegn.

De uautoriserede og sommetider marginaliserede ytringer rummer potentiale for at belyse underliggende sociale relationer, magtstrukturer og kulturelle normer - ikke blot i det konkrete rum, men også i det omgivende samfund.

Et centralt analytisk redskab hos Blommaert og Maly er deres tilgang til at analysere tegn ud fra tre akser: *past*, *present* og *future* (ibid.:199-200). Den første akse, *past*, refererer til tegnets produktion og omhandler en undersøgelse af, hvem der har skabt tegnet samt, hvilke sproglige, materielle og sociale ressourcer, der er blevet anvendt i dets tilblivelse (ibid.:199). *Present*-aksen retter fokus mod tegnets placering i tid og rum og herunder dets fysiske lokalitet, det sociale rum det indgår i samt dets relation til andre omkringliggende tegn. Endelig beskæftiger *future*-aksen sig med tegnets intention og dets tiltænkte modtager. Denne dimension omfatter en analyse af, hvem den tænkte læser er, hvad afsenderen ønsker at kommunikere, og hvilken effekt eller handling tegnet søger at fremkalde.

Blommaert: Identitet og space and place teori

Med udgangspunkt i Blommaert og Malys tilgang til tegn i det offentlige rum inddrager vi desuden Jan Blommaerts identitetsteori, som er præsenteret i kapitlet *Identity in Discourse: A Critical Introduction* (2005). Her forstås identitet ikke som en fast og medfødt egenskab, men som noget, man *gør*, dvs. en praksis, der skabes og forhandles i konkrete, sociale og kommunikative sammenhænge (Blommaert, 2005:205). Identitet beskrives derfor som et "semiotisk potentiale", hvilket vil sige som muligheder for at iscenesætte bestemte identiteter gennem de sproglige og symbolske ressourcer, som man har adgang til (ibid.:207).

Blommaert pointerer også, at ikke alle har lige adgang til de sproglige og kulturelle ressourcer, der bruges til at udtrykke identitet som for eksempel ordvalg, stil, slang, billeder og kulturelle referencer. En anden vigtig pointe i Blommaerts teori er, at identitet ikke blot er knyttet til sprog og sociale relationer, men også til rum og sted. Han trækker

på en forståelse af *space* og *place* som en analytisk distinktion: *space* betegner et fysisk, neutralt rum, mens *place* opstår, når rummet tilskrives betydning, funktion og social værdi (ibid.:222).

Tim Cresswell beskriver *space* and *place* således: "When humans invest meaning in a portion of space and then become attached to it in some way (naming is one way) it becomes a place" (Cresswell, 2015:16). Det er altså først, når mennesker bruger, fortolker og indretter et rum, at det bliver til et *place*, og det sted bliver samtidig en ramme for, hvilke identitetsudtryk der er mulige eller acceptable. Sproglig praksis foregår derfor aldrig i et tomt rum, men altid et betydningsfuldt sted, hvor sociale normer og kulturelle forestillinger spiller en rolle. I vores analyse anvender vi Blommaerts forståelse af identitet til at undersøge, hvordan sproglige ressourcer i det offentlige rum kan fungere som platforme for midlertidige, dialogiske og ofte kønnede identitetskonstruktioner.

METODE OG DATA

Vores forskning er en sproglig etnografisk undersøgelse af offentlige toiletter med fokus på *linguistic landscaping* og semiotiske tegn. Vi har ønsket at forstå, hvordan toilettets brugere engagerer sig i en uformel og ofte anonym skriftlig kommunikation, og hvordan denne praksis både formes af og former rummet, som den optræder i.

Offentlige toiletter udgør et særligt krydsfelt mellem det offentlige og det private. Selvom de er fysisk tilgængelige for alle, fungerer de samtidigt som midlertidigt private rum. Netop denne dobbelthed gør dem til et unikt observationsfelt, hvor ytringer kan finde sted uovervåget i afgrænsede og semi-private rammer. Vi har nøje udvalgt toiletter for at indfange variation i latrinalia på tværs af køn

og placering. Dataindsamlingen foregik over to uger i maj 2025 gennem fotodokumentation og feltnoter med særligt fokus på antiautoritære tegn - altså ytringer, der ikke er opsat af myndigheder. De omkring 100 indsamlede fotografier blev systematiseret og analyseret. Først sorterede vi dem efter toilettets kønsmarkering, derefter kategoriserede vi dem efter udtryksform som for eksempel klistermærker eller tags, og til sidst analyserede vi dem og identificerede overordnede temaer så som politik, seksualitet og kærlighed.

På kortet nedenfor har vi angivet alle de steder, hvor vi har udført feltarbejde:

- Københavns Universitet Amager, Karen Blixens Vej 8, 2300 København
- Floss, Larsbjørnsstræde 10, 1454 København
- Offentligt toilet ved Torvehallerne og Israels Plads, Frederiksborggade 2, 1360 København

- Cafe Det Elektriske Hjørne, Store Regnegade 12, 1110 København
- Wall Street Pub, Gothersgade 2, 1123 København
- Offentligt toilet i Nyhavn, Nyhavn 47 C, 1051 Indre By

På baggrund af vores feltarbejde har vi udvalgt fire fotografier til nærmere analyse. Disse billeder stammer fra fire forskellige lokaliteter. Da det samlede feltarbejde blev gennemført på seks forskellige steder, indebærer udvælgelsen således en bevidst fravælgelse af materiale fra to lokaliteter. Dette skyldes vores analytiske fokus, hvor vi har prioriteret latrinalia, der fremstod som særligt relevante og analytisk interessante i forhold til undersøgelsens formål i kraft af deres variation i tematikker.

Et centralt analytisk og metodisk valg har været at undersøge både dame-, herre- og unisex-toiletter, da vi observerede, at toiletternes kønnede opdeling skaber forskellige betingelser for skriftpraksissen. Herretoiletter adskiller sig ofte markant fra dametoiletter i graden af privatisering pga. pissoirer.

ANALYSE

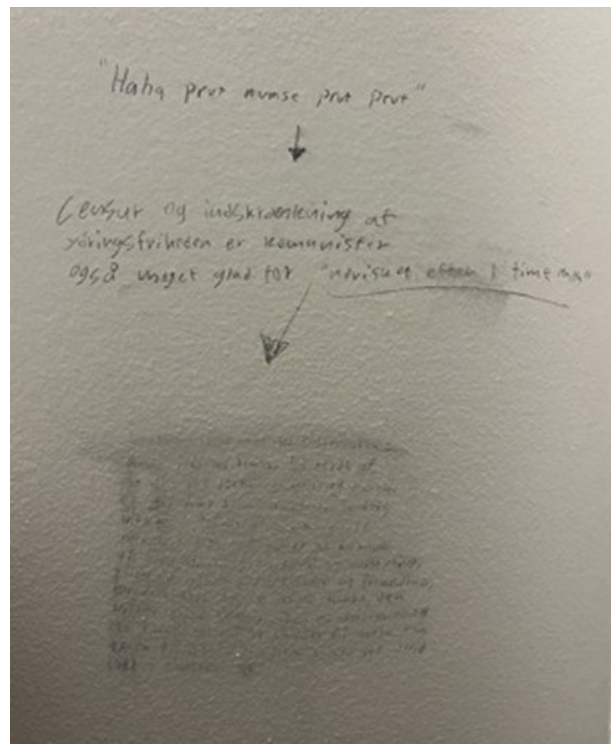
Indledning

I følgende analyse undersøger vi fire eksempler på latrinalia. Analyserne bevæger sig mellem et mikro- og makroniveau for at belyse, hvordan disse uautoriserede sproglige ytringer både fungerer konkret i deres lokale kontekst og samtidig afspejler bredere sociale og kulturelle dynamikker.

På mikroniveauet tager vi udgangspunkt i de enkelte tegns fysiske placering, form og sproglige udtryk. På makroniveauet sætter vi graffiti ind i en bredere samfundsmæssig og ideologisk ramme. Her undersøger vi, hvordan ytringerne kan forstås i forhold til normer for sprogbrug, forestillinger om

legitimitet samt spørgsmål om magt, identitet og marginalisering.

Politisk interaktion på Københavns Universitet. 1. Analyse:

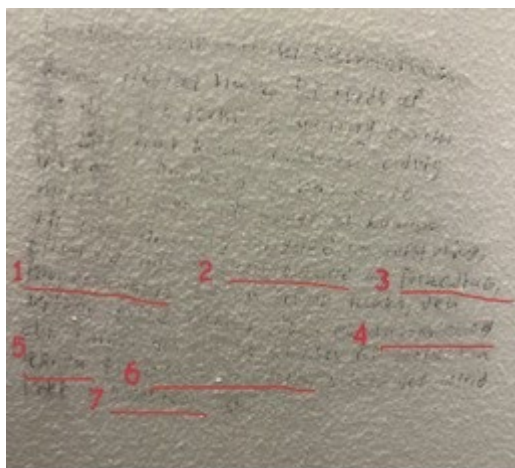
Kontekst og placering

Ovenstående billede er taget på Søndre Campus, Københavns Universitet Amager, Det Humanistiske Fakultet i en toiletbås på et unisex-toilet i bygning 12, 2. sal. På væggen ses tre forskellige ytringer, som vi analyserer enkeltvis.

Graffitien er skrevet med kuglepen direkte på væggen og fremstår som et spontant og anonymt udtryk fra studerende eller andre brugere af universitetets faciliteter. Dermed udgør dette toiletmiljø en interessant platform, hvor brugere interagerer med hinanden uden for institutionens officielle diskursive praksis, som for eksempel tæller undervisning.

Første ytring: Politisk budskab og aktivisme

Den første ytring i den nederste tekst bærer præg af politisk aktivisme. Selvom teksten er delvist udvisket og dermed vanskelig at læse i sin helhed, kan der stadig identificeres centrale ord og begreber som markeret på billedet nedenfor:

1: "komunistiske", 2: "hungersnød", 3: "folkedrab", 4: "Historiebog", 5: "asien", 6: "østen og vesten", 7: "blæsten"

Brugen af begreber med høj konnotation og historisk vægt peger på, at afsenderen har ønsket at skabe opmærksomhed omkring politiske eller historiske uretfærdigheder. Tekstens afsluttende rim, "blæsten" og "vesten", antyder, at der muligvis er tale om en digtform. Denne ytring er skrevet med kuglepen og siden forsøgt udvisket med et viskelæder. At den er udvisket vidner om en reaktion, sandsynligvis fra en anden

person, der har taget stilling til det skrevne. At teksten står tilbage i delvist udvisket form, placerer ytringen tidsligt i forhold til de øvrige - denne ytring var først på stedet og dannede grundlag for de efterfølgende interaktioner og reaktioner.

Sprogligt ses stavfejl som "komunistiske" med ét "m" og inkonsekvent brug af stort/lille begyndelsesbogstav ("Historiebog" vs. "asien"). Disse fejl står i kontrast til den akademiske kontekst på Det Humanistiske Fakultet, hvor korrekt sprogbrug forventes, og peger på en spontan skriveproces, hvor budskabet prioriteres over form. Ytringen fremstår ydermere som et forsøg på at ændre det sociale rum, et toilet, til et rum for politisk tale.

Gennem sit sprogbrug søger afsenderen muligvis at vække refleksion eller debat, og dermed transformeres det fysiske rum til et semiotisk rum med aktivistisk karakter. Set gennem Blommaert og Malys tre akser kan denne ytring analyseres yderligere: På *past*-aksen peger kuglepen og stavfejl på en spontan produktion, som muligvis er foretaget af en studerende med begrænsede sproglige ressourcer. På *present*-aksen er ytringens placering på et unisex-toilet på Det Humanistiske Fakultet central, da rummet muliggør anonymitet og dialog uden for institutionens sædvanlige rammer. På *future*-aksen synes ytringen rettet mod andre studerende med intentionen om at vække politisk refleksion eller debat, hvilket understreges af de stærke konnotationer i ord som "folkedrab" og "komunistiske".

Anden ytring: En reaktion og et forsvar for ytringsfriheden

Ovenover den første tekst er der tilføjet en ny ytring med en pil, som peger ned mod den udviskede tekst. Denne pil fungerer som et semiotisk tegn, der signalerer, at ytringen er en direkte kommentar og reaktion. Dette stemmer overens med Adam Trahans (2011) observationer om, at latrinalia sjældent er isolerede ytringer, men en løbende forhandling af meninger. Pilene mellem teksterne fungerer som semiotiske

markører for denne dialog (Wolff, 2011), hvor brugere direkte responderer til hinanden. Det er således en proces, der transformerer toilettet fra et neutralt *space* til et dynamisk *place* (Blommaert, 2005). Den udviskede tekst er altså ikke kun en censurhandling, men også et eksempel på Wolffs (2011) argument om, at latrinalia skaber dialog mellem brugere og institutionen. Svaret lyder: "Censur og indskrænkning af ydringsfriheden er kommunister også meget glad for. "Udvisket efter 1 time HaHa". Den sidste del er understreget, hvilket fremhæver det som en særlig vigtig pointe.

Der er stærke indikationer på, at denne ytring kommer fra samme person, der har skrevet den første tekst, som er blevet udvisket. Det kommer blandt andet til udtryk ved, at håndskriften er den samme. Afsenderen fremhæver dette som et problematisk indgreb i ytringsfriheden og retter kritikken mod kommunister, hvilket både sprogligt og tematisk kobler sig til den første ytring, hvor "kommunisme" nævnes. Her opstår altså et politisk ladet møde mellem to holdninger, hvor den anden ytring er en reaktion på udviskelsen.

Participation framework

Set i forhold til Goffmans *participation framework*, som handler om, hvordan forskellige deltagere indgår i en kommunikativ situation, er denne ytring stadig anonym, men den implicerer både forfatteren til den første ytring, den der har forsøgt at udviske den samt alle andre, der læser teksten (Goffman, 1979:11-14). Den deltagelsesmæssige ramme er dermed bred. De sproglige variationer kan læses som nedbrydning af normer for korrekthed og dermed som en yderligere markør for, at teksten eksisterer uden for den institutionaliserede diskursive ramme. Desuden anvendes anførselstegn på en måde, der ikke passer til normen - "udvisket efter 1 time HaHa" - hvilket forstærker indtrykket af, at vi har med et uformelt, emotionelt og måske lidt hånligt indlæg at gøre.

Tredje ytring: Ironisering og barnlig latterliggørelse

Den tredje og øverste ytring på væggen fremstår som en parodisk kommentar til den forrige tekst. Den er skrevet med en anden håndskrift og indleder med endnu en pil nedad, som peger på den anden ytring - igen et semiotisk tegn, der markerer, at vi har at gøre med en dialogisk interaktion. Teksten lyder: "Haha prut numse prut prut", skrevet i anførselstegn ligesom i den forrige ytring, og også denne er skrevet med kuglepen. Her er tonen markant anderledes. Hvor de to foregående ytringer bevæger sig i et politisk og aktivistisk felt - dog med stavfejl og uformel sprogbrug - skifter denne ytring til en barnlig og nedgørende form.

Der er tale om en tydelig latterliggørelse, som muligvis er rettet mod den anden skribent, der har skrevet om "censur" og "ydringsfrihed". Det kan også være en reaktion mod hele debatten og dermed mod både første og anden ytring. At skribenten anvender både "Haha" og anførselstegn på samme måde som i ytringen nedenfor, tyder på, at vedkommende bevidst adapterer og imiterer stilen som en form for sarkasme eller ironi. Denne ytring adskiller sig ved sin lave stil og sin humoristiske, men også potentielt nedladende karakter. Det fremstår ikke som et forsøg på at skabe politisk debat, da hele samtalen tværtimod reduceres til noget latterligt og barnligt. Det kan tolkes som en strategi til at afvæbne eller udstille de forrige ytringer som useriøse. Ifølge Blommaerts identitetsteori kan denne ytring ses som en identitetshandling, hvor afsenderen bevidst performer en humoristisk og anti-intellektuel rolle gennem barnlige udtryk som "prut numse prut prut". Denne identitetsperformance står i kontrast til de foregående ytringers forsøg på at konstruere en politisk eller ideologisk autoritet og kan tolkes som en strategi til at udfordre rummets alvorlige diskurs ved at gøre den latterlig.

Køn

Unisex-toilettets kønsneutrale karakter tilføjer en ekstra dimension til identitetsforhandlingen. Ifølge Amevuvor og Hafer (2018) varierer latrinalia ofte mellem kønsopdelte toiletter, hvor mænds toiletter typisk indeholder mere eksplicit indhold. I et unisex-rum som dette blandes potentielt kønnede udtryk, hvilket kan forklare den brede vifte af toner fra politisk aktivisme til barnlig humor, da rummet ikke begrænses af kønnede normer. Dette gør toilettet til et unikt *place*, hvor forskellige identiteter forhandles frit.

Ytringen repræsenterer ydermere en bevidst afvisning af institutionelle normer gennem sin barnlige og hånende tone, hvilket kan tolkes som en identitetsperformance (Blommaert 2009:208), der udfordrer den alvorlige og intellektuelle diskurs.

Delkonklusion

De tre toilet-ytringer viser graffitiens karakter som en uautoriseret, dialogisk praksis, der bryder med etablerede sprognormer (Jørgensen, 2008). Stavefejlen i den første ytring ("komunistiske" med ét *m*) og den inkonsekvente brug af store bogstaver ("Historiebog" vs. "asien") afviger fra standarddansk ortografi. Den bevæger sig i en gråzone mellem hærværk og politisk aktivisme, hvilket understøttes af Dundes (1966) og Amevuvor & Hafers (2018), som fremhæver latrinalia som anonyme, kontroversielle udtryk. Ytringernes dialogiske karakter ses i sekvensen: Den første tekst udløser en censurreaktion, den tredje ytring ironiserer med barnligt sprog, og dermed viser eksemplet, hvordan latrinalia både kan formidle alvor og dekonstruere andre brugeres identitet gennem humor.

No pride with the police. 2. Analyse:

Kontekst og placering

Dette billede er taget på dametoiletet på Floss - en tidligere 80'er punk- og rockklub i indre København, der i dag fungerer som værtshus for et bredt, subkulturelt publikum.

Midt i håndskrevne tags og graffiti ses et klistermærke med sloganet "NO PRIDE WITH THE POLICE" - en tydeligt aktivistisk ytring, der markerer en kritisk holdning til politiets rolle i queer-miljøet. Hvor universitetsmiljøets latrinalia fremstår mere reflekteret og debatpræget, er æstetikken her rå og direkte. Tegnet er et (uautoriseret) klistermærke, og således ikke lige så permanent som graffiti. Det signalerer aktivisme og en form for subkulturel tilstedeværelse. Det bryder med normer for autoriseret skrift i rummet, men er legitimt i miljøet. Selvom budskabet ikke er usædvanligt i alternative miljøer, er dets politiske skarphed markant mere radikal end mere generelle positive affirmationer (fx "Love is love").

Klistermærket passer til rummets karakter som et sted med et åbent og politisk bevidst klientel, hvor skriften

etablerer en konfronterende stemning snarere end et udelukkende æstetisk eller humoristisk budskab.

Participation framework og indeksikalitet

Klistermærkets budskab "NO PRIDE WITH THE POLICE" trækker på en historisk forankring af intern kritik inden for LGBTQ+-miljøet, med rødder i protester mod politiets deltagelse i Pride-parader og referencer til begivenheder som Stonewall-oprøret i 1969, hvor politivold mod LGBTQ-personer udløste organiseret modstand (Ganderup, 2019).

Denne historiske kontekst bidrager til budskabets indeksikalitet og underbygger dets legitimitet. På en hjemmeside, der sælger klistermærket tydeliggøres ønsket om at ære Prides oprindelse og markere afstand til institutioner, der historisk og i dag har undertrykt queer-personer. Hjemmesidens tekst understreger, at det at være queer ikke er et valg, mens det at være politibetjent er, og teksten fungerer både som en følelsesladet appel og en klar ideologisk positionering (Gagarim, u.å.; besøgt hjemmesiden d. 22. maj 2025).

I forhold til *past*-aksen er klistermærket en del af en større produktionsproces, hvor mange har adgang til både budskabet og muligheden for at sprede det. På den måde fungerer det som en kollektiv ytring, som er designet til at blive reproduceret og spredt i offentlige rum. Det progressive Pride-flag er en del af designet og støtter op om budskabet ved at udtrykke solidaritet med marginaliserede grupper. Som der står på klistermærkets hjemmeside, er de "meant to be spread" og er dermed en opfordring til handling, hvor modtageren også kan blive afsender. Dermed fungerer klistermærket ikke blot som en individuel ytring, men som et aktivistisk redskab, der indgår i en større kollektiv praksis, hvor ideologier og fællesskaber formes og forhandles.

Klistermærket fungerer dermed som en aktiv og performativ sproghandling: En opfordring til at reagere og positionere sig politisk. klistermærket kan ses som en form for *bottom-up* praksis (Ben-Rafael 2009), hvor politiske

ytringer indsættes i rummet uden autorisation, men med en intention om at udfordre magt og normer - i dette tilfælde ved at underminere politiets rolle i Pride. *Present*-aksen understreger, at ytringen er forankret i et rum, hvor politiske og personlige identiteter smelter sammen, og hvor der er plads til at udtrykke holdninger, som måske ikke ville have samme legitimitet i det offentlige rum. Med blikket rettet mod *future*-aksen fungerer budskabet som en appel til forskellige typer af modtagere. Det henvender sig både til dem, der allerede deler holdningen og måske ønsker at handle - og til dem, som endnu ikke har taget stilling, men som potentielt kan påvirkes.

Den primære modtager synes at være LGBTQ+-personer, og særligt dem, der deltager i Pride. I den forstand fungerer budskabet som en opfordring til debat inden for fællesskabet selv. Samtidig henvender ytringen sig også til alle dem, der bruger toilettet, som i dette tilfælde er dametoilettet på Floss.

Form og sproglige ressourcer

Klistermærket består af en kort og slagkraftig sætning i imperativ: "NO PRIDE WITH THE POLICE". Ordene "Pride" og "Police" er begge ideologisk ladede. De vækker associationer til henholdsvis queer-identitet og statslig magt, og sammenstillingen fremkalder en klar politisk konflikt mellem fællesskab og autoritet. Den visuelle udformning understøtter budskabet: Teksten står med store bogstaver, hvilket øger dens synlighed og styrke i rummet. Midt i klistermærket er et queerflag placeret, som fungerer som et visuelt anker og markerer, at ytringen kommer fra et LGBTQ+-perspektiv. Denne sammensætning gør budskabet umiskendeligt queer og aktivistisk.

I sin sproglige handling fungerer klistermærket som en eksplicit protest. I forlængelse af Ben-Rafael (2009) kan klistermærket ses som et eksempel på, hvordan brugere i det semi-offentlige rum positionerer sig sprogligt: "who they are in front of who they are not" (Amevuvor & Hafer, 2018:93). I

dette tilfælde markeres en afstandtagen fra mainstream Pride og en identifikation med en radikal queer-aktivisme.

Delkonklusion

Analysen af klistermærket på Floss' dametoilet viser, hvordan anonymitet, dialog og køn flettes sammen i en performativ skriftpraksis, hvilket vil sige, at skriften ikke bare siger noget, men *gør* noget. Det semi-private rum muliggør radikale ytringer uden censur og udfordrer etablerede magtstrukturer, mens placeringen på et dametoilet understreger forbindelsen til kønsidentitet og queer-aktivisme og skaber et rum, hvor kønnede erfaringer og marginaliserede stemmer får taletid.

Kærlige ytringer på kvindetoilettet. 4. Analyse:

Kontekst og placering

Billedet er taget på dametoilettet på caféen Det Elektriske Hjørne, der ligger i hjertet af København. Stedet fungerer både som café og bar og tiltrækker en bred skare af gæster og især unge voksne og studerende, som ofte besøger stedet om aftenen og i weekenden. Graffiti er placeret på dørkarmen - altså ikke på selve væggen eller døren, men på den smalle kant af træ, der omkranser døren. Dette peger på et strategisk valg: Dels gør det graffiti synlig og samlende, men det kan også hænge sammen med materialets fysiske egenskab af træ. Væggene på toilettet er beklædt med fliser, som er glatte og nemme at rengøre, mens træet i dørkarmen er mere porøst, furet og vanskelig at rense.

Indeksikalitet og indhold

På dørkarmen til dametoilettet er der skrevet flere kærlighedserklæringer som "Rosa + Emilia <3", "Kamille + Alberte", "R + N", "T + T" og "Forever!" sammen med mange hjerter, som er tegnet omkring nogle af navnene på træoverfladen.

Kærlighedserklæringerne som "Rosa + Emilia <3" og "T + T" antyder personlige relationer - romantiske, venskabelige eller måske familiebaserede - der har en historie forud for graffiti. For eksempel kan "Rosa + Emilia" signalere en specifik begivenhed (fx et møde på caféen) eller en længerevarende relation, som afsenderen ønsker at markere.

Graffiti fungerer samtidig som en del af toiletrumets nuværende semiotiske landskab. Det er stadig synligt og aktivt både i betydning og funktion. Når en gæst læser "T + T", "Forever!" eller ser rækker af hjerter på karmen, bliver de inviteret ind i et kollektivt og delt følelsesrum. Dørkarmen bliver en flade for deltagelse, hvor man "ser sig selv i andre" og genkender noget af sin egen identitet i ytringerne. Det skyldes at graffiti trækker på genkendelige former for hverdagslige skriftpraksisser, som initialer, symboler og korte erklæringer, der allerede cirkulerer i

lignende rum, og hvor gæster inviteres til at tilføje nye navne eller hjerter.

Graffiti på dørkarmen peger ikke kun bagud og ind i nuet - den rækker også fremad. Den mest oplagte fremadrettede indeksikalitet ses i udtryk som "Forever!", hvor skribenten eksplicit giver udtryk for, at en relation eller en følelse bør strække sig ud over det gældende øjeblik. Samtidig rejser graffitiens karakter spørgsmålet om, hvem det er tiltænkt. Graffiti på dørkarmen skaber en kommunikationssituation, hvor der ikke blot er én modtager, men flere potentielle og forskelligt positionerede deltagere.

Participation framework

Goffmans (1979) begreb participation framework hjælper os med at forstå denne kompleksitet. Ifølge Goffman kan modtagerrollen ikke reduceres til én "lytter", men må forstås som en række forskellige positioner: Den adresserede modtager, den uadresserede men ratificerede deltager, og den overhørende (Goffman, 1979: 8-9).

I latrinalia som "Kamille + Alberte" eller "T + T", kan man forestille sig, at den primære modtager er den anden person i parret - Alberte eller den anden "T". Denne person er den *addressed recipient*, som ytringen er rettet direkte mod.

Der kan endda være tale om en situation, hvor begge parter har været til stede og skrevet sammen, og i så fald er modtager og afsender delvist sammenfaldende. Graffiti har samtidig en række sekundære modtagere, som ikke nødvendigvis er adresseret direkte, men alligevel er afgørende for ytringens betydning: Nemlig de andre, der bruger toilettet, som først og fremmest er kvinder. De er ratificerede, men uadresserede deltagere (Goffman 1979: 9): De er ikke nævnt ved navn, men er underforståede som publikum. Den visuelle ophobning af hjerter og navne fungerer som en invitation til at fortsætte traditionen, da den inviterer til at skrive videre, tilføje sit eget navnepar, sit eget hjerte, og på den måde blive en del af det uformelle fællesskab af følelsesudtryk.

Form og sproglige ressourcer

Graffitten på dørkarmen er sprogligt præget af enkle, men stærkt ladede ytringer, der trækker på både lingvistiske og semiotiske ressourcer. De mest gennemgående træk er brugen af egennavne, plustegnet (+) og hjertesymbolet (♥) samt enkelte ord eller udtryk som "Forever!". De sproglige ressourcer er reducerede, men præcise: Skribenterne bruger fornavne eller initialer ("Rosa + Emilia", "R + N"), der signalerer navnepar og relationer, men uden yderligere forklaring. Plustegnet og hjertet fungerer som semiotiske ressourcer, der bærer betydning i sig selv: + symboliserer samhørighed - mens ♥ umiddelbart aflæses som "hjerter" og dermed kærlighed, intimitet og varme. Disse tegn er kulturelt kodede og fungerer på tværs af sprog, som visuelle og følelsesmæssige markører, der forstærker budskabet.

Syntaktisk er der tale om brudstykker i form af navnekombinationer og symboler uden verber, prædikater eller sætningsstrukturer. Disse ytringer er altså ikke fulde sætninger, men fragmenter, som alligevel rummer betydningsfulde budskaber. Semantisk er indholdet enkelt og emotionelt: De få anvendte tegn peger direkte på kærlighed, samhørighed og varighed. Skriftens pragmatiske funktion er tydelig. Den bruges ikke til at informere eller argumentere, men til at udtrykke følelser og manifestere en relation.

Identitet og køn

Latrinalia på kvindetoilettet på Det Elektriske Hjørne i København kan analyseres som en semiotisk praksis, hvor graffitiens kærlighedserklæringer repræsenterer en identitet, hvor skribenterne aktivt fremstiller sig selv som subjekter i en relation, der kan tolkes som romantisk, venskabelig, familiær eller endda symbolsk for fremmede.

Navne som "Rosa + Emilia" og symboler som hjerter signalerer en selvvalgt identitet, hvor skribenterne bruger det offentlige rum til at udtrykke personlige relationer og følelser. Denne performative handling, som Blommaert

(2005:205) beskriver som en proces, hvor identiteter er "enacted and performed" forstærkes af gentagelsen af hjerter og ord som "Forever!", der understreger en varig forpligtelse. Samtidig åbner graffitiens placering på et offentligt kvindetoilet muligheden for en bred vifte af tilskrevne identiteter. Som Blommaert påpeger (2005:206), kan identiteter tilskrives af andre uden for den umiddelbare interaktion. Når forbipasserende ser graffitien, kan de tilskrive skribenterne kategorier som "unge kvinder", "romantikere", "venner", "familie", "fremmede" eller endda "rebellere", der udfordrer normerne ved at skrive på toilettets dørkarm. De tilskrevne identiteter formes af konteksten. Det vil sige, at kvindetoiletet fungerer som et intimt og kønnet rum, mens Det Elektriske Hjørne som helhed er et kulturelt sted i København, der ofte forbindes med ungdomskultur og alkohol.

For eksempel kan initialerne "R + N" eller "T + T" af læsere tolkes som markører for homoseksuelle eller heteroseksuelle parforhold, nære venskaber, familieforbindelser eller endda fiktive eller symbolsk tænkte relationer, afhængigt af deres egne forforståelser. Dette illustrerer, hvordan *tilskrevne* identiteter kan variere betydeligt, selvom skribenten formentlig kun tilhører én af disse kategorier, hvilket understreger kompleksiteten i identitetsfortolkning i offentlige rum. Desuden fremhæver Blommaert, at identitetskonstruktion afhænger af adgang til semiotiske ressourcer og kontekst (2005:207). Graffitiens enkle form - navne, hjerter og ord som "Forever!" - fungerer som en tilgængelig semiotisk ressource, der ikke kræver avancerede sproglige færdigheder.

Denne tilgængelighed gør det muligt for skribenterne at udtrykke en identitet forankret i en diskurs om relationer, hvad enten de er romantiske, venskabelige eller familiære. Samtidig gør konteksten på et offentligt kvindetoilet, at graffitien fremstår som et personligt udtryk i et ellers upersonligt rum. Netop fordi ytringerne er anonyme og løsrevet fra en entydig afsender, er de åbne for fortolkning og

dermed sårbare over for, at læsere og forbipasserende tilskriver dem forskellige ascribed identiteter.

Delkonklusion

Graffitten på kvindetoiletet på Det Elektriske Hjørne kan siges at fungere som en kønnet, dialogisk og semi-anonym praksis, hvor unge kvinder udtrykker følelser og relationer i et rum, der både er privat og offentligt. Gennem fornavne, initialer, hjerter og ord som "Forever!" skabes en vedvarende dialog, rettet både mod specifikke personer og et bredere kvindeligt publikum.

DISKUSSION

Vores feltarbejde bygger på hypoteser, der er forankret i både tidligere forskning og udbredte kulturelle forestillinger, fx at kvinders graffiti ofte beskrives som relations- og følelsesorienteret, mens mænds i højere grad fremstilles som konkurrerende, grænsesættende eller territoriemarkerende (Dundes, 1966; Arluke et al., 1987). Disse antagelser blev delvist be- og afkræftet, hvilket rejser spørgsmålet: Hvorfor forventer vi bestemte mønstre, og hvad siger afvigelserne om latrinalia som social praksis? På Det Elektriske Hjørnes dametoilet fandt vi kærlighedsytringer, mens KUA's unisex-toilet rummede en bred vifte af udtryk. Generelt i vores data og Dundes forskning er tags sjældne på dametoiletter og dominerer på herretoiletter, hvilket kan tolkes som kønnet brug af symbolsk territorialitet. Floss udfordrer dette mønster, da vi også observerede tags på dametoiletet, hvilket kan skyldes toiletternes rummelighed og frie atmosfære, hvor både maskuline og feminine udtryk bevares, da disse bevidst bliver bevaret af Floss.

De materialer, ytringerne er skabt med, afspejler også variationer: Klistermærker (Floss) kræver planlægning og

ressourcer, mens kuglepen-ytringer (KUA, Det Elektriske Hjørne) er spontane. Variation i materiale, indhold og kontekst illustrerer forskellig praksis, men fællesskabet består i, at toilettet fungerer som rum for forhandling af magt, identitet og modstand.

Udover materialet i vores tre udvalgte analyser indsamlede vi også materialer fra andre lokationer, heriblandt et herretoilet i Nyhavn. Dette materiale vil vi kort inddrage, da det giver et supplerende perspektiv på vores analyser og bidrager til at nuancere forståelsen af skriftpraksis på tværs af forskellige kontekster.

Nyhavn tiltrækker både lokale og turister, hvilket gør det til et kulturelt krydsfelt, hvor forskellige identiteter og kulturer mødes. Fotografiet viser en grøn dør, dækket af fem klistermærker og ét tag i blå spraymaling. Klistermærkerne på den grønne dør omfatter referencer til tyske fodboldfankulturer (Union Berlin og Ultras Hannover) samt det lokale Amager-hold "Solens Børn":

Klistermærkerne fungerer som komplekse semiotiske tegn, der peger mod en række sociale og kulturelle kontekster. De tyske tekster ("UNION BERLIN - IMMER UND ÜBERALL" og "ULTRAS HANNOVER") optræder ikke blot som sproglige markører, men som indekser, der peger på en særlig

fodboldkultur forbundet med ultras- og hooliganmiljøer. Tilstedeværelsen af både Union Berlin- og Hannover-referencer antyder en fælles ideologi blandt tyske ultras, hvor klubrivalisering kan nedtones til fordel for en bredere subkulturel enhed. Manglen på overlap eller saboterende "overklistring" mellem de forskellige ultra-gruppers markeringer er signifikant.

Sloganet "IMMER UND ÜBERALL" (altid og overalt) signalerer en ubetinget loyalitet, der er central i disse fællesskaber, mens visuelle elementer som balaclavas (halsedisser), røgbomber og graffiti-tog henviser til modstand og territorial markering. Klistermærket med "Solens Børn" introducerer et lokalt element, hvilket skaber en interessant dynamik mellem global og lokal identitet.

Et yderligere perspektiv opstår, når vi sammenligner vores materiale med klistermærkerne på herretoilettet i Nyhavn. Hvor vi i vores feltarbejde især fandt tags på herretoiletter og mere følelsesprægede ytringer på dametoiletter, viser Nyhavn-eksemplet en anden variant af maskulin skriftpraksis: en stærkt subkulturel og territorialt orienteret form for latrinalia, hvor fodbold-ultras markerer tilstedeværelse gennem sprog, symboler og visuel ikonografi.

Klistermærkerne fra Union Berlin, Ultras Hannover og Solens Børn repræsenterer en organiseret og ideologisk forankret praksis, som rækker ud over de spontane toilet-dialoger, vi fx fandt på KUA. Hvor KUA's politiske ytringer var skrevet med kuglepen og hurtigt indgik i en dialogisk, næsten improviseret interaktion, viser Nyhavn-materialet en mere langsigtet og planlagt form for semiotisk tilstedeværelse, der bruger toilettet som et strategisk sted for territorial markering.

Denne sammenligning underbygger vores pointe om, at toilettet fungerer som et rum, hvor magt, identitet og modstand forhandles, men på vidt forskellige måder afhængigt af kontekst. I Nyhavn skaber klistermærkerne et maskulint og ekskluderende fællesskab, der indekserer adgang til bestemte subkulturelle rum. Det stemmer overens

med vores observation af, at herretoiletter generelt rummer flere visuelle markeringer og symbolsk territorialitet.

Set i forhold til vores øvrige data giver Nyhavn derfor en vigtig kontrast: På Floss blev klistermærker brugt som queer-aktivistiske modstandsytringer, mens de i Nyhavn fungerer som subkulturel identitetsmarkering.

Både latrinaliaen på Floss og i Nyhavn kan ses som planlagte ytringer, men deres ideologiske indhold og sociale funktioner er vidt forskellige. Dette viser, at ytringernes form og udtryk i sig selv ikke kan kobles til køn eller intention entydigt, men må forstås i den sociale og kulturelle kontekst, hvori tegnene indgår.

Samlet viser sammenligningen mellem Nyhavn, KUA og Det Elektriske Hjørne, at latrinalia ikke kan forstås ud fra én forklaringsramme, men må ses som situerede praksisser, der formes af de sociale og kulturelle fællesskaber, der bruger rummene. På KUA opstår latrinalia som dialogiske forhandlinger om politik og ideologi, mens ytringerne på Det Elektriske Hjørne skaber et mere intimt og relationelt fællesskab. Tilsammen understreger disse variationer, at latrinalia er kontekstafhængige og afspejler de diskurser og identitetstyper, der er til stede på de respektive steder. Denne kontekstafhængighed gør det samtidig nødvendigt at reflektere over vores eget metodevalg og den rolle, vores position som forskere har spillet i udvælgelsen af netop disse toiletter og fotografier.

Udvælgelsen af lokationer og specifikke fotografier afspejler vores teoretiske fokus på kønnede rum og sproglig etnografi, hvilket både kan bekræfte hypoteser og begrænse undersøgelsens bredde. Trods disse indvirkninger styrker en åben refleksion over vores rolle opgavens troværdighed. Vi erkender, at dataindsamling ikke er neutral, men præget af vores sociale og akademiske kontekst.

En bredere geografisk dækning, fx toiletter uden for Københavns centrum, kunne nuancere billedet og muliggøre mere generaliserbare konklusioner. Vores resultater er derfor kontekstspecifikke og understreger vigtigheden af at

tage højde for forskerens subjektivitet i sproglig-etnografiske studier.

KONKLUSION

Undersøgelsesspørgsmålet for vores opgave lød: Hvordan fungerer linguistic landscaping på offentlige toiletter som en anonym, dialogisk og kønnet skriftpraksis? Gennem en sproglig etnografisk tilgang har vi analyseret latrinalia på offentlige toiletter i København og fundet, at disse ytringer udgør en kompleks praksis, der både afspejler og former sociale relationer, identiteter og magtstrukturer i det semi-offentlige rum. Vores analyse bekræfter, at latrinalia er en unik form for kommunikation, der trives i toilettets anonyme og kønnede rammer. På dametoiletter, som på Det Elektriske Hjørne, fandt vi kærlighedserklæringer, der skaber et kollektivt rum for intimitet og samhørighed. På herretoiletter, som i Nyhavn, dominerer subkulturelle klistermærker og tags, der markerer territorialitet og maskuline fællesskaber.

Unisex-toiletter, som på Københavns Universitet, viste en bredere variation af ytringer - fra politisk aktivisme til humoristisk latterliggørelse - hvilket afspejler rummets mere flydende kønsnormer. Disse fund bekræfter delvist vores hypoteser, men udfordrer også stereotype forestillinger om kønnede ytringer, da fx Floss' dametoilet også rummede tags, hvilket peger på en mere flydende kønsopdeling.

Gennem Blommaert og Malys tre akser (past, present, future) har vi vist, hvordan latrinalia fungerer som semiotiske tegn, der bærer historiske, sociale og ideologiske betydninger. Ytringerne er dialogiske, idet de ofte responderer til hinanden, som set på KUA, hvor pile og kommentarer skaber sekventielle samtaler. Anonymiteten muliggør frie, ofte grænseoverskridende udtryk, mens kønnethed påvirker indhold og form. Samtidig afslører forskellene i materialer - fra spontane kuglepen-ytringer til

planlagte klistermærker - en variation i ressourcer og intentioner, der afspejler skribenternes sociale positioner.

LITTERATUR

- Amevuvor, Jocelyn; Hafer, Greg (2019): "Communities in the stalls: A study of latrinalia linguistic landscapes". *Critical Inquiry in Language Studies*, 16(2), s. 90-106.
<https://doi.org/10.1080/15427587.2018.1446141>
- Backhaus, Peter (2006): "Multilingualism in Tokyo: A look into the linguistic landscape". *International Journal of Multilingualism*, 3(1), s. 52-66.
- Ben-Rafael, Eliezer (2009): "A sociological approach to the study of linguistic landscapes". I E. Shohamy & D. Gorter (red.), *Linguistic landscape: Expanding the scenery* (s. 40-53). New York, NY: Routledge.
- Blommaert, Jan (2005): "Identity". I *Discourse: A Critical Introduction* s. 203-232. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511610295.009>
- Blommaert, Jan; Maly, Ico (2015): "Ethnographic Linguistic Landscape Analysis and Social Change: A Case Study". I *Language and Superdiversity* s. 197-217. Routledge.
- Cresswell, Tim (2014): *Place: An introduction* (2. udg.). John Wiley & Sons.
- Dundes, A. (1966). "Here I sit - A study of American latrinalia". *Kroeber Anthropological Society Papers*, 34(1), s. 91-105.
- Gagarim, Yori (u.å.): 20 NO PRIDE WITH THE POLICE sticker. Etsy. Hentet 22. maj 2025 fra
<https://www.etsy.com/listing/1147229316/20-no-pride-with-the-police-sticker>
- Ganderup, Mads Bager (2019, 28. juni): Da bøsser og lesbiske fik nok: Homobevægelsens amerikanske revolution. Berlingske. Hentet 22. maj 2025 fra
[https://www.berlingske.dk/kultur/da-boesser-og-](https://www.berlingske.dk/kultur/da-boesser-og-lesbiske-fik-nok)

[lesbiske-fik-nok-homobevaegelsens-amerikanske-revolution](#)

Goffman, Erving (1979): "Footing". *Semiotica*, 25(1-2), s. 1-30.

Gonos, George; Mulkern, Virginia; Poushinsky, Nicholas (1976): "Anonymous expression: A structural view of graffiti. *The Journal of American Folklore*, 89(351), s. 40-48.

Jørgensen, Jens Normann (2008): "Urban wall languaging". *International Journal of Multilingualism*, 5(3), s. 237-252. <https://doi.org/10.1080/14790710802390186>

Karrebæk, Martha Sif; Møller, Janus Spindler (red.) (2021): *Sproglige liv i Danmark 2021: Fra begravelsesritualer til sundhedscoaches. Københavnerstudier i tosprogethed*, bind 84. København: Københavns Universitet, Det Humanistiske Fakultet.

Trahan, Adam (2011): "Identity and ideology: The dialogic nature of latrinalia". *Internet Journal of Criminology*. Hentet 16. maj 2025 fra <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/identity-and-ideology-dialogic-nature-latrinalia>

Wolff, Brett (2010): "The Writing on the Stall: Graffiti, Vandalism, and Social Expression," *Kaleidoscope*, 9(11). Hentet 10. maj 2025 fra <https://uknowledge.uky.edu/kaleidoscope/vol9/iss1/11/>

AT VÆRE I SANDHEDEN - EN SPROGLIG ETNOGRAFISK UNDERSØGELSE I EN MENIGHED I JEHOVAS VIDNER

Annika Poulsen og Mille N. Dik

INDLEDNING

I Danmark er der omkring 14.500 medlemmer af trossamfundet Jehovas Vidner, og på verdensplan over 9 millioner (jw.org, 20/9). De er forenede af et fælles mål: at ære Jehova – ”den eneste sande og almægtige Gud”. Jehovas Vidner adskiller sig fra andre religioner ved deres omfattende forkyndelsesarbejde: de opsøger aktivt mennesker for at forkynde deres budskab om Jehova og Bibelen. Dette har også sine udfordringer, og på deres hjemmeside erkender Vidnerne, at det ikke er alle, der er interesserede i budskabet (jw.org, 26/5). Jehovas Vidner beskriver deres tro som det at være i *sandheden*. I dette kapitel vil vi undersøge, hvad dette indebærer, og hvordan Jehovas Vidner formidler et budskab, som ikke alle er interesserede i. Vi er især interesserede i de sprogideologier, der ligger bag ved det kommunikative arbejde, de udfører. Vores analyse bygger på empirisk materiale fra et mindre feltarbejde i en af Jehovas Vidners menigheder i København. Vores forskningsspørgsmål er:

Hvilke sprogideologiske tanker ligger bag Jehovas Vidners forkyndelsesarbejde? Og hvordan praktiseres sprogideologien til menighedens ugentlige møder?

I kapitlet starter vi med at redegøre for undersøgelsens teoretiske ramme. Derefter præsenterer vi vores empiri, herunder hvordan vi har genereret den og kommer ind på vores metodiske overvejelser. Efterfølgende analyserer vi Jehovas Vidners sprogideologi, som den beskrives gennem

deres arbejds punkter fra appen *JW Library*. Dette leder til, at vi undersøger det fælles register, som Vidnerne bruger, og sidst viser vi, hvordan sprog er repræsenteret i møderummets indretning. Vi slutter af med at trække på analyserne i en besvarelse af vores forskningsspørgsmål, og dernæst diskuterer vi, hvorvidt Vidnernes sprogideologiske arbejds punkter kan være modstridende.

TEORETISK RAMME

Sprogideologi

Vi bygger vores analyse op omkring Jehovas Vidners sprogideologi. Sprogideologi er alle de forestillinger, ideer og tanker om sprog, som et individ eller en gruppe har. Irvine definerer det som " [...] the cultural system of ideas about social and linguistic relationships, together with their loading of moral and political interests" (Irvine, 2022: 225). I en analyse af sprogideologier ser man ikke på, hvem der har ret, og hvem der tager fejl. Man fokuserer derimod på, hvilke sprogideologier der optræder, og hvordan de kommer til udtryk. En sprogideologi inkluderer ofte rettigheder eller pligt i forhold til sprog, fx hvordan man taler til specifikke personer eller i specifikke situationer, eller hvad der er pænt eller grimt sprog. Desuden er det ofte således, at måder at anvende sprog på kobles til moralske overvejelser, som Irvine siger herover. Det bliver bl.a. relevant i vores analyse af 'Ros og Positivitet'. Sprogideologier er interessante, fordi de betyder noget for, hvad der udtrykkes, hvordan det udtrykkes, og hvordan det vurderes. I analysen vil man derfor lede efter de tegn, der peger på ideologiske positioner:

"All these may be sources of evidence about what people take to be important in communicative acts, how and what they value or dislike or ignore, and

what they assume about speakers, activities, and contexts of talk." (Irvine, 2022: 228).

Registergørelse

Sprogideologisk arbejde og orientering hænger tæt sammen med Aghas teori om registre og registergørelse, som vi også inddrager i vores analyse af Vidnernes sprogbrug.

Aghas registergørelsesteori omhandler den sociale organisering og brug af sproget. Kulturelle grupper bruger og forstår sprog på forskellige måder, og sådanne måder kalder Agha *registre*. Registre læres gennem sproglige erfaringer i sociale situationer, og sprogbrugeres levede liv har derfor betydning for, hvilket register de mestrer. (Agha, 2007: 145). Individet kender til og kan anvende forskellige registre – Agha kalder det, at man har et *register range* (Agha, 2007: 146). Et register range giver på den ene side muligheden for at blive inkluderet socialt flere steder, mens det kan skabe en ekskludering, hvis man ikke mestrer det. Registertilgangen har tre perspektiver. *Repertoire* er de semiotiske tegn, som sprogbrugere finder indgår i registret. Det kan fx være ord og udtale, men også hvad man typisk gør med sproget, taler om eller sågar ens påklædning; det fokuserer vi på senere (Agha, 2007: 147-148). *Ytringen* er det, som bliver sagt. Det er på ytringsniveauet, registret kommer til live, og det er gennem ytringer, sprogbrugere viser, at de behersker et register. Dermed kan sprogbrugere vise, at de passer socialt ind i en bestemt gruppe (Agha, 2007: 148). Sluttelig er registre del af en *socialhistorisk proces*. Over tid vil et levende register ændre både repertoire og værdi. Dets værdi afhænger blandt andet af, hvem der bruger registret. Det betyder, at måder at bruge sproget på, der over tid opfattes som "det samme" register, faktisk kan adskille sig væsentligt. Det gælder også hos Jehovas Vidner, hvor deres sprogbrug ændrer sig med de forskellige generationer af Vidner.

Technical redoings

I vores analyse vil vi kigge på, hvordan Vidnernes sprogbrug kommer til udtryk i interaktion og inden for særlige rammer. Dette perspektiv trækker på Goffmans 'Frame Analysis' (1974). Ifølge Goffman er rammer en måde at identificere, fortolke og forstå handlinger som del af aktiviteter. Dette inkluderer en forståelse af, hvilke forventninger, præferencer osv. vi har til handlingerne. (Goffman, 1974: 21). Rammerne medkonstrueres desuden samtidig gennem interaktion. De er dermed dynamiske, situationelt betingede, og de kan ændres. Når rammerne ændrer sig, kalder Goffman det en ændring i deres *key*.

Key og *keying* handler om, hvordan aktiviteter transformeres. Goffman opstiller fem grundlæggende typer af *keys*, som man kan møde. Vi fokuserer udelukkende på kategorien *technical redoings*, som beskriver det at efterligne en aktivitet eller handling, fx for at øve sig. En *technical redoing* finder sted uden for aktivitetens sædvanlige kontekst, som når man træner en præsentation uden et publikum. Når der er tale om en *technical redoing*, er deltagerne indforståede med, at aktivitetens normale udfald ikke vil forekomme (Goffman, 1974: 59). Vi undersøger, hvordan vidnerne underviser hinanden og bruger her *technical redoing* som analytisk begreb.

Stedet

Scollon & Scollon har foreslået en ramme til at undersøge, hvordan mennesker former et sted ved at give det betydning. I vores analyse vil vi benytte os af denne til at se på menighedens møderum. I 'Discourses in Place' (2003) foreslår Scollon & Scollon tre perspektiver i analyser af, hvordan sprog og den materielle verden interagerer. Disse tre er *the interaction order*, *visual semiotics* og *place semiotics* (Scollon & Scollon, 2003: 13). Begrebet *interaction order* låner de fra Goffman, og det handler overordnet om normerne for,

hvordan mennesker er til stede sammen. Når vi befinder os et sted med andre mennesker, kommunikerer vi, og alt hvad vi gør eller ikke gør, gives betydning af dem, der også er til stede i rummet. *Visual semiotics* handler om, hvordan visuelle tegn som skilte, billeder og symboler anvendes af mennesker til at skabe betydning. *Place semiotics* dækker over hvordan semiotiske tegn samspiller med et sted i skabelsen af betydning, fx i forhold til om rummet er karakteriseret af at være offentligt eller privat.

DATA OG METODE

Vores etnografiske arbejde fandt sted i en af Jehovas Vidners menigheder. Menigheden har omkring 100 medlemmer, kaldet Vidner. Deres aktiviteter foregår i den lokale rigssal, som er et tilbedelsessted, der også kan bruges af andre menigheder.

Vi fokuserer på sproglige aspekter af det at være Vidne, og dette undersøger vi ud fra den sproglig etnografiske forståelse af sprog som social handling i en kontekst.

Det empiriske materiale, vi analyserer i dette kapitel, består af et etnografisk interview med to af menighedens Vidner samt observationer fra tre ugentlige møder. Til møderne har vi taget feltnoter samt fotograferet rummet. Vi bruger også screenshots af diverse materiale fra appen *JW Library*.

Vi startede med at tage kontakt ved at henvende os til Vidner, der var ude at forkynde ved en offentlig stand. Her præsenterede vi vores idé og udvekslede kontaktoplysninger med et Vidne, der gerne ville hjælpe os. Vi talte om, hvilket feltarbejde der kunne lade sig gøre, og vi arrangerede, at vi kunne deltage i nogle af deres møder. Egentlig havde vi håbet, at vi kunne komme til at observere menighedens forkyndelsesarbejde i praksis, men det kunne ikke lade sig gøre; det er kun tilladt for godkendte Vidner.

Inden starten på det første møde blev vi vist rundt i rigssalen, som er det Vidnerne kalder bygningen, hvor der er adskillige møderum. Her hilste vi på mange nysgerrige Vidner. Vi præsenterede os selv som studerende ved Københavns Universitet og blev taget godt imod. Flere sagde, at vi var meget velkomne. Til møderne satte vi os blandt menighedens Vidner, men på en af de bagerste sæderækker. Det gjorde vi, for at vi kunne overskue hele rummet uden at vække opsigt. Under møderne fordelte vi det således, at en af os tog noter til, hvad der skete, og den anden tog noter til, hvad der blev sagt. Vi rejste os, når der blev sunget og bedt bøn, og vi klappede, hvis der blev klappet. Altså deltog vi så vidt mulig på samme måde som Vidnerne. I vores feltarbejde har vi også indsamlet data fra appen *JW Library*. I appen kan man tilgå Bibelen samt et bibliotek over skriftlige materialer fx undervisningsbrochurer, sange, videoer og meget andet. Man kan desuden se et detaljeret program for de kommende ugentlige møder.

Vi interviewede to Vidner fra menigheden. Vi forsøgte under interviewet at skabe et trygt og åbent rum, hvor Vidnerne kunne dele deres refleksioner. Interviewet foregik i tekøkkenet i rigssalen og var såkaldt semistruktureret. Vi har anonymiseret Vidnerne som Vidne 1 og Vidne 2. Projektet overholder i øvrigt KU's GDPR-forordning.

ANALYSE

Jehovas Vidners Sprogideologi

Før vi begynder vores analyse, vil vi beskrive strukturen for de ugentlige møder, hvor Vidnernes sprogideologi eksplicit praktiseres. Vi observerede, at der er en klar struktur for, hvordan møderne forløber.

Mødet starter med en fællessang efterfulgt af bøn, og herefter kommer første punkt kaldet 'Perler Fra Guds Ord'.

Dette foregår som en undervisningssituation, hvor Vidnerne arbejder med udvalgte steder fra Bibelen. Herefter forløber andet punkt kaldet 'Bliv Dygtigere Til At Forkynde', hvor Vidnerne opfører forkyndelsessituationer for hinanden med fokus på specifikke arbejds punkter. Dette punkt afsluttes med en fællessang, og herefter kommer tredje punkt kaldet 'Vores Liv Som Kristne'. Her ser Vidnerne en video på tv-skærme opsat i møderummet og arbejder efterfølgende med, hvad de kan lære af videoen. Mødet afsluttes på samme måde, som det startede, med en fællessang og derefter bøn.

Hvert møde gentager denne struktur, men det skifter, hvem af Vidnerne der står for de forskellige punkter. Under vores observationer lagde vi særligt mærke til mødets andet punkt 'Bliv Dygtigere Til At Forkynde'. Vi undrede os over, hvilke arbejds punkter Vidnerne øvede sig ud fra, og vi bemærkede, at der måtte ligge sprogideologiske forståelser bag deres måder at tale på.

Sprogideologien tager ifølge de interviewede Vidner udgangspunkt i Biblens ord. Derudover kan man på Jehovas Vidners app *JW Library* finde en undervisningsbrochure, som indeholder tyve såkaldte arbejds punkter (Billede 1).

Arbejds punkterne henviser til forkyndelsesarbejdet og giver råd og vejledning til, hvordan man udtrykker sig og forkynder som et Vidne. I den følgende del af analyserne ser vi på hvordan især punkterne 2, 5, 7, 11, 12 og 16 relaterer sig til hvad der foregår på møderne og hvad de interviewede Vidner forklarer. Disse punkter er med til at konstruere, hvad der er 'rigtigt' og 'godt' eller 'forkert' og 'dårligt' sprog i forbindelse med Jehovas Vidners sprogideologi.

Billede 1

Naturligt og overbevisende

Punkt 2 *Naturligt sprog* oplyser om vigtigheden af at "tale fra hjertet". Punktet relaterer det at "tale fra hjertet" til værdier som 'ærlighed' og 'oprigtighed': "Fokuser på dem og deres behov. Så vil din kropsholdning, dine gestus og din mimik signalere inderlighed og venlighed." (JW Library, Bibliotek, Undervisningsbrochure, Arbejds punkt 2). Samtidig står der i arbejds punktet at: "Naturligt sprog skal ikke forveksles med sjuksket sprog. Fremhold budskabet på en værdig måde ved at tale tydeligt og overholde de grammatiske regler." (JW Library, Bibliotek, Undervisningsbrochure, Arbejds punkt 2).

Ved et møde overværer vi en oplæsning af Bibelen, hvor mødeværtens respons på oplæsningen er: "Det kan være med

til at fremhæve meningen at lægge trykket de rigtige steder" (feltnoter 14. maj).

Dette hører under "naturligt sprog", da fokuset er på en oplæsning, der ikke er sjusket men tydelig, hvor man bl.a. læser op uden for lange pauser og uden at snuble over ordene. Mødeværten havde forinden fortalt, at der netop var fokus på at formulere sig klart, tydelig og nærværende under oplæsningen. Dette understøtter sprogideologien om at "tale fra hjertet", hvilket sidestilles med "naturlig tale" ifølge arbejdspunktet. I denne sammenhæng er såkaldt "sjusket" sprog, som der står i arbejdspunkt 2, hvis man mumler eller ikke overholder de grammatiske regler (JW Library, Bibliotek, Undervisningsbrochure, Arbejdspunkt 2). Under det første møde illustrerer dagens ordstyrer dette ved at udtale sig om måden at: "bruge vores tale på den rigtige måde", hvor en sprogideologi om det rigtige over for det forkerte sprog ekspliciteres (feltnoter 6. maj). Ordstyreren uddyber ikke yderligere, hvad der er den "rigtige" og "forkerte" måde at bruge sproget på.

Under oplæsningen var der fokus på at formulere sig klart, tydeligt og nærværende, hvilket mødeværten fortalte i forbindelse med en af oplæsningerne. Dette understøtter sprogideologien om at "tale fra hjertet" og skabe en "naturlig" tale. I denne sammenhæng er såkaldt 'sjusket' sprog, som der står i arbejdspunkt 2, hvis man ikke overholder de grammatiske regler eller mumler (JW Library, Bibliotek, Undervisningsbrochure, Arbejdspunkt 2).

Ros og positivitet

Punkt 16 *Opmuntrende og positivt* handler om ikke at lægge "for meget vægt på det negative", men at "den gennemgående stemning skal være positiv" (JW Library, Bibliotek, Undervisningsbrochure, Arbejdspunkt 16). Dette observerer vi også som bemærkelsesværdigt ved Vidernes omgangsform. Omgangsformen er præget af ros og positivitet, hvilket betyder, at Vidnerne har et øget fokus på

rosende ord i forbindelse med at give feedback på præsentationer, oplæg mm. og dermed opretholde den positive tone overfor hinanden.

Til møderne observerede vi, at Vidnerne roser hinanden, hver eneste gang en taler har været på podiet, eller hvis der er blevet delt tanker ved en af spørgerunderne, jf. her punkt 16: *Opmuntrende og positivt*, hvor der blandt andet står: "[...] først rose så meget som muligt." (JW Library, Bibliotek, Undervisningsbrochure, Arbejdspunkt 16) før man giver vejledning eller konstruktiv kritik. Dette bekræfter de to Vidner i interviewet. Derudover skal tonen i feedbacken være positiv, selv om man har kritikpunkter. I interviewet nævner Vidne 2, at mødeværten har til opgave at rose dem, der står for mødets forskellige aktiviteter fx oplæsning eller forkyndelse. Tanken bag at rose er ifølge de to Vidner at få en mulighed for at forbedre sig til fremtidige præsentationer og oplæg, og det gælder både den, der modtager rosen, og dem, der lytter. Vi fortæller under interviewet, at vi til møderne kun har observeret ros, og til dette siger Vidnerne:

Uddrag 1 fra interview med to Vidner

INT1 = Interviewer 1, INT2 = Interviewer 2, VID1 = Vidne 1,
VID2 = Vidne 2

- 01 VID2: ja KUN ros
02 INT1: ja
03 VID1: mhm
04 INT2: når det i [>] [hvert fald var foran alle] [>]
05 VID1: [<] [ja altså] man bliver ikke [udstillet] [>]
06 INT2: [<] [de bliver ikke udstillet]
07 INT1: nej
08 VID1: man kan jo godt sidde selv og tænke e:j det der
09 det øh det fungerede ikke så godt men det ville
10 de aldrig stå og sige deroppe
11 VID2: nej [nej] [>]
12 INT2: [<] [nej] nej
13 VID1: så ville de tage det bagefter

Sprogideologien orienterer sig imod at opretholde et positivt ladet sprog, fordi dette er en måde at udvise respekt (se linje 05-6). Ved at undgå negative ord og vendinger opretholder de den gode og behagelige stemning. Vidne 2 fortæller, at mødeværten kan finde på at komme ned bagefter for at tage en snak, hvis man har sagt noget i sit oplæg, som faktisk kunne forbedres. I den snak vil der stadig være fokus på det, der var godt, men mødeværten vil også fortælle, hvad der kunne forbedres. Dog stadig på en måde, hvor Vidnet ikke føler sig irettesat eller nedgjort.

Til et møde havde vi særligt fokus på Vidnernes ros. Mødets første oplæg blev holdt af en ung mand. Vidnet får følgende ros fra dagens ordstyrer: "Du skal have mange tak for de gode tanker, du ville dele med os." (feltnoter 27. maj). Rosen indeholder taknemmelighed for, at Vidnet ville tage opgaven og fremlægge den for menigheden. Derudover bliver indholdet af talen rost, ved at nævne *de gode tanker*. Særligt ordet *tanke* går igen i menigheden og kan nok ses som en del af det særlige register, ved brug i både menigheden og i forkyndelsessituationerne, hvor folk, der ikke bruger samme register også indgår.

Senere under mødet bliver der opført tre forkyndelsessituationer, hvortil ordstyreren giver alle Vidnerne ros efter hver simulation. Noget af den ros de fik var blandt andet: "I skal have mange tak. Det var en rigtig fin opgave du har lavet [navn] og jeg synes det var et godt eksempel på, hvad vi gerne vil, når vi er ude i tjenesten. [...] Det synes jeg var et virkelig godt eksempel her, så tak for det, vi glæder os til at lytte til dig en anden gang". Et sidste eksempel er: "I skal have mange tak [navn] [...] Det var en meget realistisk situation [...] Det synes jeg du gjorde på en god og naturlig måde. Tak for en god opgave". Ordstyreren runder rosen af med at sige: "Tre virkelig gode opgaver, I skal have mange tak" (feltnoter 27. maj).

Som man kan tyde ud fra eksemplerne, så er der et mønster i den måde, ordstyreren roser på. De starter med at

rose de to, der har været oppe, dernæst roser de den af de to, der har fået opgaven, og til sidst takker de igen for en god opgave. Dette mønster har vi fået bekræftet af Vidnerne selv i interviewet.

Det er tydeligt, hvordan rosen hænger sammen med arbejdspunkterne. Vi observerede, at et Vidne havde fået til opgave at læse et Bibelvers op, og den ros han fik, var blandt andet rettet mod en naturlig og personlig oplæsning. Ordstyreren siger i forbindelse med ros af en naturlig oplæsning: "det er ikke fordi man skal læse det op på en sjusket måde" (feltnoter 27. maj), hvilket leder os tilbage til *Arbejdspunkt 2*, der netop siger det samme. De gør eksplicit en indsats for at opretholde sprogideologien.

Entusiasme og varme

De tyve arbejdspunkter argumenterer for Jehovas Vidners sprogideologi, hvor Bibelens ord spiller en væsentlig rolle. Dette berøres i punkt 11: *Entusiasme* og punkt 12: *Varme og empati*. Der står blandt andet i punkt 12: "Tal med en venlig stemme og brug passende gestus for at signalere ægte omsorg. Vær opmærksom på dit ansigtsudtryk – vær smilende." (JW Library, Bibliotek, Undervisningsbrochure, Arbejdspunkt 12). Til det andet møde var en ung mand på podiet for at holde foredrag. Efterfølgende blev han rost af ordstyreren for at have en god øjenkontakt med resten af menigheden og for at være god til at smile under oplægget. Hans opgave var at være opmuntrende og positiv; ordstyreren pointerede dette som vigtigt i en forkyndelsessituation (feltnoter 14. maj). Ud fra dette ser vi, at for Vidnerne indgår der andre semiotiske tegn, end blot sproget, i deres forståelse af en positiv måde at kommunikere på. Dette handler om gestik og mimik, herunder at smile og fastholde øjenkontakt.

Vidnernes fælles register

Ud over en orientering mod en særlig positiv stemning i form af "ros", en måde at fremstille sig selv på ("klart sprog", "tydeligt sprog") og paralingvistiske tegn (mimik, gestik) anvender Vidnerne også et særligt repertoire i form af en række udtryk. Nogle af disse udtryk spurgte vi nærmere ind til i interviewet med de to Vidner.

Sandheden

Ordet *sandheden* blev ofte nævnt til de møder, vi deltog i. Vi spurgte de to Vidner, hvad dette betød. De forklarede, at det er sådan, de omtaler deres tro. I interviewet fandt vi ud af, at ordet kun bruges internt i Jehovas Vidner. I stedet for at sige "jeg er Jehovas Vidne" erstatter de det med *sandheden*. Vi ser i linje 01-02 i uddrag 2, at Vidnerne betragter deres tro som "den ultimative sandhed". Forinden dette uddrag forklarer Vidne 1, at Jesus sagde, han var *sandheden*. Derfor omtaler de deres tro som *sandheden*. Derudover nævner de, at man kun kan sige, at man *er i sandheden*, hvis man er døbt. Det er igennem dåben, man *får sandheden*. Dermed er deres fælles register påvirket af formuleringer fra Bibelen.

Uddrag 2 fra interview med to Vidner

INT1 = Interviewer 1, INT2 = Interviewer 2, VID1 = Vidne 1, VID2 = Vidne 2

- 01 VID2: og det jo fordi det for os er den ultimative
02 sandhed sandheden om mange ting i livet ik
03 VID1: mhm
04 VID2: de store spørgsmål men også ja hvem gud er
05 o:g
06 VID1: ja
07 VID2: ja hvad der vil ske og alle de der ting↓ så det
08 kalder vi det↑
09 INT1: okay (0.5) man ville ikke sige jeg har været
10 jehovas vidne i: i det her

- 11 VID1: så det over for jer
 12 VID2: ja så det overfor [jer] [>]
 13 INT1: [<] [nå så] det overfor os [ikke] [>]

De to Vidner beskriver efterfølgende, i hvilke sammenhænge *sandheden* bruges, men også hvornår det ikke bruges. Vidnerne bruger ikke *sandheden* om deres religion i samtaler med folk, der ikke er Jehovas Vidner, og som dermed ikke har sandheden. De to Vidner fortæller, at det kan virke provokerende at bekendtgøre "jeg er i sandheden", da det dermed indikerer, at andre "er i løgnen". Der er altså en tydelig forskel fra ordets generelle ordbogsbetydning. Til det tredje møde observerede vi et af Vidnerne, der under en spørgerunde brugte ordet i formuleringen: "vi er oplært i sandheden og kender sandheden" (feltnoter 27. maj). Ud fra dette argumenterer vi for, at ordet *sandheden*, og dets kontekstafhængige betydning, er specifikt for det fælles register, som Jehovas Vidner benytter sig af.

Bror og søster

Til møderne observerede vi, at Vidnerne omtaler og tiltaler hinanden som *bror* og *søster* efterfulgt af deres efternavn (feltnoter 6., 14. og 27. maj). Vi spurgte de to Vidner om baggrunden for denne måde at omtale hinanden på:

Uddrag 3 fra interview med to Vidner

INT1 = Interviewer 1, INT2 = Interviewer 2, VID1 = Vidne 1, VID2 = Vidne 2

- 01 VID1: vi er jo sådan en åndelig familie ik altså så ø:h (.)
 02 så det er bare en måde ligesom at vise omsorg
 03 på o:g ja (.) du er min søster ø:h vi er jo også
 04 veninder og alt sådan noget ik men øh
 05 VID2: [jaer] [>]
 06 VID1: [men] [<] når vi så svarer så så det bare sådan
 07 en pæn måde ligesom at sige søster (efternavn)
 08 søster (efternavn)

I uddrag 3 ser vi, at Vidnerne samstemmende forklarer, at det er en etableret tradition at omtale hinanden som *bror* og *søster*. Vidne 1 begrundet i linje 01-02, at traditionen fremhæver, at menigheden er *en åndelig familie*. Derudover er traditionen en måde at vise omsorg overfor hinanden på.

Ved at omtale sig som en *åndelig familie* opretholder de værdier, man ofte associerer med en familie såsom omsorg, hjælpsomhed, venlighed mm.

Vidnerne forklarer efterfølgende, hvornår de omtaler hinanden som *bror* og *søster*, og hvornår de ikke gør. De omtaler udelukkende hinanden som *bror* og *søster* til møderne og ikke udenfor dette rum. Dette ser vi i uddrag 4 af vores interview:

Uddrag 4 fra interview med to Vidner

INT1 = Interviewer 1, INT2 = Interviewer 2, VID1 = Vidne 1, VID2 = Vidne 2

- 01 VID2: og der der er også igen lidt noget med kultur
02 tror jeg jeg fordi vi bruger det KUN til
03 møderne
04 VID1: det rigtigt ja
05 VID2: hvor i USA for eksempel der er man der er man
06 lidt mer(.) holder man på formerne
07 VID1: ja det rigtigt [ja] [>]
08 VID2: [generelt] [<] i kulturen
09 INT2: ja
10 VID2: så der kan de sagtens når det i fritiden nårh hi
11 sister (fornavn) eller hi [sister (efternavn)]
12 [>]
13 VID1: [jaer] [<] jaer *griner* jaer
14 det altså det ville være så underligt hvis gjorde
15 det i danmark

I linje 02-03 ser vi, at Vidnerne "bruger det KUN til møderne", men tilføjer efterfølgende, at det er anderledes i USA, hvor de

også bruger det uden for den religiøse ramme. Vidnerne har altså udviklet deres egen norm for, hvornår man bruger og ikke bruger omtalen *bror* og *søster*, ligesom de har med ordet *sandheden*. Vidne 2 tilføjer i linje 14, at "det ville være så underligt", hvis de praktiserede traditionen, som de gør i USA, da de dermed ville bryde den etablerede norm. Her forstår vi, at den underlige fornemmelse kommer af et kulturelt skel mellem tiltaleformer, hvor vi i Danmark ikke i så høj grad benytter os af dem.

Ud fra dette vil vi også placere ytringerne *den åndelige familie* sammen med *bror* og *søster* i det fælles register, som Jehovas Vidner benytter sig af. Vidnerne er sammen om at konstruere normer for, hvordan og hvornår de benytter sig af registret.

Dette er interessant, da vi til møderne flere gange har observeret, at det ikke er alle talere, der kan huske de enkelte navne i menigheden, hvilket udfordrer det fælles register. Når taleren ikke kan huske navnet på sin *bror* eller *søster*, er han ikke i stand til at mestre registrets helhed. Samtidig mister ytringen sin funktion og værdi, nemlig at være et udtryk for omsorg. I vores interview forklarede Vidnerne, at man føler sig set og hørt som en del af *den åndelige familie*, når man omtales således. *Den åndelige familie* mister derfor sin værdi, når taleren ikke kan huske navnet på det enkelte Vidne.

De unges register

Vidnerne trækker på det samme register, som er baseret på deres tro. Dog har vi observeret forskelle ift. Vidnernes alder. Et ungt Vidne, der holdt oplæg til det andet møde, havde et tydeligt anderledes register i forhold til mødets tidligere talere. Vidnet brugte blandt andet vendinger som "når Aula snitcher på en" eller, at noget er "mega stramt", hvilket er en stor forskel fra det ellers religiøse register, der blev brugt gennem mødet (feltnoter 14. maj). Oftest blev der brugt minimalt eller intet slang, og derfor er denne observation bemærkelsesværdig. I interviewet taler vi med de to Vidner

om, hvilken effekt det kan have, at han brugte et andet register. Indledningsvis fortæller Vidne 2, hvordan de gennem vejledninger på appen får eksempler på, hvordan de bedst muligt kan tilpasse og variere deres sprog, alt efter hvem de taler til. Dette er både i forbindelse med møder og forkyndelse.

I vores interview giver Vidnerne udtryk for, at de er klar over, at forskelle i registre forekommer, men at det er i overensstemmelse med deres forståelse af, at de skal tale 'naturligt'. De fortæller ydermere, at et register med flere slangudtryk ikke ville have været brugt, hvis størstedelen af menigheden bestod af ældre. De siger, at en ældre menighed ikke ville have fået noget ud af foredraget, hvis sproget er for moderne, fordi de ikke forstår det. Dermed viser det at Vidnerne er i stand til at veksle i sprogbrug, alt efter hvem de taler til.

Registrets socialhistoriske proces

Som Agha redegjorde for, sker der en socialhistorisk proces i forhold til et register. Jehovas Vidner har følt sig nødsaget til at ændre flere ord, da de kommer ud for, at tilhørerne ikke forstår, hvad de taler om. Dette kan ifølge Vidnerne skyldes manglende kendskab til de bibelske ord. Til det første møde fortæller flere af Vidnerne os om den nye bibeloversættelse, der kom i 2017. Her var flere af de ældre ord skiftet ud med nyere, hvilket ifølge flere af Vidnerne har hjulpet på forståelsen. En af dem udtalte, at oversættelsen har gjort det lettere at føle og mærke det, der står (feltnoter 6. maj), hvilket Vidne 1 bekræfter i uddrag 5. I denne forbindelse taler vi om, hvordan de bevidst har ændret ældre ord til nyere, for at folk, der ikke er Jehovas Vidner, kan forstå. Vi spørger derefter, om de indbyrdes stadig bruger de ældre ord:

Uddrag 5 fra interview med to Vidner

INT1 = Interviewer 1, INT2 = Interviewer 2, VID1 = Vidne 1,
VID2 = Vidne 2

01 VID2: nej nej nej ikke længere nej
 02 INT1: ikke længere↑
 03 VID2: nej nu det bare helt væk *griner*
 04 VID1: jaer
 05 INT1: har i gjort det før i tiden
 06 VID2: ja [ja] [>]
 07 VID1: [>] [ja ja] traktater og skriftet
 08 VID2: ja ja
 09 INT1: okay
 10 VID2: ja der [mange] [>]
 11 VID1: [<] [ja der er mange] [>]
 12 VID2: [<] [altså] [>]
 13 VID1: [<] [ja] apropos det der med vores
 14 bibeloversættelse ikke (.)
 15 VID2: ja ja
 16 VID1: altså øh der også bare mange ord der skiftet ud
 17 (0.8) øhm (0.6) ja
 18 VID2: ja det jo både godt og skidt på en eller anden
 19 måde fordi på en eller anden måde bliver
 20 sproget lidt fattigere

I linje 18-20 udtrykker Vidne 2 selv, at en ny oversættelse forenkler deres register, men samtidig er de også nødt til at følge med tiden, for at opretholde det følelsesmæssige aspekt i religionen, som for dem er meget vigtigt. Det nyere sprog afspejler sig også i møderne, hvor der er plads til et mere hverdagsligt sprog, end det man kender fra folkekirken. Her fik vi afkræftet vores fordom om et ældre religiøst sprog til møderne. Som Vidne 2 kommer ind på senere, er det ikke appellerende at lytte til en person, der bruger en masse "fancy" ord, som Vidnet kalder det. Her hentyder Vidnet til de ældre bibelske ord, som Vidnerne før i tiden har brugt. Dette kan relateres til Vidnernes sprogideologi om at tale til hjertet, hvilket sker gennem et hverdagsligt sprog, hvor tilhøreren kan forstå ordene.

Møderummet og menighedens interaktion

Menighedens møderum er centralt for forståelsen af de interaktionelle normer, der ser ud til at gælde, og som er med til at understøtte sprogideologien for Jehovas Vidner.

Rigssalen er navnet på bygningen, hvor menighedens aktiviteter foregår. Den benyttes af flere menigheder og rummer adskillige møderum samt andre lokaler. Når man træder ind i rigssalen, befinder man sig i et fællesrum. Her kan Vidnerne hænge deres overtøj på bøjlestænger, placeret langs væggene. I midten af fællesrummet er der en trappe, som forbinder de tre etager. Der er møderum på hver af etagerne, og på overetagen er der desuden bibliotek og tekøkken. Den menighed vi fulgte, er tildelt et fast møderum, placeret i stueetagen, og vi bemærkede straks, at der er meget sprog repræsenteret her. Fx er nogle af møderummets sæder tiltænkt bestemte Vidner, og dette markeres med skilte. Ved disse sæderækker står der "Børnefamilier", "Parfume fri zone" eller "Reserveret til mødeværter". Dette regulerer Vidnernes interaktion med hinanden under mødet.

På møderummets bagerste væg hænger opslagstavler med mange papirer. Møderummet har dog ingen billeder eller symboler hængende på væggene. I vores interview forklarer Vidnerne, at fraværet af billeder og symboler er bevidst, fordi de ikke vil tilbede Jehova *igennem* noget. Dette fravær skaber altså også betydning, nemlig at Vidnerne har en klar forståelse af, hvordan adgangen til Jehovas medieres.

Vi har observeret, at møderummet adskiller sig fra resten af rigssalen, hvor der fx hænger billeder i biblioteket og tekøkkenet (feltnoter 6. maj). Dette understreger, at møderummet er et særligt sted, hvor tilbedelsen er central.

Selvom adgangen til Jehova ikke medieres gennem billeder, ser vi i møderummet, at den medieres gennem sprog. Ud over skiltene på sæderækkerne er der et andet visuelt særtræk: Tv-skærme. I møderummet er der to tv-skærme, og de er altid tændt forinden starten på mødet. Her vises samme citat fra salme 96: "Giv Jehova den ære, hans

navn fortjener". Under mødet viser tv-skærmene sangtekster og billeder, som er relevante for programmet. Men det vi har observeret som særligt interessant ved møderummet er, hvordan det er indrettet til at skabe lighed. Møderummet er trekantet og har plads til cirka 100 personer fordelt på sæderækker inddelt i tre sektioner.

Billede 2

Alle sæder har udsyn til podiet, der er hævet over gulvet. På podiet står der en talerstol, borde og stole samt flere mikrofoner. Derudover er podiets område afgrænset af tv-skærme i hver side. Ved siden af tv-skærmene hænger der højtalere. På bagsiden af sæderækkerne hænger der mikrofoner, som Vidnerne taler i, når de besvarer spørgsmål fra taleren. Alle sæder har adgang til en mikrofon, og derved sikrer menigheden, at alle Vidner kan høres lige godt. Dette er en væsentlig pointe. Både taleren på podiet, Vidnerne i møderummet og Vidnerne, der er med over internetforbindelser bliver hørt gennem højtalere. Der er et skrivebord bagerst i møderummet, hvorfra nogle Vidner kan

styre computer og lydsystem. Alt dette udtrykker en forståelse om, at Vidner skal behandles lige under mødet. At alle kan høre lige godt uanset placering, og at alles ord bliver bragt med lige høj volumen uanset hvor de befinder sig, er en måde at skabe lighed gennem den sproglige deltagelse.

Interaktionsordenen i menigheden

Vi fik at vide, at der ikke er nogen regler for, hvad man må og ikke må i møderummet. Dette er Vidnernes egen opfattelse af deres adfærd. Dog har vi observeret, hvordan Vidnerne udtrykker en tydelig interaction order f.eks, når de klapper. Vi har observeret, at Vidnerne aldrig klapper ad hinanden, men kun klapper ad videoen, som vises under mødets tredje punkt (feltnoter 6. maj og 27. maj). Vi spurgte de to Vidner, hvad der var begrundelsen til det, og de svarede, at menigheden ikke har nogen eksplicit regel om, hvornår der klappes. Det ene Vidne foreslog, at de måske kun klappede efter videoen, fordi der ligger et stort arbejde bag videoerne. Videoerne produceres af nogen, der ikke er til stede til mødet, hvorimod de enkelte talere naturligvis er til stede. Vidnet foreslår, at de kun klapper ad videoen for at udvise taknemmelighed over for dem, der ikke er til stede. Hvis de derudover også klappede ad hinanden, ville det blive i et stort omfang, da der konstant er skift mellem talerne på podiet. Vidnerne uddyber dette i uddrag 6 herunder:

Uddrag 6 fra interview med to Vidner

INT1 = Interviewer 1, INT2 = Interviewer 2, VID1 = Vidne 1, VID2 = Vidne 2

- 01 VID2: jeg jeg ved ikke jeg klapper bare *griner* fordi
02 de andre klapper *griner*
03 VID1: *griner*
04 VID2: men jeg tror det er meget forskelligt altså hvis
05 VID1: jaer

06 VID2: hvis man tog til et eller andet sted eller bare os
 07 Danmark altså det er ikke sikkert vi ville klappe
 08 på samme måde
 09 VID1: nej men ja hvis i tog med til stævne der bliver
 10 klappet [rigtig meget] [>]
 11 VID2: [der bliver klappet] [<] rigtig meget hele tiden
 12 VID1: klap klap klap

Vidne 2 fortæller i linje 06-08, at der sikkert er andre menigheder, hvor der er andre normer for, hvordan man klapper. Vidne 1 pointerer i linje 09, at de altid klapper meget til deres årlige stævner, og at menigheden derfor adskiller sig. Dermed ser vi, at menigheden følger en interaktionel norm for, hvornår de klapper, og at denne gives betydning, nemlig at de kun klapper ad dem, der ikke er til stede.

Opstillede forkyndelsessituationer

Vi var meget interesserede i menighedens forkyndelsesarbejde, og som nævnt havde vi håbet at deltage i det. Det fik vi ikke lov til, men det viste sig til gengæld, at der under møderne var træning i forkyndelse, under mødets andet punkt 'Bliv Dygtigere Til At Forkynde'. Her opfører Vidnerne opstillede forkyndelsessituationer for hinanden. Menighedens forkyndelsesarbejde kræver interaktion med virkelige mennesker. De opstillede forkyndelsessituationer er udtryk for, at der er en ide om, hvordan interaktionen bør foregå, og at man kan blive bedre til det. Det er en særlige ramme (eller *frame*), gennem hvilken de identificerer og organiserer aktiviteten.

Menighedens møder såvel som forkyndelsessituationerne kan beskrives som guided doings. Men undervisningen i forkyndelse til møderne ser vi som technical redoings. Vidnerne øver for hinanden ved at efterligne forkyndelsen uden for møderummet, fx hjemme hos nogen.

Under vores interview med de to Vidner forklarede de, at de har en disposition i baghovedet, når de er ude og

forkynde. Dispositionen indebærer et spørgsmål, som derefter fører til inddragelsen af et udvalgt bibelvers. Ved første møde observerede vi en opstillet forkyndelsessituation, som skulle foregå, imens tilhøreren var i gang med havearbejde (feltnoter, 6. maj). Tilhøreren fortalte "jeg er i gang med at ordne haven, jeg finder simpelthen sådan en ro og fred, når jeg er i haven". Til dette svarede Vidnet: "jeg er glad for, at du bruger ordet fred, kan du forestille dig, at jorden var smuk og fredelig som en blomsterpark?". Her ser vi, at Vidnet griber ordet fred og benytter det til at formulere et spørgsmål, hvilket er typisk for, hvordan interaktionen foregik, når de øvede. Ifølge Vidnerne skal spørgsmålet fungere som en appetitvækker til at undersøge Bibelen. På samme tid skal deres script formes ud fra arbejdspunkterne såsom, at det skal være et naturligt sprog samt nå ind til hjertet (JW Library, Bibliotek, Undervisningsbrochure, Arbejdspunkt 2 og 19). Efter den opstillede forkyndelsessituation observerede vi, at ordstyreren roste Vidnerne. Han fremhævede, at de var opmærksomme, og at de sprogligt forholdt sig til arbejdspunkterne, fordi de tilpassede sig efter det, som tilhøreren var i gang med. På denne måde benytter de forkyndelsessituationerne til at øve sig i at efterleve sprogideologien.

DISKUSSION

I kapitlet har vi bl.a. undersøgt Vidnernes sprogideologi, som er omfattende beskrevet i de 20 arbejdspunkter i appen *JW Library*. Vi ser, at arbejdspunkterne hver især kan orientere sig mod modstridende sprogideologier. Fx kan man diskutere, hvor naturligt Vidnernes sprog kan være, når de har udførlige vejledninger i, hvordan de skal tale. Det begrænser vel naturligheden i sproget, at Vidnerne har 19 andre arbejdspunkter, som de skal rette sig efter?

Arbejdspunkt 5: *Korrekt oplæsning* fortæller om at være omhyggelig med udtalen samt at gøre en indsats for at få alle stavelser med (JW Library, Bibliotek, Undervisningsbrochure, Arbejdspunkt 5). Dette kan modarbejde det naturlige sprog. Men her er det interessante, at dette afspejler Vidnernes forståelse af korrekthed, som sprog der tales tydeligt uden at indsætte, udelade eller erstatte ord. Og i deres egen forståelse ses dette ikke som i modstrid med det naturlige sprog. Arbejdspunkt 12: *Varme og empati* beskriver, hvordan taleren udtrykker sine følelser, men fremhæver også, at det ikke må virke påtaget eller overdrevet. For meget indlevelse kan henlede opmærksomheden på taleren selv, hvilket ikke er hensigten, da det ikke er taleren som person, men Jehova og Bibelens ord, der er centrale.

KONKLUSION

I dette kapitel har vi foretaget en sproglig etnografisk undersøgelse i en menighed i Jehovas Vidner. Vi har beskrevet, hvordan Jehovas Vidner sammen orienterer sig mod og skaber en sprogideologisk forståelse af det gode og rigtige sprog. Sprogideologien er eksplicit og kan tilgås via deres app *JW Library*. Vi har brugt listen af 20 arbejdspunkter som guide i vores analyse. Vi har især fokuseret på naturligt og overbevisende sprog, rosende og positivt sprog samt entusiasme og varme i kropssproget. Sammenfattende ser vi, at der gælder en meget præcis forståelse af, hvordan man bedst tager hensyn til de enkelte arbejdspunkter. Man kan diskutere, hvorvidt et autentisk sprog kan rumme den præcise forståelse af alle arbejdspunkterne. I denne sammenhæng er det vigtigere, at det for Vidnerne selv ikke ses som et problem, da de har en præcis forståelse af, hvordan sproget skal udformes. I denne sammenhæng er det vigtigere, at det for Vidnerne selv ikke ses som et problem, da

de har en præcis forståelse af, hvordan sproget skal udformes.

Vi har beskrevet, hvordan sprogideologien tydeligt kommer til udtryk i menighedens møder. Vi har vist eksempler fra menighedens fælles register i form af flere ord, som Vidnerne kun bruger internt heriblandt *sandheden* og *bror* og *søster*. På trods af det fælles register er der plads til variation afhængigt af aldersgruppe og person for at fremme det enkelte Vidnes sprog. Vi har også beskrevet, at menighedens møderum sikrer, at Vidnerne bidrager og bliver hørt på lige vis. Til møderne øver Vidnerne sig i at praktisere deres sprogideologi ved at opstille forkyndelsessituationer for hinanden. Undervisningen i forkyndelse er udtryk for, at Vidnerne sammen har en klar forståelsesramme for, hvordan aktiviteten bør foregå og hvilket sprog, de bruger. Vi vil konkludere, at Jehovas Vidners måde at praktisere deres religion på i høj grad er præget af en særlig sproglig tilgang – både i form af de ord, der vælges, de talehandlinger der praktiseres, og det kropssprog som taleren udviser overfor sin tilhører.

LITTERATUR

- Agha, A. (2007). Chapter 3: Register Formations. Language and Social Relations (s. 145-189). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511618284>
- Goffman, E. (1974). *Keys and keyings*. Frame analysis: an essay on the organization of experience. <https://absalon.ku.dk/courses/79585/files/9341109?wap=1>
- Irvine, J.T. (2022). Revisting Theory and Method in Language Ideology Research. Journal of Linguistic Anthropolgy 32(1) (s. 222-236). Lokaliseret på: <https://doiorg.ep.fjernadgang.kb.dk/10.1111/jola.12335>

JW Library, Watch Tower Bible and Tract Society of New York, Inc., Version 15.3.1, iOS
 Jehovas Vidner, 2025 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. Kan tilgås på: <https://www.jw.org/da/>
 Mey, Jacob L. (1993). Pragmatics. An Introduction. Blackwell Publishers. Oxford. (s. 163-169)
 Ochs, E. & Schieffelin, B. B. (2011). The Theory of Language Socialization. The Handbook of Language Socialization (s. 1-23) edited by Alessandro Duranti, et al. John Wiley & Sons. Lokaliseret på:
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/kbdk/detail.action?docID=819300>
 Scollon, R., Scollon, S. W., & Wong, S. (2003). Discourses in Place: language in the material world. Routledge.
 Wenger, E. (1998). Communities of practice: learning, meaning, and identity. Cambridge University Press.

TRANSSKRPTIONSNØGLE

(2.9)	pause i sekunder
(.)	mikropause
[]	overlappende tale
[>] [<]	markerer hvilke sekvenser der overlapper
ø:h	vokalforlængelse
↑	stigende intonation
↓	faldende intonation
VERSALER	emfatisk tryk
(parantes)	regibemærkninger
lyd	omkranser lydlige handlinger som fx latter